ADLİYE CERİDESİ

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur.

Sene: 10 Kânunusani 1932 Sayı: 114

MUNDERİCAT

RESMİ KISIM

Adliye tevcihatı:

— Kararnameler.

Kanunlar:

— Kaçakcılığın men'i ve takibine dair kanun.

— 1911, 1909, 1912, 1910, 1913, 1919, 1906 1905, 1917, 1898, numaralı kanunlar.

Kararlar ve tefsirler:

— Gümrük tarifesi kanununun 447 inci maddesinin tefsiri.

— Gümrük tarifesi kanununun 17 ve 25 inci maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkında.

Heyeti vekile kararları

— Askerî ve adlî ihtisas mahkemeleri mıntakalarına dair.

— Arap harflerile tedrisat yapanlar hakkında.

— Siyasî memurların harici ez memleket imtiyazlarından istifadelerine dair.

Şurayı devlet kararları:

— Hayvan sirkatinin men'i hakkında

Vekâletçe yapılan tamimler;

— Mevkufların temyiz istidaları hakkında

— Memurların harcirahlarının sureti tediyesi hakkında.

Mütalealar;

— Hukukî mütalealar.

— Cezaî mütalealar.

GAYRİ RESMİ KISIM

— Ceza hukukunun beynelmilel bir şekilde tevhidi.

Tercüme eden: Atıf Bf.

Kararlar:

— Türk Temyiz mahkemesi kararları

İLÂVE FORMALAR

— Usulü cezaiye hukuku.

Tercüme eden: S. Ş. Bf.

— Hukuk ilmine methal

Yazan: Kemal Galip Bf.

472

ABONE ŞERAİTİ

Adet		Kuruş
12	Bir Seneliği	300

Perakende olarak beher numarası Kuruş 30

İstanbul

CEZRİ MATBAA

1932

DV.1327

ADLİYE CERİDESİ

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur.

Sene : 10 Kânunu sani 1932 Sayı : 114

RESMÎ KISIM

ADLİYE TEVCİHATI

Karar numarası: 12

Münhal bulunan dördüncü sınıf Adliye müfettişliğine Paris Darülfünunu hukuk doktoru olup şeraiti kanuniyeyi ve evsafı matlubeyi haiz hususî kalem müdürü Şinasi Zehni Beyin tayini tensip kılınmıştır.

30 - 11 - 1931

* * *

Karar numarası: 13

Münhal bulunan Adliye Vekâleti müsteşarlığına temyiz mahkemesi azasından Tevfik Nazif Beyefendinin tayini tensip kılınmıştır.

22 - 12 - 931

1956 SA 94
MİLLİ KÜTÜPHANE-ANKARA-1946

Karar numarası: 14

Münhal bulunan Adliye Vekâleti teftiş heyeti reisliğine adliye başmüfettişlerinden Yusuf Şükrü Beyin tayini tensip kılınmıştır.

22 - 12 - 931

* * *

Karar numarası: 15

Münhal bulunan Adliye Vekâleti istatistik ve neşriyat müdürlüğüne İstanbul müddei umumî muavinlerinden Ahmet Muhlis Beyin tayini tensip kılınmıştır.

22 - 12 - 931

* * *

Karar numarası: 16

Münhal bulunan adliye vekâleti kalemi mahsus müdürlüğüne İnebolu ceza hâkimi Ahmet Muhtar Beyin tayini tensip kılınmıştır.

22 - 12 - 931

KANUNLAR

Kaçakçılığın men ve tâkibine dair kanun

Kanun numarası : 1918
Neşri tarihi: 12/1/1932

Birinci fasıl

Umumî hükümler

Madde 1 — Aşağıda yazılı fiilleri işlemek kaçakçılıktır :

A) Her hangi bir maddeyi veya eşyayı gümrük muamelesine tâbi olmaksızın Türkiyeye ithal veya Türkiyeye ithale teşebbüs etmek;

B) Türkiyeye ithali veya Türkiyeden ihracı memnu olan her hangi bir madde veya eşyayı ithal veya ihraç veya bunlara teşebbüs eylemek;

Devletçe ihraç şartile müşterisine satılan eşya ve maddeleri dahilde satmak veya mücbir bir sebep olmaksızın muayyen müddet zarfında ihraç etmemek.

C) A. B. fıkralarında yazılı kaçak eşyayı memleket dahilinde bir yerden diğer yere bilerek nakletmek veya satın almak veya satmak veya saklamak veya satılığa arzetmek veyahut alınıp satılmasına delâlet eylemek;

Gümrük mıntakası hudutları dahilinde kaçak eşya nakledenler aksini bir vesika ile ispat etmiş olmadıkça bilerek nakletmiş sayılırlar.

Bu hüküm gümrük mıntakası haricinde kalan şehir ve kasaba ve istasyonlarla mutat pazar yerlerinden gayri yerlerden yükletilip nakledilen kaçak tüccar emtia ve eşyasını nakleden nakliyeciler hakkında da caridir.

İskelelerle vapurlar ve istasyonlar ile trenler arasındaki nakliyatta kapalı balya ve sandıkların, zahirî bir alâmet olmaksızın, içlerinde zuhur edecek kaçak eşya nâkilleri, bilerek naklettikleri sabit olmadıkça kaçakçı addolunmazlar.

Devlet inhisarı altında bulunan maddeleri mezun veya salâhiyetli olmaksızın :

1 - Türkiyeye ithal etmek;

2 - Memleket içinde bir yerden diğer yere sevk ve nakletmek

3 - Saklamak;

4 - Satılığa çıkarmak veya satmak;

5 - Bilerek kabul etmek, satın almak, istimal veya istihlâk etmek (tütün ve sigara kâğıdı ve ithali memnu her nevi kopya kâğıdı mutlak olarak);

6 - Türkiye dahilinde imal etmek veya imal için hariçten alât ve edevat ithal eylemek veya bu alât ve edevatı dahilde imal etmek veya nakletmek veya istimal etmek veya hıfzetmek veyahut failin ne maksatla kullanacağını bilerek tedarik eylemek;

E) Hususî kanunları mucibince muayyen işler için resimden muaf olarak veya az resimle ithal olunan veya Hükûmetçe verilen resme veya inhisara tâbi maddeleri:

1 - Tahsis edildikleri yerlerden başka yerlerde kullanmak veya satmak;

2 - Bilerek satın almak;

3 - Kanunî hakkı olmaksızın veya hakkından fazla olarak almak veya bu hususta beyanname doldurmak veya tasdik ettirmek veya etmek.

F) Hususî kanunlara veya müsaadelere istinaden her hangi ameliye için kabulü muvakkat suretile ithal olunan veya muvakkat ihraç yolile ihraç edilen eşya ve maddelerin tekrar ihraç ve ithalinde kanun ve müsaadelerindeki şartlara riayet etmemek;

Kaçakçılık yapmak maksadile icra vasıtalarının hazırlanması ve kendi feragatile olmıyarak ittihaz edilmiş mâni tedbirler sebebile fiilin husule gelmemesi bu kanuna göre kaçakçılığa teşebbüstür.

Askerî şahıslar tarafından askere mahsus silâh ve mühimmat üzerinde işlenecek kaçakçılık suçları hakkında askerî muhakeme usulü ve askerî ceza kanunları ahkâmı mahfuzdur.

Madde 2 — Devletin, mahallî idarelerin, belediyelerin ve bunlara ait müesseselerin memur ve müstahdemlerile mahalle ve köy muhtarları ve ihtiyar hey'eti azaları, mahalle ve kır ve orman bekçileri, köy koruculari; kaçakçılık fiillerini, bunları men ve tâkip ve tahkik ile mükellef olanlara, ihbara mecburdurlar.

Bunlardan mahalle ve köy muhtarları ve ihtiyar hey'eti azaları, mahalle ve kır, orman bekçileri ve köy koruculari; kaçakçılık fiillerini men ve tâkip ve tahkik ile mükellef memurların bulunmadığı yerlerde, bizzat men ve tâkip ile mükelleftirler.

Madde 3 — Her mahallin en büyük mülkiye memuru, bilûmum gümrük memurları, doğrudan doğruya Devlet tarafından idare edilen bilcümle inhisar memurları, polis müdürü, merkez memuru, komiser, muavin ve memuru, jandarma kumandan, zabitan ve efradı, hudut ve sahillerde gümrük muhafaza kıt'aları zabitan ve efradı ve memurları kaçakçılığı men ve tâkip ve tahklik ile mükelleftirler.

Madde 4 — Kaçakçılığı tâkip ve men ile mükellef olanlar kaçakçılık vukuuna muttali veya müsadif bulundukları zaman bu kanunun kendilerine tahmil ettiği vazifeleri hemen ifaya başlar ve aynı zamanda keyfiyeti taallûkuna göre gümrük veya inhisar memurları ile en büyük mülkiye memuruna bildirirler.

Kaçakçılık vukuatı askerî ihtisas mahkemeleri mıntakalarında vukubulmuş ise kaçakçılığı men ve tâkip ve tahkika memur olanlar, gümrük muhafaza kıt'aları kumandanlıklarına evvel emirde malûmat verirler ve bu kumandanlıklarla tevhidi mesai ederler.

Kaçakçılığın men ve tâkibi ile mükellef olanlara muavenet iktıza ettiği takdirde en büyük mülkiye memuru veya muhafaza kıt'aları kumandanları tarafından yapılacak tahrirî talep üzerine en yakın askerî kumandanı muktazi askerî kuvveti derhal tefrik ve sevkeder.

Madde 5 — Kara, deniz, nehir ve hava yollarından birile Türkiyeye gelecek veya Türkiyeden harice gidecek şahısların ve eşyanın memlekete hangi noktadan girip gümrüğe kadar hangi yolları tâkip edecekleri ve hangi noktadan harice çıkacakları ve transit ve aktarma olunacak eşya ve şahıslar hakkında ne yolda muamele yapılacağı ve transit antrepolarının ithalât ambarlarından icabına göre tefriki Dahiliye, İktisat ve Gümrük ve İnhisarlar vekâletlerince tâyin ve ilân olunur.

7 Haziran 1926 tarih ve 905 numaralı kanunun 15 inci maddesi hükmü mahfuzdur.

İkinci fasıl

Aramalar

Madde 6 — Üçüncü maddede sayılan memurlar aşağıdaki maddeler veçhile aramalara da salâhiyetlidirler.

Madde 7 — Kaçak eşya bulunduğu şüphe edilen her denk veya sandıkta veya nakle hadim sair vasıtalarda arama yapılır.

Madde 8 — Hususî evlerle müştemilâtında arama:

A) Mahallin en büyük mülkiye memurunun vereceği yazılı izinle;

B) Salâhiyetli memurun izni bulunmadığı halde köylerde, muhtar veya vekilinin ve bunlar da bulunmadığı takdirde ihtiyar hey'etinden iki kişinin huzurile;

C) Arama izni verenlerin evlerinde arama icabettiği takdirde mafevk mülkiye memurunun iznile yapılır.

Hususî ev aramaları salâhiyetli memurlarca ihtiyar hey'etleri azasından ve bulunmadığı takdirde mahalle veya köy halkından en az iki kimsenin huzurile yapılır.

Muvazzaf ve müstahdem zabitlerle askerî memurların kendilerinin oturdukları yerlerde arama, mafevk veya hemrütbe bir zabitin huzurile yapılır. İzin veren makamın iş'arı üzerine aramada bulunacak zabitin izamına askerî merciler mecburdur.

Arama sırasında tetkikine lüzum görülecek evrak bulunursa sahibinin huzurile sayılıp mühürlenerek mahallî Cümhuriyet müddei umumisine ve askere ait olanları da en yakın âmiri adliye gönderilir.

Kaçak eşya ile girilirken veya çıkılırken görülen veyahut kaçakçılık sayılan herhangi bir işin yapıldığı zahirî delillerile tesbit edilen yerlerde usulü dairesinde ve hemen aramak için gündüz izin almıya lüzum yoktur.

Bu hallerde aramalar A, B, C, fıkraları hükümleri dairesinde geceleyin de yapılır.

Madde 9 — Dükkân, mağaza, ticaret ve alış veriş yapılan hususî evler, depo, ambar, antrepo, han, otel, pansiyon, sinema, tiyatro, gazino, kahvehane, bar, dansing ve bunlara benzer yerler ve müştemilâtı umuma açık oldukları müddetçe ve umuma açık yerlerinde arama izinsiz yapılabilir. Bu mahaller umuma açık bulunmadıkları zaman 8 inci madde hükmüne tâbi tutulur.

Madde 10 — Gümrük salonlarında kaçak eşya sakladığında şüphe edilen şahısların üzeri sivil, asker ayrılmaksızın kayit ve şartsız aranabilir.

Gümrük mıntakası dahilinde bu arama en yakın bir karakola veya bir Hükûmet dairesine veya askerî garnizona götürülerek yapılır.

Kadınların üzerinde arama, bir kadın marifetile yapılır.

Hâkim ve Cümhuriyet müddei umumileri ile müddei umumilerin muavini sıfatile emirlerini icraya memur olan zabıta memurları hak-

kında cez muhakemeleri usulü kanununda mevcut salâhiyetler mahfuzdur.

Madde 11 — 5 inci madde mucibince tâyin olunan kapı ve yollardan başka yerlerden izinziz girmek ve çıkmak ve geçmek memnudur. Bu yerlerde tesadüf edilecek şahısların her nevi nakil vasıtaları salâhiyetli memurlar tarafından durdurulur. Eşya ve yükü aranır.

(Dur) ihtarına itaat etmiyem şahıslar hakkında evvelâ havaya silâh atmak suretile bu ihtar tekrar edilir. Yine riayet etmezse silâh kullanmağa muhafaza kıt'alarına mensup asker ve silâhla teçhiz edilen muhafaza memurları mezundur.

Silâhla techiz edilen zabıta ve muhafaza memurlarının memleket dahilinde tesadüf edecekleri kaçakçılar hakkında da balâdeki fıkralar ahkâmı tatbik olunur.

Üçüncü fasıl

Cezaî hükümler

BİRİNCİ KISIM

Münhasıran gümrüklere ait cezaî hükümler

Madde 12 — Yabancı memleketlerden geldiği halde mücbir sebepler olmaksızın evrakının gösterdiği mahal güzergâhı haricinde Türkiye kara sularında rastlanan gayrı safi yüz tonilâto hacminden aşağı [yüz dahil] sefinelerin hamulesi musadere olunur.

Hamulesi bulunmadığı halde hamulesi olmadığını veya başka bir limana çıkarıldığını veya avarya olduğunu ispat edemiyen sefine kaptan veya acentesine tonilâto başına on lira hesabile ağır para cezası hükmolunur.

Madde 13 — Sahillerde ve hudut teşkil eden nehir ve göllerde gümrük idaresi bulunmıyan yerlere izinsiz yanaşan veya kara ile veyahut sair sefineler ile ihtilât eden sefinelerin içinde bulunan memnu eşya manifestoya dahil olsun olmasın müsadere olunur.

Madde 14 — Türkiyeye giren yolcuların beyanlarına muhalif olarak üzerlerinde veya eşyaları arasında çıkan gümrük resmine veya inhisara tâbi eşya musadere olunur.

Madde 15 — Hariçten getirildiği halde manifestosunun asıl nushasında veya barnamede yazılı olmıyan resme tâbi eşya ister vapur ve ister şimendifer vesair nakil vasıtalarının içinde zuhur etmiş olsun ve is-

9

ter gümrüğe teslim edilmiş bulunsun bu eşyanın manifesto veya barnameye yazılmaması makbul ve mücbir sebepten ileri geldiği sabit olmazsa musaderesine ve bedelinin bir misli ağır para cezası alınmasına hükmolunur.

Madde 16 — Manifestonun asıl nüshasına dahil olmayan eşyanın kapları manifestoda yazılı diğer bazı kapların numara ve markasını havi bulunur ve zarfları da nevi itibarile mutabık olursa bunlardan ağır resme tâbi eşyayı havi olanları manifesto haricinde sayılır ve hakkında 15 inci madde hükmü tatbik olunur.

Bu eşyanın, manifestosunun gümrüğe ibrazından evvel suretlerine ilâve ve sefinenin limana gelmesi akibinde üzerine giden memura vücudünden malûmat verilirse bunlardan gümrük resminin bir misline muadil ağır para cezası alınmasına hükmolunur.

Manifestoya ithal edilmemesinin makbul ve mücbir sebeplerden ileri geldiği ispat olunursa ceza lâzım gelmez.

Müsemmaları iç zarfları üzerinde yazılı isimlere uymayan maddeler müsadere olunur.

Madde 17 — Manifesto veya barnamede yazılı olmayan ve bulunduğu yerden aranarak çıkarılan eşyanın müsaderesile failleri hakkında 25 inci maddenin 2 inci fıkrasından başlayan hükümler tatbik olunur.

Madde 18 — Türkiyeye giren veya Türkiyeden çıkan yolculara ithali veya ihracı memnu eşya bildirilir. Bu tefhimden sonra kendilerinin beyanları hilâfına olarak üzerlerinde veya eşyaları arasında memnu eşya çıkarsa bunların müsaderesine ve kıymetinin beş misli ağır para cezasına hükmolunur.

Memnu eşya sahibi para cezasını gümrük idaresine rizasile verirse keyfiyet gümrük idaresince tutulacak ve kendisine imza ettirilecek zabıt varakasına dercile iktifa olunarak hakkında takibat yapılmaz ve kendisinin mahkemeye müracaat hakkı da sakıt olur.

Madde 19 — Yabancı memleketlerden gelen memnu eşya manifestonun asıl nüshasında veya barnamede tasrih edilerek gümrüğe getirilirse sağlam teminat altında geldiği yere veya diğer bir yabancı yere iade ve sevkolunur.

Manifestonun asıl nüshasında veya barnamede dahil olmıyan bu kabil eşya, velevki mevrit liman veya istasyona gelmesi akibinde kaptan veya acentası veya şimendifer idaresi tarafından gümrüğe ihbar ve hatta teslim edilmiş olsun, müsadere edilmekle beraber nakledenler hakkında 25 inci maddenin 2 inci fıkrasından başlıyan hükümler tatbik olunur.

10

Madde 20 — Hakikat hilâfına beyanname vermekle veya her hangi bir hıyle ve suiistimal ile muamelesi yaptırılarak noksan resim verilmek veyahut gümrük resmi verilmeksizin resmi verilmiş ve muamelesi yaptırılmış mal gibi gösterilmek suretile memlekete eşya ithal ettikleri anlaşılanlar hakkında 1 seneden 3 seneye kadar hapis ve resmi verilmeyen eşya kıymetinin iki misli ağır para cezası hükmolunur. Bu harekete iştirak eden memurlar hakkında verilecek ceza bir misli arttırılır.

Madde 21 — Gümrüklerce tutulan resme tâbi eşyanın sahip veya nâkilleri o eşyanın zaptını müteakıp kıymetile beraber gümrük resmine vesair tâbi olduğu resimlere muadil bir meblâğı depozito ederek kendisine teslimini istiyebilir. Bu surette istenilmiyen eşya, bozulur mevattan ise veya muhafazası zor ve masraflı olursa, gümrük idaresince sahibine bildirildikten sonra ticaret odası ve bulunmayan yerlerde belediye encümeni azasından bir zatın huzurunda arttırma ile satılır.

Madde 22 — Gümrüğe ait kaçak eşya ve maddelerin müsaderesi, kaçırıldığı tarihten itibaren bir sene içinde istenebilir. 12, 13 ve 14 üncü maddelerle 16 ıncı maddenin son fıkrasında yazılı eşya, yalnız vak'a anında müsadere edilebilir.

Bu suretlerle müsaderesi hakkı sakıt olan eşyanın bedelile bu eşyaya taallûk eden Devlet resimleri kaçakçıdan tahsil olunur.

Resimlerin tayini kabil olmazsa her kap için beş liradan iki bin liraya ve dökme eşyanın her tonası için 10 liradan 50 liraya ve bedeli tahkik ve tayin edilemediği halde dahi 50 liradan 5000 liraya kadar ağır para cezası alınır.

Kaçakçılık fiillerine terettüp eden cezalarla kaçırılan malın bedeli türk ceza kanununun müruru zaman hükümlerine tâbidir. Bu suretle müruru zamana uğrayan kaçak eşya için resim dahi aranmaz.

İKİNCİ KISIM

Gümrük ve inhisar kaçakçılığına ait cezaî hükümler

Madde 23 — Cezrî hükümler faslının birinci kısmında yazılı suçlara müteallik kaçak eşya müstesna olmak üzere gerek hariçten gelsin ve gerek dahilde bulunsun kaçak eşya ve maddeler derhal zaptolunur ve tutuldukları yere en yakın olan hükûmet merkezinde ve maznunun huzurunda zabıta memurile ait olduğu gümrük ve inhisarlar memurlarından ve bulunmadığı yerlerde mal memurundan mürekkep bir heyet tarafından nevi ve adet ve miktarını bildiren bir zabıt varakası tanzim ve imza olunur.

Bunların arasında:

1 — Suçun sübut delili olmakla beraber mahiyetinin tayini fen ve ihtisas erbabının tahlil veya tetkikine bağlı bulunan memnu maddeler zabıta memurunun resmî mührü ile mühürlenerek bu baptaki zabıt varakasile birlikte gümrük veya inhisar idaresine makbuz mukabilinde verilir.

2 — Oyun ve sigara kâğıdı ve tütün ve kibrit ve çakmak, barut, eczayi nariye ve mevaddı infilâkiye, fişek ve av malzemesi, saçma gibi kaçak maddeler en yakın gümrük veya inhisar idaresinde ve bulunmadıkları yerlerde en yakın hükûmet konağında alâkadarların huzurile imha ve bu keyfiyet dahi ikinci bir zabıt varakasile tesbit ve imza olunur. Maznunu bulunmayan veya firar etmiş olan kaçak maddelerin tesbit ve imhasında maznunun huzuru aranmaz.

3 — Satılması veya kullanılması memnu olmıyan kaçak maddeler ait olduğu gümrük veya inhisar idaresine ve bulunmıyan yerlerde mal memuruna ilmühaber mukabilinde teslim olunur.

Yukarıki hükümler gümrüklerce tutulan inhisar eşya ve maddeleri hakkında dahi caridir.

Bu maddelerin ait oldukları inhisar idarelerine tevdiinde bedel ve resim aranmaz.

Madde 24 — 23 üncü maddenin 3 numaralı bendine tevfikan gümrük idarelerine veya bulunmıyan yerlerde mal memurlarına teslim olunan veya gümrük idarelerince ele geçirilen eşyanın müsaderesi kararı kat'ileştikten sonra bunlar hakkında 1549 numaralı kanunun ikinci maddesinin bu kanun ahkâmile taaruz etmiyen hükümleri dairesinde muamele olunur.

Ancak o maddeye tevfikan satılığa çıkarılan eşyanın satış bedeli gümrük resminin veya sif kıymetinin hangisi daha az ise o miktardan aşağı olamaz.

Kaçak eşya ithali memnu olan kısımdan ise takdir edilecek bedel mukabilinde taallûk ve münasebetli olan devlet idare ve müesseselerine verilir ve mukadder bedel bütçedeki tahsisatına mahsuben 60 ıncı maddedeki nisbetler dairesinde tevzi olunur.

Madde 25 — 14 üncü madde hükmü hariç kalmak üzere inhisara tâbi kaçak eşyayı istimal veya istihlâk için nezdinde bulunduranlar ile gümrüğe ait kaçak eşyayı kaçak olduğunu bilerek şahsî ihtiyacında kullanmak kastile satın alan veya nezdinde bulunduranlardan, bu eşya serbesçe alınıp satılabilen mevattan ise mahallî rayicinin bir misli ve inhisara tâbi ise 20 lira hafif para cezası alınır ve eşya müsadere olunur.

Kaçak maddelerin rayici veya inhisar kanunlarındaki cezası 20 lirayı geçen kaçakçılıklarda bu hüküm tatbik olunmaz.

Yukarıki fıkra hükmü tatbik olunmıyacak olanlarla birinci maddede sayılan sair suçlar için 6 aydan 3 seneye kadar hapis ile beraber gümrük resmine tâbi işlerde tutulan eşyanın gümrük resmile sair devlet resimlerine muadil para cezası ve inhisara tâbi işlerde hususî kanun ve nizamlarındaki para cezası hükmolunur ve eşya müsadere edilir.

Kaçak gümrük eşyasının ele geçirilmediği veya memnu eşyadan bulunduğu hallerde veyahut hususî kanun ve nizamnamelerinde para cezası bulunmıyan yerlerde kaçak mal kıymetinin iki misli para cezası alınır.

1701 numaralı tütün inhisarı kanununun 62 inci maddesinde yazılı suçlara bu madde hükmü tatbik edilmez. İkinci fıkrada yazılı suçları işleyenler kaçakçılığı men ve takip ve tahkik ile mükellef memurlardan ise o fıkradaki cezanın en yüksek derecesi hükmolunur. Bunlardan maada memurlara verilecek ceza bir seneden aşağı olamaz.

Madde 26 — Kaçakçılık maksadile bir teşekkül vücude getirenlerle idare edenler 6 aydan 2 seneye kadar hapis ve 200 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm olurlar. Öyle bir teşekküle intisap edenler mücerret bundan dolayı üç aydan bir seneye kadar hapis ve yüz liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasile cezalandırılırlar.

Kaçakçılıkla iştigal etmek maksadile iki veya daha ziyade kimselerin birleşmeleri kaçakçılık için teşekkül sayılır.

Teşekkülü vücude getirenler veya o teşekküle intisap edenler içinde memur da var ise bu memurlar birinci fıkrada yazılan cezaların iki misli ile cezalandırılırlar.

Madde 27 — 26 ıncı maddede yazılı teşekkülleri vücude getirenler veya bu teşekküllere mensup olanlar tarafından kaçakçılık yapılırsa vücude getiren veya idare edenler hakkında 2 seneden 5 seneye kadar ve diğerleri hakkında 1 seneden 3 seneye kadar hapis cezasile beraber inhisar mevaddı için hususî kanunlarındaki para cezaları miktarından ve diğer eşya kaçakçılığı için de gümrük resminin beş mislinden ve memnu eşyadan ise kıymetinin beş katından aşağı olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur. Kaçak eşya dahi musadere edilir.

Bu maddede yazılı cürümde memur ve müstahdemler de alâkadar bulundukları takdirde 26 ıncı maddenin son fıkrasındaki esasa göre cezalandırılırlar.

Aralarında bu suretle bir teşekkül ve irtibat olmaksızın ikiden fazla

kimseler tarafından toplu olarak kaçakçılık yapanlara 25 inci maddede yazılı cezalar yarısı miktarında zammedilerek hükmolunur.

Madde 28 — İçlerinden velev biri olsun memnu silâhlı olarak kaçakçılık yapan şahısların her biri hakkında yukarıki maddelerde yazılı cezalar iki kat olarak hükmolunur.

Madde 29 — Kaçakçılığı Devletin siyasî veya malî veya iktısadî veya askerî veya idarî emniyet ve selâmetini bozmak kastına vasıta ve âlet ittihaz ettikleri sabit olanlara 10 seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis ve yukarıki maddelerde yazılı nisbetler dairesinde para cezaları hükmolunur ve kaçak eşya da musadere edilir.

Madde 30 — Kaçakçılığı men ve takip sırasında vazifedar olanlardan birini veya ahaliden memurlara yardım eden bir kimseyi öldürenler ölüm cezasına mahkûm olurlar.

Madde 31 — Kaçakçılık münasebetile türk ceza kanununda yazılı sair bir cürüm işleyenler hakkında içtima kaidesi tatbik olunmaksızın her cürmün cezası ayrı ayrı hükmolunur.

Madde 32 — Kaçak eşyanın yakalanması tehlikesine karşı sigorta yapanlar 6 aydan bir seneye kadar hapis ve 500 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasile cezalandırılırlar.

Kaçakçılığı sigorta edenlerin Türkiye dahilinde şube veya acenteleri varsa kanunun tayin ettiği ceza bunlardan alınır ve Türkiye dahilinde sigortacılıktan menedilir.

Madde 33 — 25, 26 ve 27 inci maddelerdeki kaçakçılık cürümlerine veya teşekküllerine, faillerinin hal ve sıfatlarını bilerek her ne şekilde olursa olsun yardım edenler hakkında asıl suçluların o maddeler hükmünce görecekleri cezaların yarısı hükmolunur.

Bu fiillere iştirak eden memur ise asıl fail gibi ceza görür.

Madde 34 — Gümrük ve inhisar idarelerinin mühür veya damga veya alâmeti farikalarını veya bandrol veya etiketlerini taklit veya tahrif veya konulduğu eşyadan fek veya tebdil ederek veya çalarak veyahut bunların sahte veya çalınmışlarını tedarik eyleyerek kaçak maddelerde kullananların hareketleri kaçakçılık sayılır ve 25 inci maddenin 2 inci fıkrasında yazılı ceza hükmedilmekle beraber bu suçun türk ceza kanununda muayyen olan cezasile de ayrıca cezalandırılır.

Yukarıdaki fıkrada yazılı alâmet veya bandral ve etiketleri salâhiyet ve mezuniyetleri olmaksızın basanlar veya satanlar veya saklayanlara 6 aydan 2 seneye kadar hapis cezası hükmolunur.

Bu maddede yazılı fiiller alâkadar memurlar tarafından işlenmiş ise ceza iki kat olarak hükmolunur.

Madde 35 — Ceza ehliyetini haiz olmıyan kimseleri kaçakçılık suçlarında kullananlar kaçakçılık fiiline terettüp eden cezaya yarısı miktarı zammolunarak cezalandırılır.

Kaçakçılıktan menfaat veya alâkası olmaksızın velâyet veya vesayeti altında bulunan ehliyetsizlerin kaçakçılık yapmasına göz yumanlar 20 liradan 200 liraya kadar hafif para cezasile ve tekerrürü halinde bir haftadan bir aya kadar hafif hapis ile cezalandırılırlar.

Madde 36 — Kaçakçılık işlerinde memurlara hediye veya rüşvet verenler bir seneden beş seneye kadar hapis ve yüz liradan bin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilirler.

Rüşvet vermeğe teşebbüs veya tavassut edenler hakkında bu ceza yarısından dörtte üçüne kadar tenzil edilerek hükmolunur. Kaçakçılık yapılmış ise onun da cezası ayrıca verilir.

Kaçakçılık işlerinde hediye veya rüşvet alan veya rüşvet ve hediye almağa teşebbüs eden memurlar hakkında birinci fıkrada yazılı cezaların iki katı hükmedilir.

İhmal, müsamaha, rüşvet ve iştirak şekillerinden başka her hangi suretle bu kanunda yazılı men ve takip ve tahkik vazifelerini sui istimal edenler bir seneden üç seneye kadar hapsalunur.

Bu sui istimal irtikâp suretinde vukubulursa irtikâbın şekil ve derecesine göre ceza kanununun 209 uncu maddesine uyan hallerde o maddeye tevfikan tayin olunacak cezaya nısıf miktarı zammolunur; 210 uncu maddesine uyan hallerde iki buçuk seneden aşağı olmamak üzere hapis cezası hükmolunur.

Madde 37 — Kaçak arama işlerinde kanuna muhalif hareket edenler hakkında Türk ceza kanununun 19 4üncü maddesi tatbik olunur.

Madde 38 — İkinci maddede yazılı ihbar mecburiyetini ifada ihmal eden memurlar hakkında bir aya kadar hafif hapis ve 50 liraya kadar hafif para cezası hükmolunur. O maddenin ikinci fıkrasında yazılı takip vazifesini yapmakta ihmal eden muhtar ve ihtiyar heyeti azalarile bekçi ve korucular hakkında ceza kanununun 230 uncu maddesinin ilk fıkrasındaki cezaya bir haftadan bir aya kadar hapis cezası da ilâve olunur.

3 üncü maddede yazılı memurlardan bu kanunda mükellef oldukları vazifeleri yapmağı ihmal edenler hakkında ceza kanununun 230 uncu maddesinin son fıkrasına göre ceza hükmolunur.

Madde 39 — Kaçakçılık yapanlara müsamaha edenler üçüncü maddede yazılı memurlardan ise kaçakçıya verilmesi lâzımgelen cezaya yarısı miktarı zam ile cezalandırılır. Bunun haricindeki memurlardan ise haklarında kaçakçıya verilmesi lâzımgelen cezanın yarısı hükmolunur.

Mensuplarının kaçakçılık yapanlarına müsamaha eden nakliyat müessese ve şirketleri kaçakçıya hükmolunması lâzımgelen para cezası mıktarında ağır para cezasile mahkûm edilir.

Antrepolarda ve bekleme yərlerinde ve tahmil ve tahliyede zayi olan veya değiştirilen mallar hakkında kaçak muamelesi tatbik olunur. Bu malların bedelleri ile resimlerinden taallûk eyledikleri müesseselerin hükmî şahsiyetleri malen mes'uldürler.

Madde 40 — Kaçakçılık için vücude getirilen bir teşekkülü idare edenler hakkında hükmedilecek cezalara her halde muvakkat sürgün cezası da zammedilir.

Kaçakçılık mükerrirleri hakkında Türk ceza kanununun tekerrüre mütedair hükümleri tatbik ve bunlara muvakkat sürgün cezası da ilâve olunur.

Bu kanuna göre bir sene veya daha fazla hapis cezasına mahkûm olanların cezalarına muvakkat sürgün cezası da zammolunabilir.

Üçüncü defa kaçakçılıktan mahkûm olanların cezalarına Emniyeti Umumiye nezareti altına alınmak cezası da zammolunur.

Madde 41 — Posta sürüçüleri, kaptanlar, gemi adamları ve sair kara, deniz, nehir ve havada nakliyat yapan şahıs veya idare veyahut şirketlerin memur ve adamları, han, otel, kahvehane, meyhane, gazino ticaret ve alış veriş yapan hususî evler ve sair umumî yerler müdür ve sahipleri meslek ve sanat ve vaziyetlerinin verdiği kolaylıktan istifade ederek birinci maddede yazılı kaçakçılığı irtikâp eyledikleri takdirde haklarında 25 inci maddenin ikinci fıkrasında yazılı para cezasından başka terettüp eyleyecek hapis cezasına yüksek haddi geçmemek üzere yarısı zammolunarak hükmedilir.

Madde 42 — Kaçakçılıktan mahkûm olan inhisar maddeleri bayilerinin beyiye tezkere veya ruhsatnameleri iptal edilmekle beraber kendilerine bir daha inhisar maddelerini satmak hakkı verilmez.

Madde 43 — Kazanç maksadile kaçak şeyleri inhisar maddelerine ait zarflara koyan veya inhisar maddelerini kaçak maddelerle karıştıran veyahut mezuniyet almaksızın tasfiye eden kimseler hakkında bu kanunun 25 inci maddesinin ikinci fıkrası hükmü tatbik olunur.

Madde 44 — Tren veya istasyon veya vapurlarda ve her nevi

nakil vasıtalarında ve kahvehane, otel, han, gazino, bar, dansing ve sair bu gibi umumî yerlerde bunların memur ve adamları tarafından yapılan kaçakçılık suçlarında ihmal ve teseyyüpleri müessir olduğu tahakkuk eyleyen o vasıta ve mahallerin sahip veya müstecirlerinden yirmi liradan 200 liraya kadar hafif para cezası alınır.

Madde 45 — Gümrük resminden muaf olarak ithali lâzımgelen eşyanın gümrüğe ibraz ve muamelesi ifa olunmaksızın ithaline ve beşinci madde mucibince tayin olunan mahal ve yollardan başka yerlerden geçirilmesine teşebbüs olunursa faillerinden mümasil eşyanın gümrük resminin dörtte biri nisbetinde ağır para cezası alınır.

Gümrük resmine tâbi olmayan eşyayı 5 inci maddede tayin olunan yollardan başka yerlerden memleket haricine çıkaranlar hakkında beş liradan elli liraya kadar hafif para cezası alınır.

Madde 46 — Müşterek kaçakçılık edenlerden veya kaçakçılığa yardım eyliyenlerden alınacak para cezasına, bunlardan her biri müteselsilen kefildir.

Madde 47 — Kaçak eşya naklinde bilerek kullanılan vasıtalar hakkında aşağıda gösterildiği veçhile muamele olunur.

A) Kara nakil vasıtalarından umum hayvanlar ve koşumları, her nevi araba ve hayvan ve koşumları, otomobil, kamyon ve kamyonet ve bunlara benzer vasıtalar, deniz ve nehir vasıtalarından sal, sandal, mavna ve emsali ve yüz tonilâtoya kadar (100 tonilâto dahil) motörlü veya buharlı veya yelkenli umum sefineler, deniz altı sefineleri ve her nevi tayyareler müsadere olunur.

B) 101 gayri safi tonilâtodan bin gayri safi tonilâtoya kadar (1000 tonilâto dahil) olan her nevi sefineler, kaçak hamulesi kaçak olmıyan hamulesinden gümrük resmi itibarile fazla bulunduğu takdirde, musadere edilir. Fazla olmadığı halde sefine kıymetinin üçte biri nisbetinde ağır para cezası hükmolunur.

C) 1000 gayri safi tonilâtodan fazla olan her nevi sefineler naklettikleri kaçak eşya kıymetinin iki misli veya daha aşağı kıymette oldukları halde musadere edilir. Sefine bu nisbetten daha fazla kıymette olduğu takdirde kıymetinin dörtte biri derecesinde ağır para cezası hükmolunur.

Bu cezanın miktarı kaçak eşya bedelinin iki mislinden aşağı olamaz.

D) Musaderesi lâzımgelen nakil vasıtaları başka bir yerde durdurulmaksızın taallûkuna göre en yakın gümrük veya inhisar idaresine teslim edilir.

Madde 48 — Kaçakçılıkta kullanılan nakil vasıtaları ve kaçak mad-

delerin yapılmasında kullanılan alât ve edevat her nerede ve kimin tarafından tutulursa tutulsun zaptolunarak taallûk ettiği idareye derhal teslim olunur. İdare zaptedilip muhafazası külfet ve masrafı mucip olan bu gibi nakil vasıtalarını mahallî hükûmet marifetile ve arttırma ile sattırabilir.

Madde 49 — Bu kanunda yazılı kaçakçılık suçlarından birine iştirak etmiş olan bir şahıs hükûmet memurlarınca haber alınmadan evvel gelipte kaçakçılığı ve faillerini ve kaçak eşyanın saklanmış veya satılmış olduğu yerleri kaçakçılığı men ve takip ve tahkik ile mükellef memurlara haber verirse fiiline terettüp eden cezadan muaftır ve muhbir ikramiyesine müstahaktır. Haber alındıktan sonra fiilin etrafile meydana çıkmasına hizmet ve yardım eden şeriklerin cezası yarısına indirilir.

Mürettiple memurlar ihbar ve müsadere ikramiyelerinden müstefit olamazlar.

Madde 50 — İkramiyeden faydalanmak veya başkasına zarar vermek veyahut kendisini cezadan kurtarmak maksadile bu kanunda yazılı suçlardan birini hiç yoktan tertip ve delillerini tasni veya izhar ile başkasına isnat edenler her kim olursa olsun tertip ve isnat eylediği cürmün cezasile beraber Türk ceza kanununun 283 üncü maddesinde yazılı ceza ile de mahkûm olur. İlâve olunacak cezanın en az haddi 3 aydan aşağı olamaz.

Yukarıdaki tertip ve tasni hakkında mercii huzurunda yalan yere ihbar ve şahadette bulunanlar dahi Türk ceza kanununun 386 ıncı maddelerinde yazılı cezalardan suçlarına uyan fıkradaki cezanın en fazla haddile cezalandırılırlar.

Madde 51 — Doğrudan doğruya kaçakçılık yapmaktan veya vazifesini suiistimal veyahut rüşvet almak suretile kaçakçılığa sebebiyet vermekten veya cürüm tasniinden mahkûm olan memurlara âmme hizmetlerinden müebbet memnuiyet cezası da hükmolunur.

Madde 52 — Bu kanunun ceza hükümlerinde yazılı memur tabirinden maksat Türk ceza kanununun 279 uncu maddesile askerî ceza kanununun 13 üncü maddesinde sayılan şahıslardır.

Dördüncü fasıl

Usulî hükümler

Madde 53 — Bu kanunun 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 39 ve 40 ıncı maddelerinde yazılı cürümler, ilk tahkikata tâbi tutulabilir.

Bu işlerde önceden tevkif yapılmamış ise son tahkikatın açılması kararile beraber suçlu teykif olunur ve mahkemece de o veçhile duruşmaları yapılır.

Duruşmalara ve temyiz tetkikatına mütedair olarak 58 ve 59 uncu maddelerde konulan hükümler bu işlerde de caizdir.

Madde 54 — Kaçakçılık hadisesinin görüldüğü esnada tesbitine müteallik bulunan zabıt varakaları :

1 - Hangi senenin hangi ay ve gününde nerede tanzim olunduğunu ve yazanların resmî sıfat ve hüviyetlerini ve icrası âmirin yazılı iznine bağlı olan işlerde bu iznin tarih ve numarası;

2 - Vakayi ve delillerini ve suçu vücude getiren eşya ve alât ve edevatın ve nakil vasıtalarının mahiyet ve miktar ve vasıflarını ve nerede ve ne suretle görülüp zaptedilmiş olduklarını;

3 - Maznunun isim ve hüviyet ve san'at ve mahalli ikametile ifadesini;

Muhtevi olmak ve tanzim eden memur ile maznun ve hariçten hazır bulunan en az iki kimse tarafından imza olunmak lâzımdır. Bu şartları tamamen haiz olarak bu kanunun 3 üncü maddesinde yazılı memurlar tarafından tanzim olunan zabıt varakaları ilk tahkikata tâbi tutulmuş olan işlerin maadasında sahteliği isbat olununcıya kadar muteberdir.

Maznun, zabıt varakasını imzadan istinkâf ederse sebebini kendi el yazısı ile varakanın altına yazıp imza eder. Yazı bilmezse istinkâf sebebi hazır bulunanlar tarafından varaka altına yazılarak imza edilir.

Sebepsiz istinkâf halinde de keyfiyet bu veçhile tesbit olunur. Sebep beyanile istinkâf halinde hâkim o sebeplerin mahiyetine göre tetkikat yapabilir.

Bu zabıt varakasının sahteliği iddia halinde bunu iddia eden maznun mahkemeye sahtelik hakkında kanaat verecek deliller göstermeğe mecburdur.

Bu takdirde mahkeme bu müdafaayı tamika şayan görürse delillerini istima ve tetkik eder, Neticede maznunun iddiasını haklı gösterecek bazı sebepler karşısında kalırsa zabıt varakasını imza etmiş olan şahitleri çağırıp dinledikten ve başka delilleri varsa tetkik ettikten sonra hasıl edeceği kanaata göre kaçakçılık davasını intaç eder.

İşi sürüncemede bırakmak kastile sahtelik iddiasında bulunanlara yol gösterenden 100 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası alınmasına hükmolunur.

Bu kimseler avukat veya dava vekili iseler haklarında salâhiyetli merciler tarafından ayrıca inzibatî muamele de yapılır.

Madde 55 — Bu kanunun 12, 13 ve 14 üncü maddelerile 16 ıncı maddesinin son fıkrasında beyan olunan musaderelere gümrük memurlarından müteşekkil bir heyet karar verir.

Bu kanunun 25 inci maddesinin 1 inci fıkrasile 44 üncü maddesinde yazılı suçlara müteallik para cezalarına 1701 numaralı kanunun 69 ve 70 inci maddelerinde yazılı heyetler tarafından karar verilir.

1 ve 2 inci fıkrada yazılı mercilerce verilen kararlara karşı maznunlar tarafından 1701 n maralı kanunda gösterilen müddet ve usul dairesinde sulh hâkimlerine itiraz olunabilir.

Sulh hâkiminin birinci fıkra mucibince verilecek musadere kararı aleyhine itirazen vereceği hükümlerin kıymetce 50 liradan fazla olanları müstesna olmak üzere her iki fıkrada yazılı işlerde itiraz üzerine vereceği kararlar kat'idir.

Bu cezalar tahsili emval kanunu hükmünce tahsil olunur.

Madde 56 — 55 inci madde haricinde kalan ve bu kanunda yazılı bulunan suçlara ait davalar münferit hâkimli asliye mahkemeleri tarafından görülür.

Müçtemi teşkilâta tâbi asliye hâkimi bulunan yerlerde bu işleri görecek münferit hâkimleri Adliye Vekâleti ayırır. Bu hâkimler kaza merkezile mukayyet olmaksızın hadise yerinde dahi davayı görüp bitirmek salâhiyetini haizdir. Ölüm veya on sene veya daha fazla hapis cezalarını müstelzim kaçakçılık suçlarının muhakemesi salâhiyetli ağır ceza mahkemelerine aittir.

Bu hâkimler tarafından hükmolunacak para cezalarını havi hüküm ilâmları hapis hükmü müstesna olarak tahsili emval kanununa göre tahsil edilmek üzere cümhuriyet müddei umumiliğince bulunduğu yerde Gümrük ve İnhisarlar Vekâletinin ait olduğu memuruna verilir. Bu suretle istifası mümkün olmıyan ağır para cezalarının Türk ceza kanununun hükümlerine göre hapse çevrilmesi için ilâmı cümhuriyet müddei umumiliğine iade olunur.

Madde 57 — 56 ıncı maddede yazılı suçlar hakkında ait olduğu idarelerin memurları tarafından tanzim edilecek zabıt varakaları ve tahkikat evrakı muktazi takibatın icrası için bir müzekkere ile cümhuriyet müddei umumiliğine verilir. Gümrük ve inhisarlar memurları bu müzekkerelerle ceza muhakemeleri usulü kanununun 367 inci maddesinde gösterilen müdahil sıfatını iktisap etmiş olurlar.

Madde 58 — 55 inci maddede yazılı işlerden maadasında gümrük veya inhisar memurları tarafından cümhuriyet müddei umumiliğine verilen evrak ilk tahkikata ve karar hâkimliği kararına hacet kalmak-

sızın iddianame ile mahkemeye verilir ve maznunlar hakkında mahkemece açılacak son tahkikatın mevkuflu olarak yapılması mahkemeden istenilir, Mahkemece ilk önce bu cihet hakkında bir karar verilir.

Hüviyetini isbat edemiyen veya kaçakçılıkta sabıkası olanlar veya kaçak eşya ile birlikte yakalananlar hakkındaki tahkikat ve muhakemeler mutlak surette mevkuf olarak yapılır. Failler sübut edillelerile beraber mahkemeye sevkolundukları hallerde derhal duruşma yapılarak dava intaç olunur. Sair hallerde gecikmesinde zaruret bulunan bir sebep olmadıkça mahkeme usulî hükümlerle bağlı olmaksızın icap eden muamele ve tebliğleri yaptırarak iddianamenin verilmesinden itibaren nihayet beş gün içinde duruşma yapmaya ve 54 üncü maddenin son fıkrasında gösterilen zaruretler müstesna olmak üzere duruşmayı bir celsede bitirmeğe ve cümhuriyet müddei umumisi de iddiasını aynı celsede serdetmeğe mecburdur. Maznunun duruşma sırasında diğer bir cürmünün de mevcudiyeti anlaşılsa bile bu hal davaların tevhidine sebep teşkil edemez.

Maznun veya müdafi müdafaasını hazırlıyamadığından dolayı mühlet isterse kendisine nihayet üç gün müsaade edilebilir.

Maznun duruşmadan evvel tevkif olunmamış ise mahkûmiyet halinde tevkifine de karar verilir. Davanın temyiz olunması mevkufiyet halinin devamına mâni olamaz ve bu tevkif kararına itiraz olunamaz.

Mahkemece bu kanuna göre hükmolunan cezalar tecil edilemez.

Madde 59 — Davayı temyiz eden maznun hükme karşı itirazlarını ya temyiz istidasında yazar veya temyiz istidası için kanunda muayyen müddet içinde bu hususta bir zabıt varakası tutulmak üzere mahkeme zabıt kâtibine beyan eder.

Evrakı istidanın kaydı veya beyan zabıt varakasının yapıldığı günden itibaren bir hafta içinde temyiz mahkemesine gönderilir. Temyiz tetkikatı diğer işlere tercihen ve müstacelen yapılır. Hükme tesir etmiyen usul noksanları bozma sebebi ittihaz olunmaz. Temyiz mahkemesi kanun maddesinin numarasında yanlışlık vukuu veya hüküm mahallindeki tavsife göre cezası daha hafif olan maddenin tatbikı icap ederken daha ağır olan ve tavsife uymıyan maddenin tatbiki gibi zuhulleri tashih ve tatbiki lâzımgelen maddeye göre ceza tâyin eder.

Madde 60 — Bu kanunda yazılı para cezalarile musadere olunan eşyanın sif kıymetinden yüzde otuzu haber verenlere ve yüzde otuzu bilfiil tutanlara ikramiye olarak dağıtılır. Yüzde on beşi peşin ikramiye faslının mütahavvil tahsisatı karşılığı olmak üzere Hazineye irat kaydolunur. Yüzde onu musademelerde ölenlerin ve-

ya sakat kalanların sigortasına tahsis olunur. Yüzde on beşi de kaçağın vuku bulduğu muhafaza tabur veya merkez müdiriyeti itibarile muhafaza işlerinde fevkalâde yararlığı görülen memura tevzi olunur.

Kaçak eşyanın muhbiri yoksa muhbire ait olan hissenin üçte ikisi bilfiil tutanlara, üçte biri de peşin ikramiye faslının mütahavvil tahsisatına karşılık teşkil etmek üzere Hazineye irat kaydolunur.

Madde 61 — Kaçak eşya ve maddeleri ihbar edenlerle bilfiil tutanlara bu kanunun 60 ıncı maddesinde yazılı ikramiye hisselerinin yüzde otuzu musadereyi müteakip ve peşin olarak verilebilir. Ancak bu yüzde otuzlar musadere edilen eşya ve maddelerin sif kıymetinin yarısını geçemez.

Peşin ikramiyeler bütçelerde açılacak mütehavvil tahsisat faslı mahsusundan verilir.

Madde 62 — Kaçak sigara kâğıdı musaderelerinde muhbirlerle bilfiil tutanlara peşin olarak aşağıdaki nisbetler üzerinden ikramiye verilir:

50 Yaprak bir defter itibarile:

Bir defterden 1000 deftere kadar beh r defter için 2 kuruş;

1000 Defterden fazlasına beher defter için 1 kuruş.

Ancak kaçak sigara kâğıdının miktarı ne olursa olsun her ihbar ve musadere vak'asında peşin olarak verilecek ikramiye 300 lirayı geçemez.

Madde 63 — Müskirat maddelerile taktir vesaiti ihbarlarında:

I - İmalâthane ve şaraphanelere inhisar idaresinden mezuniyet almaksızın mevaddı iptidaiye ithal eyliyenleri ve buralarda mevaddı iptidaiye ıslatanları veya tahammür ettirenleri haber verenlere beş liradan yüz liraya kadar;

II - Sirke ve şarap hakkındaki musaadeler baki kalmak şartile bağ, bahçe, dükkân, hususî meskenler veya sair mahallerde mevaddı iptidaiye ıslatıp tahammür ettirenleri haber verenlere 2 liradan 25 liraya kadar;

III - Kaçak imbik ve sair taktir âletlerini (nakil, müberrit, müberrit kapağı, müberrit tasları, taktir âleti haline getirilmiş âdi kazan) ihbar edenlerle bilfiil tutanlara:

A) Hacmi istiabisi 20 litreye kadar olan imbikler için beş lira;

B) Hacmi istiabisi 40 litreye kadar olan imbikler icin on lira;

C) Hacmi istiab'si 40 litreden yukarı olan imbikler için (A ve B) fıkralarındaki miktarlara beher yirmi litre hacmi istiabiye mukabil beş lira zam suretile ve imbik teferruatından olup imbiği tutulamıyan her âlet için yalnız iki lira peşin ikramiye verilir.

Ancak 3 üncü fıkrada yazılı hallerde peşin olarak verilecek ikramiyelerin azamî miktarı 60 lirayı geçemez.

Madde 64 — Musadere edilen kaçak eşya ve maddelerin muhakeme neticesinde musaderesine hükmedilmese dahi muhbirlere ve bilfiil tutanlara peşin olarak verilmiş olan ikramiyeler istirdat edilmez.

Beşinci fasıl

Teşkilât

Madde 65 — Kaçakçılık cürümlerine ait davalar asker ve sivil tefrik edilmeksizin ihtisas mahkemeleri bulunan yerlerde o mahkemelerde ve bulunmıyan yerlerde 56 ıncı maddede yazılı hâkimler tarafından görülür.

İhtisas mahkemeleri, vazife ifa olunacak mıntakanın hususiyesine göre, yalnız adlî veya yalnız askerî olarak teşkil edilebilir.

Bu mahkemeler teşekkül suretlerine göre ihtisas mahkemesi ve askerî ihtisan mahkemesi unvanını taşır.

Hangi mıntakada hangi nevi ihtisas mahkemesi teşkil olunacağı İcra Vekilleri Hey'etince tâyin ve icabına göre tebdil ve bunların kaza daireleri ilân olunur.

Valiler, kaymakamlar, ağır ceza mahkemelerile bu kanuna göre kaçakçılık işlerini gören mahkemeler hâkimleri ve bu mahkemeler nezdindeki Cümhuriyet müddei umumileri ve maaşların tevhit ve teadülüne dair olan 1452 numaralı kanunun 4 üncü derecesinde ve daha yukarı derecede bulunan memurlar hariç olmak üzere bu kanunda yazılı suçlardan dolayı memurların tâkip ve tahkik usulüne ve mahkeme merciine mütedair 766 ve 1609 numaralı kanunlarda mevcut istisnaî hükümler tatbik olunmaz.

Madde 66 — Adlî ihtisas mahkemeleri, Adliye Vekâletince sırf kaçakçılık davalarını gürmek üzere teşkil edilecek münferit hâkimli asliye mahkemeleridir.

Ölüm ve on sene veya daha fazla ağır hapis cezalarını müstelzim işlerde bu hâkimlerin riyaseti altında, bulundukları yerdeki veya en

yakın mahaldeki hâkimlerden ikisinin inzimam ve iştirâkile hey'et teşkil olunur.

Madde 67 — Askerî ihtisas mahkemeleri bir askerî adlî hâkim ile iki askerî azadan terekküp eder.

Her mahkeme nezdinde askerî adlî hâkimler meyanından müntahap bir askerî müddei umumi ve bir müstantik bulunur. Bu mahkemeler maiyetine lüzumu kadar zabıt kâtibi verilir.

Askerî ihtisas mahkemeleri hâkimleri ve müddei umumilerile müstantikleri Millî Müdafaa Vekâleti tarafından intihap ve Millî irade ile tâyin olunur.

Madde 68 — Askerî ihtisas mahkemeleri mıntakalarında âmiri adillik salâhiyeti gümrük muhafaza kıtaatı kumandanlığına ve bu kumandanın maiyetinde bulunan alay kumandanlarına aittir.

Alay kumandanlarının askerî ihtisas mahkemeleri üzerindeki âmiri adlilik salâhiyeti fırka ve muhafaza kıtaatı kumandanının âmiri adlilik salâhiyeti kolordu kumandanı derecesindedir. Askerî ihtisas mahkemelerinin rütbe itibarile salâhiyetleri haricinde kalan askerî maznunların muhakemesi en yakın kolordu veya daha yüksek askerî mahkemeye aittir.

Maddde 69 — Askerî ihtisas mahkemeleri bu kanun ve bu kanunda tasrih edilmiyen hususatta askerî muhakeme usulü kanununu tatbik ederler.

Madde 70 — Mertebe ve maaş dereceleri ne olursa olsun ihtisas mahkemeleri hâkimlerine aylık olarak 300 ve müddei umumilerine 250 ve müstantiklerine 150 ve başkâtiplerine 130 ve kâtiplerine 100 lira verilir.

Bu miktarların maaşların tevhit ve taadülüne dair olan kanundaki maaş emsal hasıllarından fazlası ihtisas ücreti addolunur ve müktesep hak teşkil etmez.

Madde 71 — Teşkilât faslı unvanı altında 65, 66, 67, 68, 69 ve 70 inci maddeler hükmü bu kanunun meriyete girdiği tarihten itibaren üç sene müddetle muteberdir.

Madde 72 — 1510 numaralı kaçakçılığın men ve tâkibi kanunu ve gümrük kanununun 12 inci faslı ve 1341 senesi bütçe kanununun 50-inci maddesi mülgadır. Bu kanunun şümulüne giren işlerde gümrük ve inhisar kanunlarile sair kanunların bu kanuna uymıyan hükümleri kaldırılmıştır.

Muvakkat madde

A) Gümrük idarelerince tanzim edilen ve bu kanunun meriyeti tarihinde henüz kat'ileşmemiş bulunan müsadere mazbataları ve kaçakçılığa müteallik tahkikat evrakı müzakere ile cümhuriyet müddei umumiliğine tevdi olunur.

B) 1510 numaralı kanunun 13 üncü maddesinin ilk fıkrasına giren istihlâk işlerinden bu kanunun meriyeti zamanında elde bulunanlar, bulundukları mahkemelerde hususî kanunlarındaki ceza hükümlerine göre ve münferit hâkim tarafından intaç olunur.

C) Elde bulunan kaçakçılık işleri de bulundukları mahkemelerde görülür. Bu işlerde evrakı cümhuriyet müddei umumiliğine vermiş olan gümrük veya inhisar memurları müdahil addolunurlar.

D) Bu kanunun meriyeti zamanında gümrük veya inhisar memurlarınca temyiz olunup ta henüz tetkik edilmemiş olan davalarda, o memurların müdahil sıfatile dava istidaları mevcut olmasa dahi, temyiz istidaları kabul olunur.

E) Bu kanunun neşrinden evvel işlenmiş kaçakçılık fiillerinden dolayı türk ceza kanununun ikinci maddesi hükmü dairesinde muamele olunur.

Madde 73 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 74 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

10 - 1 - 1932

* * *

Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 numaralı kanuna müzeyyel ve Gümrükler bütçesine tahsisat ilâvesine dair kanun

Kanun numarası: 1911
Neşri tarihi: 30 - 12 - 931

Madde 1 — Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 numaralı kanuna merbut (2) numaralı cetvelin gümrükler

kısmına işbu kanuna bağlı (1) numaralı cetvelde derece, adet, unvan ve miktarı maaşları yazılı teşkilât ilâve olunmuştur. Bunların maaşları 261 inci fasla mevzu tahsisat tasarrufatından tesviye olunur.

Madda 2 — Gümrükler Umum Müdürlüğü 1931 bütçesinde merbut (2) numaralı cetvelde yazılı yeniden açılacak fasıllara 9350 lira tahsisat ilâve olunmuştur.

Madde 3 — İnhisarlar bütçeleri maaş ve ücret tertiplerinden gösterilecek tasarrufat karşılık ittihaz olunmak üzere kadroları İcra Vekilleri Heyetince tasdik olunacak teşkilâtın 1931 malî senesi zarfında tatbikına mezuniyet verilmiştir.

Bu bütçelerin masraf tertiplerinden bedeli icar ve harcirah tertiplerine 30,000 liraya kadar münakale icrasına İcra Vekilleri Heyeti karar verebilir.

Madde 4 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 5 — Bu Kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

29-12-1931

(1) Numaralı cetvel

Derece	Memuriyetin nev'i	Adet	Maaş Lira
2	Müsteşar	1	125
7	Hususî kalem müdürü	1	55
12	Kâtip (şifre memuru)	1	25

(2) Numaralı cetvel

Fasıl	M.	Muhassasatın nev'i	Lira
260		Vekil tahsisatı	2 000
289		*Vekâlet otomobil masrafı*	
	1	Mubayaa	6 000
	2	Tamir	100
	3	İşletme	1 250
		Fasıl yekûnu	7 350
		Yekûn	**9 350**

* * *

Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti teşkiline dair kanun

Kanun numarası: 1909
Neşri tarihi: 30-12-931

Madde 1 — Gümrük ve Devlet İnhisarları işlerile (Posta, telgraf ve telefon hariç) meşgul olmak üzere Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti teşkil edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri heyeti memurdur.

29 - 12 - 1931

* * *

Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 numaralı kanuna müzeyyel ve İktisat Vekâleti bütçesine tahsisat ilâvesine dair kanun

Kanun numarası: 1912
Neşri tarihi: 30-12-931

Madde 1 — Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 numaralı kanuna merbut (2) numaralı cetvel ile 1931 senesi (D) cetvelinin İktisat Vekâleti unvanı altındaki kısmına işbu kanuna bağlı (1) numaralı cetvelde derece, adet, unvan ve miktarı maaş ve ücretleri yazılı teşkilât ilâve olunmuştur. İlâve edilen bu teşkilâtın maaş ve ücretleri 622 ve 623 üncü fasıllara mevzu tahsisat tasarrufatından tesviye olunur.

Madde 2 — İktisat Vekâletinin 1931 senesi bütçesi bakıyei muhassasatı İcra Vekilleri Heyeti kararile iki vekâletçe istimal edilmek üzere tefrik edilir. Ancak malî sene nihayetine kadar bu iki vekâletçe istimal edilecek tahsisat kayitleri birlikte cereyan eder.

Madde 3 — Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülü hakkın-

daki kanuna merbut (2) numaralı cetvelde İktisat vekâleti unvanı altındaki kadrolar İcra Vekilleri Heyeti kararile iki vekâlete tefrik ve bunun bir cetveli Büyük Millet Meclisine takdim olunur.

Madde 4 — 1931 senesi İktisat Vekâleti bütçesinin işbu kanuna bağlı (2) numaralı cetvelde yazılı fasıl ve maddelerine 9350 lira tahsisat ilâve olunmuştur.

Madde 5 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 6 — Bu kanun hükümlerini icraya İcra Vekilleri hey'eti memurdur.

29-12-1931

(1) numaralı cetvel

Derece	Memuriyetin nev'i	Adet	Lira
	Ziraat Vekâleti		
	Hususî Kalem		
7	Müdür	1	55
12	Kâtip (şifre memuru)	1	25
	Hukuk Müşavirliği		
5	Hukuk Müşaviri	1	80
12	Tetkik memuru	1	25
15	Kâtip	1	17,5
	Zat İşleri Müdürlüğü		
7	Müdür	1	55

1931 senesi bütçesinin (D) cetveline ilâve

		Ücret Lira
Müşavir avukat	1	175
Hademe	1	30

İktisat Vekâleti

			Maaş Lira
7	Neşriyat ve İstatistik Müdürü	1	55
10	» » Mümeyyizi	1	35
15	» » Kâtibi	1	17,5
12	Levazım memuru	1	25

1931 senesi bütçesinin (D) cetveline ilâve

		Ücret Lira
Daktilo	2	60
Hademe	2	30

(2) numaralı cetvel

F.	M.	Muhassasatın nev'i	Lira
621		Vekil tahsisatı	2 000
632		Vekâlet otomobili masrafı:	
	1	Mubayaa	6 000
	2	Tamir	100
	3	İşletme	1 250
		Fasıl yekûnu	7 350
		Yekûn	9 350

* * *

Ziraat Vekâleti teşkiline dair kanun

Kanun numarası: 1910
Neşri tarihi: 30-12-931

Madde 1 — Ziraat işleri İktisat Vekâletinden ayrılarak bu işlerle meşgul olmak üzere Ziraat Vekâleti namile yeni len bir vekâlet teşkil olunmuştur.

Madde 2 — 16 kânunusani 1928 tarih ve 1200 numaralı kanun mülgadır,

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

29-12-1931

* * *

22 temmuz 1931 tarih ve 1873 numaralı kanuna müzeyyel kanun

Kanun numarası : 1913
Neşri tarihi : 10/1/1932

Madde 1 — Memleket dahil ve haricinde toptan fiatın tereffuunu icabettirecek bir sebep yokken, 1873 numaralı kanunun ikinci maddesinin verdiği salâhiyete binaen Hükûmetçe ittihaz edilen tedabiri istismar suretile eşyanın cari toptan ve perakende fiatlarına zam yapanlar veya muamelelerile eşya fiatının yükselmesine sebep olanlar, bir aydan bir seneye kadar hapis ve on bin liraya kadar ağır para cezasile cezalandırılırlar.

Şu kadar ki para cezası, yapılan zamdan temin edilecek kârın beş mislinden aşağı olamaz.

Madde 2 — Bu suçtan dolayı gerek halk ve gerek İktisat Vekâletinin Ticaret veya İktisat müdür veyahut Müfettişleri tarafından şikâyet ve ihbar vukuunda Cümhuriyet Müddeiumumisi işi mahallin en büyük mülkiye memurunun veya tevkil edeceği idare şubeleri âmirlerinden birinin riyasetinde Belediye Encümeni Daimisince belediye azası meyanından ve ticaret odaları tarafından ve azaları arasından müntehap ve muhallef birer zattan müteşekkil bir heyete havale eder. Ticaret odaları bulunmayan yerlerde azanın ikisi de belediyeden alınır.

Bu hey'et hâdisede birinci maddedeki şerait dairesinde cari fiata zam yapıldığına karar verirse Cümhuriyet Müddeiumumisi keyfiyeti mahkemeye sevke mecburdur.

Hey'et aksine karar verirse Cümhuriyet Müddeiumumisi işi mahkemeye sevkedip etmemekte muhayyerdir.

Heyet kararını işin tevdiinden nihayet üç gün zarfında neticelendirmeğe mecburdur. Bu heyetin icap eden yerlerde taaddüdü caizdir.

Bu suça ait takipte Ceza Muhakemeleri Usulü kanununun muvakkat (A) maddesinin 8 numaralı bendi hükmü mahfuzdur.

Madde 3 — Beş yüz kuruştan yukarı alış ve verişlerde, alıcı isterse satıcı fatura vermeğe mecburdur. Vermekten imtina edenlere beş liradan on liraya kadar hafif para cezası hükmolunur.

Madde 4 — Bu davalar sulh mahkemeleri tarafından diğer işlere tercihan ve müstacelen görülür. Duruşma hususunda Ceza muhakemeleri Usulü Kanununun 225 inci maddesi hükmü tatbik olunur.

Madde 5 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir

Madde 6 — Bu Kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

6 / 1 / 1932

* * *

Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülü hakkındaki kanuna müzeyyel kanun

Kanun numarası: 1919
Neşri tarihi: 12/1/932

Madde 1 — Kaçakçılığın men'i için yeniden teşkil olunacak ihtisas mahkemelerinde istihdam olunmak üzere devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 numaralı kanunun ikinci maddesine merbut (2) numaralı cetvelin Adliye Vekâletine mahsus kadrosuna müfredatı işbu kanuna bağlı (1) numaralı cetvelde yazılı hâkim, müddei umumî, müstantik, başkâtip, kâtip ve mübaşir ilâve olunmuştur. Bu hâkim ve memurlara verilecek ihtisas ücretleri tediye noktasından maaş hükümlerine tâbidir.

Bu mahkemelere tayin olunacak mezkûr hâkim ve memurlar hakkında 1931 senesi Bütçe Kanununun 15 inci maddesi hükmü tatbik olunmaz.

Madde 2 — 1931 malî senesi bütçesine, merbut (D) cetvelinin Adliye Vekâleti kısmına, merbut (2) numaralı cetvel ilâve olunmuştur.

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanunun hükmünü icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

7/1/932

(1) numaralı cetvel

Memuriyetin nev'i	Adet	
Hâkim	16	(1)
Müddeiumumî	16	
Müstantik	16	
Başkâtip	16	
Kâtip	64	
Mübaşir (derece 19)	64	

(2) numaralı cetvel

	Adet	Ücret	
Odacı	16	30	(2)
»	16	25	

[1] Bunlar teadül cetveline dahil bulunan her hangi bir dereceden tayin olunur.

[2] Her mahkemede ancak iki odacı istihdam olunabilir.

* * *

Ecnebi memleketlerde hizmet etmekte olan memur ve müstahdemlerin maaş, ücret ve tahsisatlarının sureti tediyesi hakkında kanun

Kanun Numarası: 1906
Neşir Tarihi: 31-12-931

Madde 1 — Ecnebi memleketlerde hizmet etmekte olup maaş, ücret ve tahsisatları 22 temmuz 1931 tarih ve 1843 numaralı kanun hükümlerine göre İngiliz lirası üzerinden tediye olunan memur ve müstahdemlerin istihkakları baliğlerine 9,3 misli ilâve edilmek suretile Türk lirası olarak veyahut bu baliğler üç ayda bir tesbit olunacak İstanbul borsa rayicine göre, memur ve müstahdemlerin bulundukları memleketler parasına tahvil edilerek, tesviye olunur.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

28/12/1931

Menkul ve gayri menkul emval ile bunların intifa haklarının ve daimî vergilerin mektumlarını haber verenlere verilecek ikramiyelere dair kanun

Kanun Numarası: 1905
Neşri Tarihi: 31-12-931

Madde 1 — Umumî veya Hususî kanunlar ve muahedeler ahkâmına göre Devlete ait veya Hazine emrine mevdu olması lâzım geldiği halde hükûmetin kayde müstenit ıttılaı haricinde kalmış olan bilumum menkul ve gayri menkul emval veya bu nevi emvalin intifa hakları ile senede merbut veya ipotekli ve ipoteksiz alacakları ve her nevi mevduat ve emanat ile esham ve tahvilâtı ve sigorta matlûplarını ihbar edenlere ihbar edilen emvalin veya intifa hakkının Hazineye aidiyeti tahakkuk ettikten sonra bu emvalin kıymetleri veya iki senelik intifa baliğleri üzerinden aşağıdaki nisbetlere göre ikramiye verilir.

	Menkullerde	Gayri Menkullerde
5000 liraya kadar	yüzde 30	yüzde 20
25000 liraya kadar, 5000 liradan yukarı olan kısım için	» 25	» 15
50000 liraya kadar, 25000 liradan yukarı olan kısım için	» 15	» 12
100000 liraya kadar, 50000 liradan yukarı olan kısım için	» 10	» 10
100000 liradan yukarı olan kısım için	» 7.5	» 7,5

Mühim ihbarlarda İcra Vekilleri Heyeti kararile bu nisbetler icaba göre tezyit edilebilir.

Madde 2 — İhbar, Devlet memurları tarafından vaki olduğu takdirde ihbar edenlere birinci maddenin şeraiti dahilinde ve bu maddedeki nisbetlerin yarısı miktarında ikramiye verilir.

Ancak birinci maddedeki emvalin ve intifa haklarının tahrir ve tahakkuku ile vazifedar olan memurlarla bu memurları sevk ve idare eden âmirlere ihbar mukabili olarak ikramiye verilir.

Madde 3 — Bu Kanunun neşri tarihinden evvel vaki olup ta taallûk eylediği menkul ve gayri menkul emval ile intifa haklarının Hazineye aidiyetinin tahakkuk muamelesi henüz hitam bulmamış olan ihbarların muhbirlerine dahi bu kanunun hükümlerine göre ikramiye verilir.

Madde 4 — Verilecek ikramiyelerin hesabında menkullerin ve intifa haklarının o tarihteki miktar ve rayiç kıymetleri, gayri menkullerin arazi ve bina vergileri kanunlarına göre tayin olunacak kıymetleri, esastır.

Madde 5 — Asarı atika ve defineler hakkındaki hususî hükümler, mer'idir.

Madde 6 — Bina, arazi ve arsalardan tahrir harici kalanlar ile kazanç, hayvanlar, veraset ve intikal, muamele, dahilî istihlâk ve damga gibi daimî vergilerden yanlış beyanname vermek veya çift defter tutmak veya sair suretlerle ketmedilmiş olanları haber verenlere tahakkuk edecek vergi ve misil cezaları mecmuu üzerinden aşağıdaki nisbetler dahilinde ikramiye verilir.

500	liraya kadar	yüzde 15
5000	liraya kadar, 500 liradan yukarı olan kısım için	» 30
15000	liraya kadar, 5000 liradan yukarı olan kısım için	» 20
15000	liradan yukarı olan kısım için	» 10

Bu nisbetlere göre hesap olunacak ikramiyenin üçte biri verginin kat'î surette tahakkukunda ve üçte ikisi verginin tahsili akibinde verilir.

Muhbirleri mevcut olup ta tahakkuk muamelesi henüz intaç edilmemiş olan bu kabil mektumların muhbirlerine dahi işbu maddenin hükümlerine göre ikramiye verilir.

Bilûmum malmemurları ile tahrir ve tahmin heyetleri mensuplarına ve tahakkuk muamelesinde vazifedar olanlara ikramiye verilmez.

Madde 7 — Bu kanunun birinci ve altıncı maddelerinde yazılı mektumları zâhire çıkarmakta emsali meyanında fevkalâde hizmeti görülen varidat tahakkuk ve tetkik memurları bulundukları mahallin en büyük malmemurunun talebi ve Maliye Vekâletinin takdir ve tensibi ile misil zamları fazlalarından iki maaş baliğine kadar nakten taltif olunabilirler.

Madde 8 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 9 — Bu Kanunun icrasına Maliye Vekili memurdur. 26-12-931

* * *

24 temmuz 1931 tarih ve 1841 numaralı kanuna müzeyyel kanun

Kanun Numarası: 1917
Neşir Tarihi: 12-1-932

Madde 1 — Gümrük ve İnhisarlar Vekâletine merbut ve fırka kumandanlığı salâhiyetini haiz olmak üzere merkezde «Gümrük Mu-

hafaza Umum Kumandanlığı» teşkil edilmiştir. Kara ve denizlerde gümrük mıntakaları dahilinde devlet inhisarı altındaki mevat kaçakçılığına karşı muhafaza işlerinin vezaif ve vesaiti de dahil olduğu halde gümrük muhafaza teşekkülleri ve memur ve vasıtaları ve bu kanunda yazılı kıt'alar ve salâhiyetler tevhit edilerek Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlığının emir ve kumandasına tevdi olunmuştur.

Bu kumandanlığın, kaçakçılığın men ve tâkibile sair vezaifinin icap ettirdiği şekil ve vüs'atte bir karargâh hey'eti bulunur. Kumandanlık kaçakçılığın menü tâkibinden ibaret olan vazifei asliyesinden başka kara ve deniz hudutlarını emniyeti hususlarında Büyük Erkânıharbiye Reisliğinden, sahil ve hudut üzerinde dahiliyeye müteallik emniyet işlerinde Dahiliye Vekâletinden emir alır. Kumandanlık, askerî talimü terbiye işlerinde doğrudan doğruya Büyük Erkânıharbiye Reisliğine ve zabitan ve askerî memurlar ile efrat ve eslihanın ikmali hususunda Millî Müdafaa Vekâletine merbuttur. Gümrük Muhafaza kıtaatı ümera ve zabitanı kavanini askeriye tatbikatında kara ordusu aksamından maduttur.

Madde 2 — Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlığı karargâh hey'eti ile yeniden teşkil olunacak kıt'alarda ifayi hizmet edecek olan ümera ve zabitan maaşlarını Gümrük ve İnhisarlar Vekâleti bütçesinden almak üzere mezkûr vekâletçe gösterilecek namzetler arasından Millî Müdafaa Vekâleti tarafından tefrik olunur.

Madde 3 — Memnu mıntakalarda kara ve denizde yapılacak kaçak tâkibatının şekli İcra Vekilleri Hey'eti tarafından tâyin olunur.

Muhafaza Umum Kumandanlığına merbut muhafaza teşkilâtının kaçak tâkibatı gümrük mıntakaları dahiline münhasırdır. Ancak bu tâkibatın hangi ahvalde gümrük mıntakaları haricine sirayet ettirileceği İcra Vekilleri Hey'eti tarafından tayin olunur.

Madde 4 — 24 Temmuz 1931 tarih ve 1841 numaralı kanunun bu kanuna muhalif olan hükümleri mefsuhtur.

Madde 5 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Muvakkat birinci madde — 1931 bütçesine merbut «D» cetveline dahil gümrük muhafaza kıtaatı teşkilâtına ilâve edilecek kıt'alar için tanzim olunacak kadro ile Gümrük Umum Muhafaza Kumandanlığı kadrosu 1931 senesine münhasır olmak üzere İcra Vekilleri Hey'etinin tasdikile tatbik olunur.

Muvakkat ikinci madde — Millî Müdafaa Vekâletince bu kumandanlığa ve yeniden teşkil olunacak kıt'alara tefrik ve izam olunacak zabitlerin maaşları 1931 senesi Millî Müdafaa bütçesinden tesviye olunur.

Muvakkat üçüncü madde — 1931 senesi zarfında Umum Kumandanlığın ve yeni teşkil olunacak kıt'aların inşaat ve tamirat, tesisat ve bedeli icar, müstahdemin ücretleri, telefon mübayaa ve tesisatı ve sair bilûmum masrafları Gümrük Umum Müdürlüğü bütçesinin 288 inci faslından tesviye olunur.

Madde 6 — Bu kanun hükümlerinin icrasına İcra Vekilleri Hey'eti memurdur. 7 / 1 / 932

* * *

Kuşpalazı serumu hakkında Beynelmilel itilâfnameyi tadilen 7 ağustos 1930 tarihinde Pariste tanzim ve imza edilmiş olan mukavelenin tasdikına dair kanun

Kanun Numarası: 1898
Neşir Tarihi: 28-12-931

Madde 1 — Kuşpalazı serumu hakkındaki 16/7/1927 tarihli Beynelmilel itilâfnameyi tadilen 1 ağustos 1930 tarihinde Pariste tanzim ve 7 ağustos 1930 tarihinde Cümhuriyet Hükûmeti namına imza edilmiş olan beynelmilel Mukavele tasdik edilmiştir.

Madde 2 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu Kanunun icrasına icra Vekilleri Heyeti memurdur.
22/12/1931

Kuşpalazı Seromuna Dair Mukavele

Haşmetli Belçıka Kıralı Hazretleri, Haşmetli Bulgar kıralı Hazretleri, Haşmetli Danimarka Kıralı Hazretleri, Fransa Cümhuriyeti Reisi Hazretleri, Haşmetli Büyük Bretanya, İrlanda ve denizlerin ötesinde Bretanyaya ait ülkeler Kıralı Hindistan İmparatoru Hazretleri, Yunanistan Cümhuriyeti Reisi Hazretleri, Haşmetli İtalya Kıralı Hazretleri, Haşmetli Japonya İmparatoru Hazretleri, Haşmetli Fas Sultanı Hazretleri, Meksika Cümhuriyeti Reisi Hazretleri, Fahametli Monako Prensi Hazretleri Fahametli tunus Beyi Hazretleri, Türkiye Cümhuriyeti Reisi Hazretleri; Sosyalist Sovyet Cümhuriyetleri ittihadı İcra Merkez Komitası Reisi Hazretleri, Haşmetli Yugoslavya Kıralı Hazretleri.

Kendi ülkelerinde ihzar edilen Kuşpalazı serumunun tedavül ve

36

istimaline müsaade eylemek üzere müştereken mukarrerat ittihaz etmek münasip olacağı ümniyesile bu hususta bir Mukavele akdini kararlaştırmışlar ve aşağıda yazılı zevatı murahhasları olarak intihap eylemişlerdir :

Haşmetli Belçika Kıralı Hazretleri :
Fıransa Cümhuriyeti Reisi nezdinde Büyük Elçisi ve murahhası S. E. le Baron Gaiffier d'Hestroy.

Haşmetli Bulgar Kıralı Hazretleri :
Fransa Cümhuriyeti Reisi nezdinde fevkalâde murahhas ve Orta Elçisi M. Bogban Morfoff.

Haşmetli Danimarka Kıralı Hazretleri:
Fransa Cümhuriyeti Reisi nezdinde fevkalâde murahhas ve Orta Elçisi M. H. A. Berenhof.

Fransa Cümhuriyeti Reisi Hazretleri:
Meb'us ve hariciye Nazırı M. Aristide Briand.

Haşmetli Büyük Beretanya, İrlânda ve denizler ötesinde Bretanyaya ait ülkeler Kıralı ve Hindistan İmparatoru, Büyük Bratanya ve Şimalî ırlânda için:
Fransa Cümhuriyeti reisi nezdinde Büyük Elçisi ve murahhası S E. Lord Tyrell of Avon.

Yunanistan Cümhuriyeti Reisi Hazretleri:
Fransa Cümhuriyeti Reisi nezdinde fevkalâde murahhas ve Orta Elçisi M. Politiz.

Haşmetli İtalya Kıralı Hazretleri:
Fransa Cümhuriyeti nezdinde Büyük Elçisi ve murahhası S. E. M. le Comte Gaetano Manzoni.

Haşmetli Japonya İmparatoru hazretleri :
Pariste Maslahatgüzar M. Hiroyuki Kawa ;

Haşmetli Fas Sultanı Hazretleri:
Orta Elçi M. Doynel de Saint - Ointin.

Meksika Cümhuriyeti Reisi Hazretleri :
Fransa Cümhuriyeti Reisi nezdinde fevkalâde murahhas ve Orta Elçisi M. Alberto J, Pani.

Fehametli Monako Prensi Hazretleri :
Fransa Cümhuriyeti Reisi nezdinde fevkalâde murahhası ve Orta Elçisi M. le Comte H. de Maleville.

Fehametli Tunus Beyi Hazretleri:
Hariciye nezaretinde Müdür Muavini M. de Navalle.

Türkiye Cümhuriyeti Reisi Hazretleri:
Pariste Maslahatgüzar Celâl Hazım Bey.

Ürüguay Cümhuriyeti Reisi Hazretleri:
Fransa Cümhuriyeti Reisi nezdinde fevkalâde murahhas ve Orta Elçisi M. Guani.

Sosyalist Sovyet Cümhuriyetleri İttihadı İcra Merkez Komitesi Reisi Hazretleri:
Fransa Cümhuriyeti Reisi nezdinde Büyük Elçisi ve murahhası S. E. M. Dovgalevski.

Haşmetli Yugoslavya Kralı Hazretleri:
Fransa Cümhuriyeti Reisi nezdinde fevkalâde murahhası ve Orta Elçisi M. Miroslav Spalaicovitch.

Müşarünileyhim usulüne muvafık ve muteber tanınan salâhiyetnamelerini ibrazdan sonra aşağıdaki maddeleri kararlaştırmışlardır:

Madde 1 — Âli âkit tarafların gümrük usulüne ve ticaret muahedeleri hakkındaki tam serbestilerine halel gelmemek üzere mumzi hükûmetler, serom imal eden memlekette aşağıdaki fıkralarda musarrah ahkâma riayet edilmesini teminen tedabiri lâzime alınmış olmak kaydı itirazisile, kendilerinden birinin memleketinde istihzar edilmiş kuş palazı seromlarının istimaline müsaade itasına muvafakat ederler.

Madde 2 — Birinci madde ahkâmından yalnız ait oldukları hükûmet makamı tarafından evvel emirde verilmiş bir müsaadeyi haiz ve mezkûr hükûmet tarafından tesisatı, serom hasıl eden hayvanların hali, ameliyat tekniği, mamulâtın kontrol ve ayarı daimî surette nezaret altında bulundurulan müesseseler tarafından imal edilen seromlar müstefit olurlar.

Madde 3 — Seromların antitoksik tesiri antitoksik vahdetleri ile takdir edilecektir. Antitoksik vahdet olarak elyevm, Amerika Müttehit hükûmetlerince kabul edilmiş olan ve tarifi yg. Lab. Bull No. 21 Washington, 1905 mecmuasında neşredilmiş olan vahdet (Ehrlich vahdeti) kabul olunacaktır.

Beynelmilel Hıfzıssıhhai Umumiye Ofisi tarafından irae edilen bir lâboratuvar, vahdet nümunesini muhafaza etmekle mükellef olacak, lüzumunda bu nümuneden, icabeden makamlara ve lûzumu takdirinde mumzi devletlerin müsaadesini haiz fabrika sahiplerine gönderecektir.

Madde 4 — Birinci madde ahkâmından istifade edebilmek için, ikinci maddede musarrah teminattan ayrı olarak, seromlar en az beher santimetre mik'âbı 200 vahdet yahut kuru seromlar için beher gramı 2000

vahdeti ihtiva etmelidir. Maamafih hükûmetler daha yüksek vahdete ayarlı seromları kabul etmek ve mütekâsif seromların kabulü için lâzım gelen şartları tayin etmek hususundaki haklarını muhafaza ederler.

Seromlar (tahassür etmiş kandan hiç bir şey istihraç veya ilâve olunmaksızın, aktarılmakla elde edilen mayi mahsulât) 100 de 10 dan yukarı mecmu yabis hülâsa vermiyecektir. Seromlar muakkam olacaktır. Beşinci maddenin altıncı fıkrası ahkâmı kaydı ihtirazisi altında muzadıtaaffün maddeler ilâve edilebilir.

Kuru mamulât müvellidülmaraz mikroplardan âri olacaklardır.

Madde 5 — Kuş palazı müstahzaratını ihtiva eden her şişe etiketi üzerinde :

1 — İmal edenin ismi ;

2 — Her kısım istihsale ait nümunelerin hepsi için müşterek olan bir sıra numarası ;

3 — Seromun nev'i (mayi seromlar için serom yahut mütekâsif serom olduğunun gösterilmesi) ve mayi seromlar için santimetre mikâbı cinsten kuru seromlar için de gram cinsinden miktarı ;

4 — İmal tarihi (müstahzarın ayarlandığı günün tarihi) ;

5 — Mayi seromlar için beher santimetre mikâbının, kuru seromlar için beher gramın havi olduğu (antitoksik vahdetin) miktarından ibaret olan ayarı.

6 — Muzadı taaffün maddeler ilâve edilmişse nev'i ve seromun yüz santimetre mikâbına ilâve edilen miktarı gösterilecektir.

Madde 6 — Her hükûmet kendi memleketine ithal edilen seromları dördüncü ve beşinci maddede beyan edilen hususatı istihdaf etmek üzere kontrol etmek hakkını haizdir. Bir kaç nümunenin matlûp şeraiti haiz olmadığı görüldüğü takdirde bu nümunelerin ait olduğu kısım istihsalâtın hepsi menedilir.

Kezalik her hükûmet kuş palazı seromlarının ne gibi şerait dahilinde tıbbî istimal kabiliyetlerini zayi edeceklerini ve mevkii ticaretten çıkarılacaklarını tesbit etmek ve etiketleri üzerinde beşinci maddede musarrah olan hususattan maada bazı hususatın dahi yazılmasını talep etmek salâhiyetini haizdir.

Madde 7 — Âkit devletler bu mukavelenin tatbikı mahiyetinde ittihaz edecekleri tedbirleri bilhassa 2, 4. ve 5 inci maddelerde musarrah nezaret ve muayene için kabul ettiği usullerin tekniğini beynelmilel hıfzıssıhha ofisine bildireceklerdir.

Madde 8 — Âli âkit taraflardan her biri imza, tasdik veyahut iltihak esnasında bu mukavelenin müstemlekeleri veya himayeleri altında bulunan arazinin umumuna yahut bir kısmına kabili tatbik olduğunu beyan edebilirler. Bu halde mukavele bu beyanda gösterilen arazi için tatbik edilecek ve fakat böyle bir beyanatın mefkudiyeti halinde yukarıda bildirilen arazi için kabili tatbik olmıyacaktır.

Âli âkit taraflardan her biri bu mukavelenin müstemlekeleri, mahmiyeleri yahut yukarıdaki fıkrada musarrah beyanda gösterilen arazisinin umumunda veya bir kısmında sakit addettiğini her zaman beyan edebilir. Bu halde notanın Fransa hükûmeti tarafından alınmasından bir sene sonra bu noktaya mevzu teşkil eden arazide mukavele tatbikten sakit olacaktır.

Madde 9 — Bu mukaveleyi imza etmemiş olan her hükûmet namına bu mukaveleye iltihak olunabilir. Bu iltihak beyannamesi Fransa hükûmetine ve anın vasıtasile âli âkit taraflara tebliğ edilecektir.

Madde 10 — Bu mukavele Fransa hükûmetine ve onun vasıtasile iştirak edenlere bir sene evvel tebliğ olunmak şartile her vakit fesholunabilecektir. Bu fesih yalnız fesheden tarafa aittir.

Madde 11 — İlmin terakkilerine tetabuku için, lüzum gördükçe âli âkit taraflar bu mukavele ahkâmını müşterek bir itilâf ile tadil etmek hakkını muhafaza ederler.

Madde 12 — Bu mukavele tasdik edilecektir. Tasdik senedatı Fransa hükûmeti hazinei evrakına vazedilecektir. Bu hükûmet her tasdik senedinin hazinei evraka vazını âli âkit hükûmetlerin hepsine bildirecektir.

Madde 13 — Mukavele her âli âkit için tasdik senedinin hazinei evraka vazedildiği ayın nihayetinden itibaren tam dört aylık bir müddet sonra mer'iyete girecektir.

Tasdikan lilmekal bu husus için salâhiyettar olan mumziler mühürlerile temhir ettikleri bu mukaveleyi imza etmişlerdir.

Fransa hükûmetinin hazinei evrakında kalacak bir nüsha olmak ve musaddak bir sureti âli âkit tarafların her birinin hükûmetine gönderilmek üzere Pariste 1 ağustos 1930 tarihinde tanzim olunmuştur.

E. De Gaiffier
B. Morfoff.
H. A. Bernhoff.
A. Briand.
Tyrell Of Avon.
Politis.
C. Manzoni.
H. Kawai.
R. De Saint-Quentin
A. J. Pani.
Henri De Malevilie
De Navailies
C. Hazım
Guani.
V. Dovgalevski.
M. Spalaikoviteh.

KARARLAR VE TEFSİRLER

Gümrük Tarifesi Kanununun 447 inci maddesinin «A» fıkrasının tefsiri

Tefsir No. 172

(Kâmilen kauçuk veya yüzü kısmen veya tamamen kauçukla su geçmez hale getirilmiş mensucattan mamûl olanlar) fıkrasından maksat yüzü kâmilen kauçuktan veya kısmen kauçuktan ve kısmen de kauçuk mahlûlüne batırılarak suya karşı gayri kabili nüfuz bir hale getirilmiş kumaştan yapılmış bulunan veyahut ta yüzü tamamen bu nevi gayri kabili nüfuz kumaştan yapılmış olan ayakkaplarıdır.

* * *

Gümrük tarifesi kanununun 17 ve 25 inci maddelerinin tefsirine mahal bulunmadığı hakkında

Karar No: 668

8 Haziran 1929 tarih ve 1499 numaralı gümrük tarifesi kanununun 25 inci maddesinin « Gümrük rüsumundan muaf olan veyahut safi sıkleti üzerinden gümrük resmi alınan eşyayı havi bulunan ve haddizatında ticarî kıymeti olmayan dış zuruf bilâ resim imrar olunur» diye muharrer olan birinci fıkrası hükmünün ihtiva ettiği kuyut ve şuruta nazaran, gerek ikinci fıkrada mevzuubahs edilen ve gerek mezkûr kanunun 17 inci maddesinde yazılan gayri safi siklet üzerinden resme tâbi eşya zurufunun ticarî kıymeti haiz olsun, olmasın tarifatı kanuniye dairesinde ya mazrufun resmine veya kendi tarife maddesinde yazılı resme tâbi olacağı yolunda bir tereddüde mahal verdiği anlaşılmakta ise de:

25 inci maddenin son fıkrasında sayılan ticarî kıymeti gayri haiz zarflar arasında mazrufun resmi itibarile gayri safi sıklet üzerinden resme tâbi fıçı, çuval, sûtkostik tanburalarının da bulunmasına

Ve gümrük resmine tâbi olmak için bir malın esasen haizi kıymet olması lâzım gelüp ticarî kıymeti haiz olmayan bir ticaret malının resme tâbi tutulması için iktisadî bir mülâhaza mevcut olmayacağına;

Gayri safi sıklet üzerinden resme tâbi eşyanın kıymeti ticariyeyi gayri haiz zurufunu resme tâbi tutmakla sıkleti safiye üzerinden resme tâbi eşya zurufu lehine bir rüçhan ve imtiyaz tanınması için bir sebep de mevcut olmadığına binaen;

Gayri safi sıklet üzerinden resme tâbi eşyanın tarife kanununun 25 inci maddesinin fıkrai mahsusasında ticarî kıymeti gayri haiz kaplar arasında sayılan zurufunun mazrufundan daha az veya fazla resme tâbi olsa da bilâ resim imrarı icabedeceğinden tereddüde mahal görülmediği cihetle tefsirine mahal bulunmadığına karar verilmiştir,

24/12/1931

42

HEYETİ VEKİLE KARARLARI

Kararname No. 12145

Kaçakçılığın men ve takibi hakkındaki kanunun 65 inci maddesine tevfikan teşkil edilecek askerî ve adlî ihtisas mahkemelerinin mıntakaları ile kaza dairelerini göstermek üzere tanzim ve Adliye Vekâletinin 13-1-932 tarih ve 28-4 numaralı tezkeresile tevdi olunan merbut cetveller ile harita icra vekilleri heyetinin 13-1-1932 tarihli içtimaında tetkik edilerek tasvip ve kabulolunmuştur.

Askerî İhtisas Mahkemeleri mıntakaları

1 — **Cebelibereket:** Cebelibereket vilâyetinin İslâhiye, Dörtyol kazaları Gaziayıntap vilâyeti, Maraş vilâyetinin merkez kazasile Pazarcık kazası

2 — **Urfa:** Urfa vilâyeti

3 — **Mardin:** Mardin vilâyeti

Adlî İhtisas Mahkemeleri mıntakaları

1 — **Diyarbekir:** Diyarbekir vilâyeti, Siirt vilâyetinin Beşiri kazası Muş vilâyetinin Genç kazası, Çapakçur kazası

2 — **Siirt:** Beşiri kazasından maada Siirt vilâyeti, Muş vilâyetinin Sason, Bitlis, Mutki kazaları

3 — **Van:** Van vilâyeti, Hakkâri vilâyeti

4 — **kars:** Kars vilâyeti, Bayazıt vilâyetinin Iğdır Tuzluca kazaları

5 — **Trabzon:** Trabzon vilâyeti, Rize vilâyeti, Gümüşhane vilâyeti, Ordu vilâyeti, Gireson vilâyeti

6 — **Sıvas:** Sıvas vilâyeti, Tokat vilâyeti

7 — **Sinop:** Sinop vilâyeti, Samsun vilâyeti, Kastamonuuun İnebolu ve Cide kazaları

8/9 — **İstannul:** İstanbul vilâyeti, nefsi Zonguldak, Ereğli kazası Bartın kazası, Kocaeti vilâyeti, Bursanın Orhangazi kazası, Mudanya, Karacabey kazaları

10 — **Lüleburgaz:** Kırklareli vilâyeti, Tekirdağı vilâyeti Edirne vilâyeti

11 — **Balıkesir** Balıkesir vilâyeti, Canakkale vilâyeti

12 — **İzmir** İzmir vilâyeti, Aydın vilâyetinin nefsi Aydın ve Nazilli ve Söke kazaları, Manisa vilâyeti

13 — **Muğla** Muğla vilâyeti, Aydının Bozdoğan, Çine, Karacasu kazaları, Denizli vilâyeti

14 — **Antalya;** Antalya vilâyeti, Burdur vilâyeti

15 — **Adana:** İçel, Mersin, Adana vilâyetleri, Cebelibereketin Ceyhan, Bahçe ve merkez kazaları

16 — **Malatya:** Malatya vilâyeti

* * *

Kararname No. 12073

Arap harflerile tedrisat yapmak için gizli veya alenî dershane açanlara dair tanzim olunan merbut talimatnamenin mer'iyete vaz'ı Maarif Vekâletinin 2-7-931 tarih ve 1750 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 23-12-1931 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur. 23-12-1931

Arap harflerile tedrisat yapmak için gizli veya alenî dershane açanlara dair talimatname

Madde 1 — Türk harflerinin kabul ve tatbikına dair olan 1 teşrini sani 1928 tarih ve 1353 numaralı kanunun 9 uncu maddesi hilâfına olarak arap harflerile tedrisat yapmak için gizli veya alenî dershane açanlar ve bu dershanelerde tedrisatta bulunanlar 1 mart 1926 tarih ve 765 numaralı Türk ceza kanununun 526 ıncı maddesi mucibince tecziye olunacaklardır.

Madde 2 — Bu talimatname her yerde en büyük mülkiye memuru tarafından usulü dairesinde halka ilân olunacaktır.

Madde 3 — Bu talimatname neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu talimatnamenin tatbikına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Diplomasi memurların hariciyeti ez memleket imtiyazından sureti istifadeleri hakkında

Hariciye vekâletinden yazılan 1/11/931 tarih ve 21592/618 numaralı tezkerede; Türk kanunlarına göre harici ez memleket hukukundan müstefit zevatın kimler olduğu ve bilhassa bu imtiyazatın misyonerlerin bütün siyasî ve talî memurlarına ve aileleri efradına şamil olup olmadığı ve bundan istifade için bahsı geçen zevatın temsil edilen devlet tebeasından olmaları iktiza edip etmediği Leh sefareti tarafından sorulması ve Ankarada mevcut sefarethanelere mensup diplomat sıfatını gayri haiz memurin ve müstahdemine Ankara polis müdürlüğünce her sene tecdiden verilmekte olan hüviyet varakalarının bu memur ve müstahdemler arasında mevcut ve temsil edilen devletten başka bir devletin tâbiiyetini haiz eşhasa da teşmilen itası muvafık olup olmayacağı hakkında bir karar ittihazı lüzumlu görülmesi ve ecnebi sefaret ve konsoloshanelerde müstahdem ve Türkiye tabiiyetini haiz kimselere ve mezkûr sefaret ve konsolosluklarda tabiiyeti ecnebiyeyi haiz müstahdemine resmî tebligatın sureti icrası hakkında takip edilecek usulün alâkadar dairece sorulmuş olması üzerine mezkûr hususat hakkında ecnebi memleketlerde carî usul ve muamelâtta nazarı itibara alınarak hariciye vekâleti encümenince bir karar ittihaz edilmiş olduğundan bu esaslar muvafık görüldüğü takdirde muamelâtın ittıradını teminen devaire tebligat yapılması için bir karar ittihazı teklif edilmiş ve Adliye vekâletinden yazılan 7/12/931 iarih ve 249 numaralı mütaleanamede Hariciye vekâletince ittihaz olunan karar merbutu liste esas itibarile muvafık görülmüş ise de diplomasi masuniyetten istifade edecek resmî memurların efradı aileleri için bir arada ikamet kaydına infak ve iaşe ile mükellefiyet kaydının ilâvesi tatbikatta bazı müşkülât tevlit edeceği gibi faideli dahi olmayacağı ve nazariyatta bu cihet aranmayup gerek hukuku düvel enstitüsünün 1895 tarihli Kembriç içtimaında kabul ettiği diplomasi muafiyetlerine dair nizamnamenin ikinci maddesinde ve gerekse Pan Amerikan kongresinin 1928 tarihli Havana içtimaında kabul ettiği diplomasi memurlarına ait mukavelenin 14 üncü maddesinde aile efradının masuniyet imtiyazından istifadesi için yalnız bir çatı altında ikamet kaydı kabul edilmiş olduğu cihetle infak ve iaşe ile mükellefiyet kaydının tayyı muvafık olacağı ve ancak bu memurların karıları ayrılma sebebile muvakkaten ayrı binada ikamet etseler dahi karı kocalık rabıtası henüz baki olduğundan bu kadınların masuniyet ve muafiyetten istifadeleri nazariyatta ve mahakim taraflarından kabul edilmekte olduğu bildirilmiştir.

Hariciye vekâleti encümenince ittihaz edilmiş olan karar ile merbutu liste icra vekilleri heyetinin 9/12/931 tarihli içtimaında tetkik edilerek Adliye vekâletinin mütalâası dahilinde tadil olunan merbut cetvelin kabulü tasvip olunmuştur. 9/12/931

Diplomasi masuniyeti olanlar		Kartlar	Vergi	Adlî tebliğat	Mülâhazat
Büyük elçiler ve elçiler Maslâhatgûzar I — Sefaret müsteşar ve kâtipleri. Sefaret ateşeleri. Ateşe militer. Ateşe Naval Hava ateşesi ticaret ateşesi ve bunların muavinleri.	Tam diplomasi masuniyeti.	Diplomatik kart.	Ahkâmı kanuniye dahilinde maafiyetten müstefit	Yapılmaz, hukuku düvel umumî kavaidince muayyen ahvali istisnaiye hariç	Mevzubahs ahvali istisnaiyede Hariciye vekâleti ve sefaret vasıtasile tebliğat yapılır.
II — Birinci sınıftaki memurların zevceleri ve beraber ikamet ettikleri çocukları ve diğer efradı aileleri.	Tam diplomasi masuniyeti.	Diplomatik kart.	Ahkâmı kanuniye dahilinde maafiyetten müstefit	Yapılmaz, hukuku düvel umumî kavaidince muayyen ahvali istisnaiye hariç	Mevzubahs ahvali istisnaiyede Hariciye vekâleti ve sefaret vasıtasile tebliğat yapılır.
III — Mensup oldukları devlet hükûmeti merkeziyesince o devlet tabasından memur sıfatile tayin edilen ve sefaret resmî kadrosunda dahil olarak vazifei asliye ve münhasıraları sefarette hizmet olan. Sefaret rahibi. Sefaret doktoru. Sefaret hukuk müşaviri. Kançılarya memurları (kançılarya amiri. kâtipleri daktiloları mütercimler). Evrak memurları.	Diplomasi masuniyetten müstefit olmaları lâzımdır	Sefaret memuru kartı	Ahkâmı kanuniye dahilinde maafiyetlerden müstefit	Yapılmaz, hukuku düvel umumî kavaidince muayyen ahvali istisnaiye hariç	Mevzubahs ahvali istisnaiyede Hariciye vekâleti ve sefaret vasıtasile tebliğat yapılır.
IV — Üçüncü sınıftaki memurların zevceleri ve beraber ikamet ettikleri çocukları ve diğer efradı aileleri.	Diplomatik masuniyetten istifade etmeleri lâzımdır.	Sefaret memuru kartı	Ahkâmı kanuniye dahilinde maafiyetten müstefit	Yapılmaz, hukuku umumîyei düvel kavaidince muayyen ahvali istisnaiye hariç	Mevzubahs ahvali istisnaiyede Hariciye vekâleti ve sefaret vasıtasile tebliğat yapılır.

Diplomasi masuniyeti olanlar		Kartlar	Vergi	Adlî tebliğat	Mülâhazat
V — Üçüncü sınıfta yazılı memurlardan Türk vatandaşı olanlar.	Müstefit değildir.	Verilmez gayrı resmî memurin kartı	Maaf değildir.	Yapılır.	Sefaret dahilinde ise Hariciye vekâleti ve sefaret vasıtasile tebliğ edilir. Hariçte tebliğ olunabilirse umumî usul dairesinde yapılır.
VI — Üçüncü sınıfta yazılı olanlardan üçüncü bir devlet tabiiyetinde olanlar.	Müstefit değildir.	Verilmez, gayrı resmî memurin kartı.	Ahkâmı kanuniye dahilinde mütekabiliyet şartile bazı maafiyetlerden müstefit.	Yapılır.	Sefaret dahilinde ise Hariciye vekâleti ve sefaret vasıtasile tebliğ ediliir Hariçte tebliğ olunabilirse umumî usul dairesinde yapılır.
VII — Üçüncü maddede zikredilen şeraiti cami olmayan memurlar.	Müstefit değildir.	Gayrı resmî memurin kartı.	Ahkâmı kanuniye dahilinde mütekabiliyet şartile bazı maafiyetlerden müstefit.	Yapılır.	Sefaret dahilinde ise Hariciye vekâleti ve sefaret vasıtasile tebliğ edilir. Hariçte tebliğ olunabilirse umumî usul dairesinde yapılır.
VIII — Mürebbi, mürebbiye, metrdotel. hizmetçi, garson, kavas, kapıcı, uşak, bahçivan, şoför, aşcı, ve saire gibi müstahdem.				Yapılır.	Sefaret dahilinde ise Hariciye vekâleti ve sefaret vasıtasile tebliğ edilir. Hariçte tebliğ olunabilirse umumî usul dairesinde yapılır.
A — Hizmetinde bulundukları devlet tebeasından olanlar.	müstefit değildir.	Gayri resmî müstahdem kartı.	Ahkâmı kanuniye dahilinde mütekabiliyet şartile bazı maafiyetlerden müstefit.		
B — Türk vatandaşı olanlar.	Müstefit değildir.	Verilmez.	Maaf değildir.		
C — Üçüncü bir devlet tebeasından olanlar.	Müstefit değildir.	verilmez.	Ahkâmı kanuniye dahilinde mütekabiliyet şartile bazı maafiyetlerden müstefit.		

ŞÛRAYI DEVLET KARARI

Tazminat dairesinin 28-12-1931 tarihli ve 33 - 1931 - 30 numaralı mazbatası

Hayvan sırkatının men'i hakkındaki kanun ve karar ahkâmının yeniden tetkik ve karara raptı zımnında Dahiliye Vekâletinden yazılan tezkere suretinin leffile başvekâleti Celileden yazılan 24/12/1931 tarih ve 6/ 4387 numaralı tezkere dairemize tevdi kılınmakla mütalea ve tetkik olundu.

Dahiliye Vekâletince: Hayvan sirkatinin men'i hakkındaki 6 nisan 1329 tarihli kanunu muvakkatın 9 uncu maddesi mucibince hisselerini vermekten imtina edenlerin mallarına sureti müracaata dair 20 mayıs 1333 tarihinde sadır olan Şûrayı Devlet kararında: (İmtina vukuunda ahkâmı umumiyeye tevfikan mahkemeye müracaat edilmesi...) yazılı ise de tazmin muamelesinin sürüncemede kaldığı ve mahkemelerde bu gibi idarî işlerle fazla meşgul olduğu cihetle bilâhâra mevkii meriyete vazolunan 18 mart 1340 tarihli Köy kanununun idarî kanunlardan madut bulunması cihetile bu sureti hal, ahkâmı umumiyede muvafık görülmekte olduğundan; keyfiyetin bir defa daha Şûrayı Devletçe yeniden tetkiki talep olunmaktadır.

Bu kabil mesail hakkında mehakime müracaat edilmekte ise de Temyiz Mahkemesince verilen bir karara istinaden keyfiyetin ciheti adliyeye ait olmadığından reddedildiği beyanile meselenin Şûrayı Devletçe tetkiki hakkında vekâleti müşarünileyhadan Başvekâleti Celileye bittakdim Şurayı Devlete havale olunan 13/2/1929 tarihli tezkere üzerine keyfiyet mülkiye dairesince tetkik olunarak kaleme alınan 456 esas ve 676 karar numaralı ve 24/2/1929 tarihli mazbatada:

6 nisan 1329 tarihli hayvan sirkatinin men'i hakkındaki kanunun 6 ıncı maddesinde (mesruk hayvanın izi müntehi olduğu yerden harice çıktığı isbat veya sariki ihbar edilmedikçe hayvanın bedelinin alâtarikuttaksim tediyesi mecburiyeti) muharrer olduğu gibi 9 uncu maddesinde de (bu bedelin kariye veya mahalle ahalisine taksimen tazmini muamelesinin nahiye müdürünün veya vekilinin tahtı nezaretinde heyeti ihtiyariye tarafından icra ve zabıta tarafından tahsil ve hisselerini vermekten imtina edenlerin mallarına müracaat olunacağı) musarrah ise de; mallarına müracaat keyfiyetinin ne suretle olacağı meskût

bulunmuş ve mülga Şûrayı devletçe verilmiş olan 31 mayıs 1335 tarihli kararda (imtina vukuunda ahkâmı umumiyeye tevfikan mahkemeye müracaat edilmesi lâzım geleceği...) dermeyan kılındığından kanunun metninde tazmin muamelesinin ihtiyar heyeti tarafından yapılacağı ve zabıta vasıtasile tahsil edileceği musarrah olduğuna göre tahsilâtın zarurî bir neticesi olarak tatbik edilecek mallara müracaat husıısunun da bu vasıtalarla tatbikı tabiî olup Temyiz Mahkemesince içtihat olunduğu veçhile işin mülga Şûrayı Devletçe teemmül olunduğu gibi ciheti adliyeye aidiyeti görülmemiş ve ne suretle tatbikı lâzımgeleceğine gelince: 18 mart 340 tarihli ve 442 numaralı Köy Kanununun, ihtiyar heyetine bu salâhiyete mümasil daha bir çok vezaif tahmil etmiş olup bunların kuvvei teyidiyesi olmak üzere, köyce çalınan parayı ve ihtiyar meclisince hükmedilen paraları vermeyenlerin mallarına ne suretle müracaat olunacağı 66 ıncı maddesinde tesbit edilmiş bulunduğundan ve hayvan sirkatinin men'i hakkındaki kanunun sarahatı dairesinde icap edenlere bedeli zamanın taksimi yolunda yapılacak muamele de bu mahiyette görülmüş bulunduğundan bedeli zamanın zabıta tarafından tahsiline teşebbüs olunupta imtina vukubulduğu takdirde Köy Kanununun 66 ıncı maddesine göre muamele icra olunarak mallarına müracaat edilmesi münasip olacağı... Dermeyan kılındığı ve bu kararın Şûrayı Devlet Heyeti Umumiyesinin 1/4/1929 tarihli celsesinde ittifakla kabul edildiği anlaşılmıştır. Şu hale göre aynı mesele hakkında yeniden tetkikat icrasile karar ittihazına mahal olmadığına ittifakla karar verilmiştir.

49

VEKÂLETÇE YAPILAN TAMİMLER

Mevkuflara müteallik Temyiz istidalarının vakti zamanile muamelei lâzimesinin ifasına dair.

Haklarında verilen hükümler aleyhine mevkuf bulunan maznunlar tarafından temyiz vukuunda temyiz istida ve lâyıhaları alelûsul hapishane müdürleri vesatetile mahkemei aidesine irsal ve kaydedil mekte ise de bazı hapishane idarelerince bu hususta vukua getirilen teahhurun temyiz mahkemesince mevkuf için bir mazeret olarak kabul edilmemekte ve bu yüzden temyiz müddetinin mürüru halinde temyiz istidalarının reddine karar verilmekte olduğu Cümhuriyet B. M. U. liğinden gelen tahriratta bildirilmektedir.

Kanun yoluna müracaat hakkını ihlâl eden bu gibi ahvalin tekerrürüne meydan kalmamak uzere mevkuflara müteallik temyiz istidalarının memurini aidesince vaktü zamanile muamelei lâzime ve kanuniyesinin ifasına dikkat ve itina edilmesi ve bu gibi evrakı teahhürle sevkederek kanunî bir haktan istifade imkânını selbedenler hakkında derhal kanunî tâkibat icrası lüzumunun dairei kazaiyeniz dahilindeki C. M. U. liklerine tebliği tamimen beyan olunur efendim.

4/1/932

* * *

Memurların yol masraflarının hangi kanuna tevfikan tediye edilecegine dair

Memurlarin tetkikat, tahkikat ve istikşafat gibi muhakkak bir vazife ile vaki olacak seyahatlarda ve cürmümeşhut tahkikatında yol masraflarının 15 Mayıs 1335 tarihli harcırah kararnamesi ve müzeyyelâtı hükümlerine tevfikan mı yoksa 1846 numaralı kanunla tesbit olunan esasa göre mi verileceğinde bazı mal memurluklarınca tereddüt edildiği görülmüştür.

1846 numaralı kanunun mevkii meriyete vaz'ına kadar 1335 tarihli harcırah karar namesinin 4üncü maddesinin birinci fıkrası mucibince memuriyeti daime veya muvakkate ile veya esnayı memuriyette bir

vazifei resmiyenin ifası maksadile bir mahalle izam olunanlara muayyen tarifeli vesaik ile seyahatta muayyen derecat üzerinden tarife mucibince bilet esmanı gayrı muayyen vesaitte ise işbu kararnamenin 5 inci maddesine tevfikan saat hesabile yol masrafı verilmekte ve 36 ıncı maddenin tadili hakkındaki kararnamenin birinci maddesinin 2 inci fıkrasındaki hususat için vaki seyahatlarda ise masarifi vakıai nakliye nisbetinde yol masrafı tesviye olunmakta idi.

1846 numaralı harcırah kanununun 1 inci maddesi 335 tarihli kararname mucibince gayrı muayyen tarifeli vesaitle vaki olacak seyahatlarda saat hesabile yol masrafı ve muayyen tarifeli vesait ücretlerile aile masraflarını tadil etmiş olup mevaddı muvakkate faslının tadili hakkındaki kararnamenin 1 inci maddesini 2 inci fıkrasında muvakkat memuriyetlerden tahsisen zikredilmiş bazı hizmetler için vaz edilmiş hususî hüküm elyevm mer'i bulunmuştur.

Bu itibarla bir vilâyet ve kaza merkezinden bilinfikâk bir dairei malûme dahilinde tetkikat, tahkikat taharriyat ve istikşafat gibi bir hizmet için vaki olacak seyahatlarda ve cürmümeşhut tahkikatında kat olunan mesafeye bakılmaksızın yalnız mesarifi nakliyei vakia nisbetinde yol masrafı ile merkezi memuriyetten infikâkten merkezi memuriyete avdete kadar geçen müddete seyahat ve ikamet yevmiyesi verilmesi icap eder. Bu hüküm hilâfına olarak şimdiye kadar tediyat vaki olmuş ise yukarıda tesbit edilen esasa ircaı lâzımdır.»

335 tarihli harcırah kararnamesinin muaddel 36 ıncı maddesinin 2 inci fıkrasının 1846 numaralı harcırah kanunu ile tadil ve ilga olunmadığına dair Maliye vekâleti celilesinin 29/11/931 tarih ve 63 numaralı tamimi yukarıya aynen dercedilmiştir. Bu dairede muamele icrası tamimen tebliğ olunur efendim. 16/12/931

MUTALEALAR

HUKUKÎ MÜTALEALAR

Ceza İşleri Müdürlüğüne Yazılmıştır.

No: 15935

6-12-931 tarih ve 3739 numaralı müzekkere cevabıdır:

Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 276 ıncı maddesine nazaran ehli vukufun hükûmet tarafından müntahap ehli vukuf arasından intihabı lâzım geleceği hakkındaki hükmün tarafeynin ittifak etmemelerine mebni hâkim tarafından intihap halinde mevzuubahs olacağı mütaleaten arzolunur ef.

14 / 12 / 931

* * *

Ceza İşleri Müdürlüğüne yazılmıştır.

No : 15761

23-11-931 tarih ve 6736 No. lı müzekkere ile tevdi edilen evrak tetkik edildi:

Baro teşekkül etmeyen ve üç dava vekili bulunmıyan yerlerde her kes dilediğini tevkil edebilmekle beraber ehliyeti ve vekâlet işini başaracak iktidarı olmıyanlar hakkında hukuk usulü muhakemeleri kanununun 71 inci maddesi hükmü tatbik olunabileceği mütaleasile gelen evrak geri gönderildi ef.

10 / 12 / 931

* * *

Ceza İşleri Müdürlüğüne yazılmıştır.

No : 16043

13-12-931 tarih ve 5017 numaralı müzekkere C·

Hüküm, karyeye izafetle verilmiştir. Muhtarın sıfatı köy kanunu mucibince karyeyi davada temsilden ibarettir. Mahkûmunbih paranın muh-

52

tarın şahsî emvalinden ne sebebe mebni tahsiline teşebbüs edildiği anlaşılamamaktadır. Hükümde muhtar aleyhine bir hüküm yoktur ve mahkûmunbihin köy ehalisinden ve bu ehali meyanında muhtardan bir mes'uliyeti müteselsile zımnında tahsiline dair de bir kayt mevcut değildir. Bu noktada tereddüt edildiği takdirde alâkadar hukuk usulü muhakemeleri kanununun 455 ve müteakip maddeleri dairesinde hükmün tavzihi yoluna ve hatta bu tavzih aleyhine ledelhace temyiz mahkemesine müracaat edebilir. Sureti hükme ve merciin kararına nazaran işin tenkidine mahal ve imkân görülemediği arzolunur ef.

16 / 12 / 931

* * *

Maliye Vekâletine yazılmıştır.

No: 16079

Millî emlâk müdürlüğü ifadesile yazılı 4/5/931 tarih ve 10950 No. lı tezkereleri cevabıdır :

Haczin hükmü, karar ile değil bilfiil icra ile ve bu itibarla gayrı menkul haczinde haczin tapu siciline kayt ve şerhile tecelli etmekle beraber hadisede gayri menkul hakkındaki haciz kaydı tapuya iş'ar edildiği halde tapu defterlerinin yanmış olmasından dolayı icra edilmemesine ve gayrı menkulün hazine uhdesine intikali dahi mezkûr haciz kaydine sebketmiş bir tasarruf ile olmayıp kanun muktezası bulunmasına ve kuyudun tesisi ile sicillerin tanzimi takdirinde işbu kanunun intikale tekaddüm eden haciz hakkındaki karar ve iş'arın evvel emirde nazarı itibara alınması zarurî olmasına binaen haczin tamam olmuş addi icabedeceği mütalea kılınmaktadır efendim.

19 - 12 - 931

* * *

Hariciye Vekâletine yazılmıştır.

No :

İkinci daire ikinci şube ifadesile yazılı 3-12-931 tarih ve 1190-24114 numaralı tezkereleri cevabıdır :

24 Eylûl 1318 tarihli irade mucibince 21-10-1318 tarihinden sonra tapu senedine müstenit olmıyan emlâk tasarrufunun menedilmiş olduğunu ve emlâk ve eraziye dair vuku bulacak alım satım davalarının tapu senedi ibraz edilmediği surette şayanı istima olmadığını arzederim ef.

* * *

Hariciye Vekâletine yazılmıştır.

No : 73

19-12-931 tarih ve 25273-1214 No. lı tezkereleri cevabıdır.

Bir kimsenin sırf ehliyeti kanuniyeyi haiz olduğuna dair noterlerin vesika vermelerine mahal olmadığını ve noterlerin tevsik ettikleri hukukî bir tasarrufta alâkadarın ehliyeti kanuniyeyi haiz olduğuna ve bilhassa şuuruna sahip bulunduğuna müteallik zikredeceği kaydin tevsiki ile mükellef olduğu o hukukî tasarruf haricinde zatî ve hususî bir müşahededen ibaret olup talil ve ihtilâf halinde hilâfının isbatı cihetine gidilebilmesi icabedeceğini mütaleaten arzederim ef.

4 - 1 - 931

* * *

İstanbul C. M. U. liğine tebliğ edilmiştir.

No : 16192

1-12-931 tarih ve 1430 numaralı tahrirat cevabıdır:

Kanunu medeninin 16 ve 394 üncü maddeleri mucibince vasinin iznile mahcur yani hadisenizde mahbus bizzat bir vecibe iltizam ve bir haktan feragat edebileceğine göre vasinin iznile bu hususta başkasını tevkil de edebilir. 388 inci madde vesayetin tesisi zamanında yapılacak tasfiye halinde tatbik olunur. Hadise gayri menkulün satımına müteallik olmasına göre vasinin izninden başka 405 inci maddedeki izin keyfiyeti de mevzuubahs olur. Bu izin tevkilden sonra da verilir. Vasinin doğrudan doğruya başkasını tevkil ciheti ihtiyar edildiği takdirde de bu dairede muamele yapılır. Keyfiyetin müstediye de tefhimi temenni olunur ef.

22 - 12 - 931

1011

İzmir C. M. U. liğine Tğ. E.

No: 282

İzmirde karşı yakada soğuk kuyu caddesinde Musullu zade Hacı Mehmet imzalı arzuhalde: Mütevellisi olduğu kâtip zade vakfına ait müsekkafatın mülkiyeti hakkında İzmir ikinci hukuk mahkemesinden verilen hükme, ifadeleri esas ittihaz olunan şahitlerin yalan şahadette bulunduklarından bahsile tecil kanununa nazaran müracaat edeceği mahkemenin gösterilmesi istenmektedir.

İadei muhakemeye sebep teşkil eden yalan şahadetinden dolayı şahit aleyhine ceza mahkemesinde tâkibat ve tahkikat icrası gayri mümkün olduğu takdirde iadei muhakemesi talep olunan hukuk ilâmını veren mahkemeye bu dairede müracaat edilmesi ve ademi kabulü halinde işi temyiz mahkemesine arz suretile kazaî yolda mes'elenin halli icabedeceği mütalea olunmaktadır. Bu suretle kendisine tefhimi temenni olunur efendim. 7 - 1 - 932

* * *

Kozan C. M. U. liğine Tğ. E.

No:

18-11-931 tarih ve 377-2311 numaralı tahrirat cevabıdır:

Hukuk usulü muhakemeleri kanununun 33 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yazılı mahkemei asliye tabiri asliye mevaddını rüyet eden tek hâkimli mahkemelere de şamildir. Ayrıca sulh hâkimi bulunmıyan mahallerdeki münferit hâkim sulh işinden dolayı reddolunduğu takdirde de bu fıkra mucibince muamele ifası icabedeceği mütaleaten beyan olunur ef.

* * *

CEZAÎ MÜTALEALAR

No: 9325-7

Ceza muhakemeleri usulü kanununun istinabeye müteallik hükümleri 63 üncü maddesinin 3 üncü fıkrasında 178, 216 ıncı maddelerinde, 226 ıncı maddenin 2 inci fıkrasında yazılıdır.

63 üncü maddenin üçüncü fıkrasına göre, bu maddede yazılı tedbirleri ittıhaza istinabe olunan hâkim ve naipleri ve ilk tahkikat sırasında mustantik ve sulh hâkimleri dahi selâhiyetlidir.

178 inci madde, ilk tahkikata el koyan mustantik tahkikata müteallik bazı işlerin İcrasını Sulh Hakimlerinden veya diğer bir mahal mustantığından talep edebilir ki bu da maznunun sorgusu, şahit, ehli hiber ve davacının dinlenmesi ve arama icrası gibi işlerdir.

216 ıncı madde, hastalık veya malûliyet veyahut iktihamı mümkün olmayan başka bir sebeple bir şahit veya ehli hibrenin uzun veya gayrı muayyen bir zaman için duruşmada bulunması kabil olmayacağı anlaşılırsa mahkeme bir Naip marifetile veya istinabe yolu ile onun dinlenmesine karar verebilir. Bu hüküm meskenlerinin uzak bulunmasından dolayı cevapları müşkül olan şahit ve ehli hibrenin dinlenmesinde dahi caridir.

226 ıncı maddenin 2 inci fıkrası, Ağır cezalı cürümlerin maadasında maznunun talebi üzerine mahkeme kendisini hazır bulundurmak mecburiyetinden vareste tutabilir. Bu takdirde maznun ilk tahkikat sırasında sorguya çekilmemiş ise davaya esas olan vakıalar üzerine istinabe suretile sorguya çekilir.

282 inci madde, son tahkikat açıldıktan sonra maznunun gaip olduğu anlaşılırsa başkaca toplanılması icap eden deliller bir Naip veya istinabe olunan hâkim vasıtasile toplanır.

337 inci maddenin birinci fıkrasına görede, Mahkeme, muhakemenin iadesini esas itibarile kabul ederse icabında delillerin toplanmasını bir Naibe veya istinabe Hakimine havale eder.

Kanunumuzun istinabeye müteallik hükümleri bundan ibaret olup Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya hükûmeti arasında 28 Mayıs 928 tarihinde imza edilmiş olan Hukukî ve Ticarî mevaddı adliyeye müteallik münasebatı mütekabileye dair mukavelenameye göre istinabe hükûmlerinin ve tebliğatın tarzı icra ve ifası hakkında mezkûr mukavelenamenin 12 inci ve müteakip maddelerinde ve Türkiye-İtalya arasında akit ve imza edilmiş olan adlîhimaye, adlî makamların Hukuk ve ceza işlerinde karşılıklı müzakeratı ve adlî kararların tenfizi hakkındaki 10/Ağustos 926 tarihli mukavelenamenin birinci kısmının ikinci faslında ahkâmı maksusa vardır.

Kendilerile bu bapta henüz mukavele aktedilmemiş olan devletlerle de mütekabiliyet şartile ve mevcut ahkâmı ahdiye dairesinde istinabe evrakı teati edilmektedir. 5 - 1 - 932

GAYRİ RESMÎ KISIM

Ceza hukuku
nun beynelmilel bir şekilde
TEVHİDİ

Yazan: İtalya temyiz mahkemesi reisi
Mariano d'Amelio

Çeviren: Adliye müfettişi
Atıf

Henüz geçen senenin son günlerinde, Pariste, ceza hukukunun tevhidi için, beynelmilel dördüncü konferans toplandı. Bu konferansa İtalya da dahil olduğu halde on altı devlet iştirak ettiler. Daha evvelki konferanslar, Varşova, Roma, Brükselde toplanmışlardı. Gelecek konferansta Kahirede toplanacak gibi görünüyor.

Bu ictimalarda murahhaslar, bazı cürümlerle mücadele için bu cürümlerin muhtelif devletler tarafından aynı tarifi hukukî altına alınmalarını ve aynı müeyyidelerle tenkil ve tecziye edilmelerini temin edecek müşterek hükümler vaz'ı ile meşgul olmaktadırlar. Devletler, bu konferanslarda kabul ve tesbit olunan hükümlerin (kot) larına yani ana kanunlarına veya hiç olmazsa bazı kanunlara geçmesine muvafakat göstermektedirler. Bu suretle, cürme karşı, beynelmilel tesanüdü suçla mücadelenin en müessir vasıtalarından biri olarak talâkki eden cinaiyat ve ictimaiyat alimlerinin temenni ettikleri «tek cephe» teşekkül etmek üzeredir.

Şimdilik. bilhassa beynelmilel mahiyeti haiz olan eşkâli cürmiye, tetkik mevzuu ittihaz olunmuştur. Malûm olduğu veçhile, cürüm ilmi, - hukukî cinaiyatın haricinde olan - bir devletin diğerine haksız tecavüzü istisna edilmek şartile, beynelmilel ceraim tanımaz. Bu siyasî cürüm de cinayet mahkemelerini değil, fakat cenevredeki büyük meclisi alâkadar etmektedir. Binaenaleyh ceza kanununun tevhidi beynelmilel cürümlere taallûk edemez. Bununla beraber, kadınların, çocukların ve

esirlerin ilâ satılması gibi, mahiyetleri itibarile bir çok devletleri alâkadar eden cürümler mevcuttur. Bu gibi eşkâli cürmiye de [iter Criminis] millî hudutları aşar ve bir devlette başlayan cürüm diğerinde ikmal olunur.

Bundan maada, millî hudutlar haricinde, meselâ korsanlık gibi açık denizlerde irtikâp olunan sair cürümler de vardır ki bunlar bir veya iki devleti değil, fakat denizlerin emniyet ve serbestisini isteyen bir çok devletleri alâkadar etmektedir. Bu gün hava korsanlığının bile mümkün olduğu isbat olunmuştur. Ve nihayet, iadei mücrimin gibi muhtelif devletler arasında münasebat tesis eden ve beynelmilel tekerrürü cürüm veya bir ecnebi memlekette verilmiş olan cezaî bir hükmün neticeleri gibi bir çok devletlerin hukukî faaliyetlerini nazarı dikkate almağa mecbur olan sair müesseseler de vardır. Mezkûr eşkâli cürmiyenin ve beynelmilel münasebetlerin, her şeyden evvel konferansların nazarı dikkatini celbetmeleri çok tabiî idi. Fakat konferansların proğramı daha öteye geçmiştir. Tecavüzlere karşı vatandaşların hayat ve mallarını müdafaa hususunda aynı tarzda düşünülen memleketlerde hükümlerin tevhidine kolaylıkla muvaffak olunmaktadır. Roma konferansında [21 - 25 mayıs 1928] emniyet tedbirlerine ve onların tatbik ve icrasına müteallik hükümlerin tevhidindeki sühuleti hatırlamak kâfidir.

Konferansların mukarreratı plâtonik reyler halinde kalmıyor. Bu konferanslarda ittihaz olunan kararlar, ekseriyeti azimeleri itibarile, yeni kanunlara geçiyor. Bugün de her büyük harplerin neticesinde vaki olduğu gibi, millî kanunların baştan aşağı yenileştirilmesine müteallik tarihi hadisenin tekerrür ettiğini görüyoruz. Bir çok devletler kendi dahilî ceza kanunlarını tadil ve ıslâh etmeğe teşebbüs etmişlerdir. Her gün bu vadide yeni bir hareket haber verilmektedir. Fransada yakın zamanda artık ihtiyarlamış olan kendi ceza kanununun tekrar gözden geçirilmesi için yeni bir komisyon tayin etmişlerdir. Tabiatile bu, tevhide en müsait olan bir zemindir. Yeni bir kanun konferansların neticelerini bizzarure nazarı dikkate almağa mecburdur. Kanunların heyeti umumiyesinin tadili mümkün olmadığı zaman, konferanslarda tevhit olunan hükümleri hususî kanunlarla mevkii file çıkarmak güç bir mesele değildir. Bu hususta bir çok misaller vardır. Bu tarzda, gürültüsüzce ve zaman zaman toplanan konferanslarda, şayanı imtisal olan beynelmilel bir samimiyetle, yakın zamana kadar ümit edilmesi bile bir delilik gibi talâkki olunan bir çok neticeler elde edilmiştir.

Yeni fikirlerin evvelden keşfi mümkün olmıyan bir kuvvei intişariyesi vardır. Bunun içindir ki kanunları tevhide matuf olan beynelmilel haraketin sahai nüfuz ve tesiri, durgun bir su sathı üzerine düşen bir cismin husule getirdiği daireler gibi, günden güne tevessü etmekte-

dir. Filhakika, Cemiyeti Akvam da, konferanslarını faaliyeti karşısında lâkayt kalamadı. Bu konferanslar, dünyanın hemen bütün devletlerinde merkezleri bulunan «Association international de droit penal» eseri olup 1928 de Roma konferansında tesis olunan «Bureau international pour l'unification dü droit penal» tarafından ihzar ve tertip olunmaktadır. Cemiyeti akvam, Paris konferansına en nüfuzlu bir mümessili resmen göndermek suretile bu gibi konferanslara iştirake başlamıştır. «Academie international de droit comparé» «La commission international de police criminelle» «La commission internationale penale epenitentiaire» «international lavv association» ilâ... gibi hukuku cezaiyeye yakın sahalarda çalışan büyük cemiyetler de, onun izini takiben konferanslara mümessil göndermeğe başladılar.

Fakat cemiyeti akvam daha ileriye gitti. «Association international de droit penal» ve «Bureau international pour l'unification du droit penal»i Cenevrede toplanmak için, yukarıda ismi geçen büyük cemiyetlerle anlaşmağa davet etti. Bu ictimada, konferansların mesailerini itmam ve cemiyetin azası meyanına dahil olan bilûmum devletler arasında hukuku cezaiyenin tedrici bir surette tevhidini temine yarayacak olan müessir vesait tetkik olunarak cemiyeti akvama tavsiye olunacaktır.

Bu netice bizim, sureti mahsusada, memnuniyetimizi mucip olmaktadır. Hiç şüphe yoktur ki bütün konferanslarda İtalyan ceza ilmi daima ilerde talâkki olunmuştur. Bilhassa bizim son ceza kanunumuz fevkalâde bir ehemmiyetle karşılanmıştır. İlk konferanslarda İtalyan murahhasları bavullarinda ceza kanununun lâyihasını taşıyarak gidiyorlardı. Halbuki bu son paris konferansına aylardan beri mevkii meriyette olan kanunları götürmüşlerdir. Muhtelif konferanslarda tevhit olunan hükümlerin heyeti umumiyesinde İtalyan markasını ve bazen de yeni ceza kanunumuzun maddelerinin doğrudan doğruya tercümesi olduğunu görmek için, bu hükümlere bir kere seri bir nazar atfetmek kâfidir.

Bir ecnebi murahhas son konferansın mukarrerat listesini okurken «made in italy» demiştir, Evvelki konferanslar hakkında da başka türlü denilemez. En son yapılan kanunun, İtalyan ceza kanunu gibi, müteakiben vaki olan «Cadification» faaliyetleri üzerinde büyük bir tesir yapması pek tabiidir.

Emniyet tedbirleri meselesinde bizim ceza kanunumuzun 199 uncu maddeden 240 ıncı maddeye kadar olan kısmının, murahhaslar tarafından aynen kabul edildiğine kanaat getirmek için bu son günlerde neşrolunan Roma konferansının zabıtnamelerini tetkik etmek lâzımdır. (Roma, istituto poligrafico dello Stato, Libreria1931) yalnız hukuku ammeleri nezaret altında hürriyet kabul etmeyen devletler hakkında bu emniyet tedbiri istisna olunmuştur. Son konferansın zabıtnameleri de neşrolun-

duğu zaman gene aynı neticeyi göreceğimiz muhakkaktır. Şeklen yapılan tadilât istisna edilirse, konferans, kadınların ve çocukların satılmaları ve fuhşa teşvikleri hakkında İtalyan kanununun 535 ve 538 inci maddelerini aynen iktibas etmiştir, Bu sahada İtalyan metinlerinin kabul edilmesine bazı engeller vardır. Zira, Brüksel konferansında kadının veya çocuğun memleket haricine götürülmesi bir unsuru cürüm olarak kabul olunmak istenmiyor ve mağdurun aynı devlet dahilinde bir mahalden diğer bir mahalle nakli de suçun teşekkülüne kâfi gelmesi ileri sürülüyordu.Nihayet İtalyan fikri hukukisi galebe çalarak, konferans, suçun teşekkülü için kadın veya çocuğun başka bir devlet arazisinde fuhşa teşvik edilmesi lâzım geldiğini kabul etmiştir. Maamafih telifkâr bir fikre tebean, konferansa iştirak eden devletlerin, memleket dahilinde fuhşa teşvik meseiesinde de aynı hükmü kabul etmeleri temennisi izhar olundu. Fakat bu takdirde suçun mahiyeti değişip cinsî şerefe tecavüz mevzubahis olur ki bu şekli cürmün de bütün devletlerin ceza kanunlarında derpiş edilmiş olduğu aşikârdır.

Esir ticareti hakkında da yeni kanunun 600 den 604 de kadar olan maddeleri konferansın mukarreratına model ittihaz olunmuştur. Korsanlık hakkındaki nümuneyi de yeni İtalyan deniz kanunu lâyihası temin etmiştir.

İtalyan kanunlarındaki hükümlerin. konferanslar vasıtasile, ecnebi kanunlarına mahaceretleri hakkında daha bir çok misaller gösterilebilir, hukuk ile iştigal eden her İtalyan âlimi bu tarihî vazifesini ve onun tahmil ettiği manevî mes'uliyeti müdriktir.

Türk Temyiz Mahkemesi Kararları

.....

İhtilâs

Suveri muhtelife ile ihtilâsen zimmetlerine para geçirmek ve vazifelerini sui istimal eylemek maddelerinden suçlu eşhastan Rize sabık muhasebei hususiye müdürü Hakkı ve sabık başkâtibi Şükrü ve muhasebei hususiye müdür vekili Fikri ve hapishane müdürü Kemal ve imalâthane kâtibi Tuzcu zade Ömer ve nafia başkâtibi Necati ve encümeni vilâyet azasından Tuzcu zade Memiş ve matracı zade Memiş ve kondoktor Hüseyin Hüsnü efendiler ile zararı hazineyi mucip olacak surette vazifelerini ihmal ve terahiden suçlu binbaşı Yusuf ve nufus müdürü Mehmet Hulûsi ve encümen azasından Rifat ve Fevzi beylerin bilmuhakeme lehlerinde bulunan eski ceza Kanununun 82-2 ve 102 ve yeni ceza kanununun 588 ve 89 uncu maddelerine tevfikan ve tahvilen ve mevcut sebebi şiddete binaen bunlardan Hakkı ve Şükrü efendilerin 5 şer sene 6 şar ay, Tuzcu zade Memiş Matracı zade Memiş ve Fikri ve Kemal efendilerin 5 şer sene 3 er ay Ömer ve Necati ve Hüseyin Hüsnü efendilerin 5 şer şene hapislerine ve bunlardan Necatı efendinin te'cil edilmiş 15 günlük hapis cezasının işbu cezasına ilâvesine ve Hakkı ve Şükrü efendilerin 3 çer sene ve her iki Memiş ve Fikri ve Kemal efendilerin 2 şer sene ve Ömer ve Necati ve Hüseyin Hüsnü efendilerin 1 rer sene memuriyetten mahrumiyetlerine ve binbaşı Yusuf, nufus müdürü Mehmet Hulûsi ve Rifat ve Fevzi beylerin birer hafta hapislerine ve 3 çer ay memuriyetten mahrumiyetlerine ve her dördü hakkındaki cezanın te'ciline ve hukuku şahsiye cihetinden iddia vukuunda mezkûr 82 inci maddesinin son fıkrasının nazara alınmasına ve hukuku şahsiye iddiasında bulunulmamış olduğundan zararı hazine olarak tesbit edilen mikdarın tahsili hakkında ittihazı karara mahal görülemeyüp bu hususta hazinenin ait olduğu mahkemeye müracaatta muhtariyetine ve ancak ihtilâstan mücrimiyetleri takarrür eden suçlulardan Hakkı beyin münferiden ihtilâs ettiği 2766 lira 14 kuruşun ve Şükrü beyin 2426 lira 30 kuruşun ve Kemal beyin 476 lira 40 kuruşun

kendilerinden ve müştereken ihtilâs ettikleri 1349 lira 37 kuruşun mumaileyhimden Hakkı ve Şükrü ve 2206 liranın Hakkı ve Kemal ve 610 liranın Hakkı ve matracı zade Memiş ve 100 liranın Hakkı ve Necati ve 29 liranın Hakkı ve Hüseyin Hüsnü ve 1195 liranın Hakkı ve Tuzcu zade Memiş ve 285 liranın Hakkı ve tuzcu zade Ömer ve 150 liranın Hakkı ve tuzcu zade Memiş ve Şükrü ve 211 lira 20 kuruşun Hakkı ve matracı zade Memiş ve Fikri ve 1852 lira 67 buçuk kuruşun Hakkı ve Şükrü ve fikri ve tuzcu zade Memiş ve 500 liranın Şükrü ve Fikri ve tuzcu zade Memiş ve 22 liranın Kemal ve tuzcu zade Memiş beyle münferiden ve müştereken ve küsurat nazara alınmayarak birer mislinin cezayı nakdi olarak tahsiline vermedikleri veya veremedikleri takdirde lehlerinde bulunan eski ceza kanununun 37 inci maddesi mucibince beher 125 kuruş için bir gün olmak üzere hapse tahviline dair Temyiz mahkemesi birinci ceza dairei aliyesinden verilen 25/9/930 tarihli hükmün temyizen tetkiki Hakkı ve Hüseyin Hüsnü beylerle başkâtip Şükrü bey vekili Avukat Hilmi ve encümeni daimî azasından tuzcu zade Memiş ve matracı zade Memiş ve müdür vekili Fikri ve tuzcu zade Ömer ve nafia başkâtibi Necati ve encümen azasından Fevzi ve Rifat beyler vekili M. Behzat ve binbaşı Yusuf beyler ve 25/9/930 tarihinde verilüp 27/10/930 tarihinde tebliğ edilen hükmün temyizen tetkiki Mehmet Hulûsi ve eski hale getirme talebinin reddine dair verilen 19/3 930 tarihli kararın da temyizen tetkiki Kemal beyler tarafından istida ve mumaileyhimden Hakkı ve Hüseyin Hüsnü ve Şükrü efendiler vekili Hilmi ve tuzcu zade Memiş ve mantarcı zade Memiş ve Fikri ve Ömer ve Necati ve Fevzi ve Rifat beyler vekili Behzat beyler tarafından duruşma icrası talep edilmiş olmasına binaen evrakı dava C. Baş müddei umumiliği memuriyeti aliyesinin 28/6/931 tarihli tebliğnamesile birinci riyaset dairesine tevdi edilmekle bunlardan Rifat ve Fevzi beyler hakkında ceza mahkûmiyetlerinin nevine ve mikdarına nazaran duruşmaya tâbi olmadığından Hakkı ve Hüseyin Husnü ve Şükrü ve tuzcu zade Memiş ve Fikri ve Ömer ve Necati ve Kemal beyler hakkında ceza muhakemeleri usulü kanununun 318 inci maddesine tevfikan 931 senesi Eylülünün 22 inci pazartesi günü saat 14 de duruşma günü tayin kılınmış ve olveçhile suçlular ve vekillerine haber verilmesi için C. Baş müddei umumîliğine müzekkere yazılmıştır.

Muayyen olan gün ve saatte ceza heyeti umumiyesi dairei mahsusasında toplandı C. Baş müddei umumiliği muavinlerinden Ahmet Hamdi ve suçlu muhasebei hususiye müdürü sabıkı Hakkı ve müdür vekili Fikri beyler bilvurut başkâtip Şükrü bey namına vekili avukat Hilmi ve tuzcu zade Memiş ve mantarcı zade Memiş ve Necati beyler namına münferiden M. Behzat, Ömer ve Fikri beyler namına mumaileyh Behzat ve Mehmet Nazif beyler huzurile duruşmaya başlandı

raportör aza İsmail Niyazi beyfendi, duruşma talebinde bulunup semti meçhule gitmiş olduğundan tebliğat icra edilmeyen kondoktor Hüseyin Hüsnü efendi ile tebliğatı kanuniye üzerine duruşmada bulunmayacağını bir kıt'a istida ile bildiren hapishane müdürü sabıkı Kemal bey hakkında icabı kanunisi düşünülmek üzere suçlu Hakkı ve Fikri ve Şükrü ve Memiş ve mantarcı zade Memiş ve Necati ve Ömer efendiler hakkındaki hükmün kanunî müddet ve şartları dairesinde temyizen tetkiki istida ve duruşma da istemiş olduklarını ifade eyledi.

Bu bapta mütaleasına müracaat olunan muavin bey Hüseyin Hüsnü efendi ile Kemal efendi haklarında duruşmasız tetkikat icra ve diğerleri hakkında duruşmanın kabulünü ve suçlu Hakkı ve Fikri efendi ile vekili mumaileyhim de duruşmanın kabulünü istemelerile bu cihet düşünüldü.

Semti meçhule gitmiş olmasından dolayı tebliğat icra edilemeyen kondoktor Hüseyin Hüsnü efendi ile tebliğatı kanuniye üzerine duruşmaya gelmeyeceğini ba istida bildiren Kemal bey hakkında duruşmasız tetkikat icrasına diğer suçlu Hakkı ve Fikri ve Şükrü ve her iki Memiş ve Necati ve Ömer efendiler kanunî müddet ve şartlar dairesinde duruşma suretile temyizen tetkikini istida eylemiş olmalarına binaen duruşma suretile tetkikatı temyiziye icrasına müttefikan karar verilerek raportör müşarünileyh İsmail Niyazi beyfendinin dosya arasında mevcut raporu okunarak işi şifahen dahi izah eyledi, izah olunacak başka cihet olmadığını ifade eyledi. Suçlu Hakkı ve Fikri beyler ile vekili beyler dosya arasındaki temyiz istida ve lâyihaları münderecatını tavzihan beyanatta bulunarak hükmün bozulmasını istediler.

Muavin bey maznunlardan Fevzi efendi temyiz şartını yapmadığından istidasının reddi diğerlerinin varit görülmeyen itirazlarının reddi ve usulü kanuna muvafık bulunan mezkûr hükmün tasdikını istedi. Ceza muhakemeleri usulü kanununun 319 uncu maddesi mucibince son sözleri sorulan mumaileyhim ve vekilleri başka diyecekleri olmadığını ilâve ettiler. Duruşmanın bittiği ve bu bapta tetkikat icra ve karar ittihaz edilmek üzere celsenin başka güne bırakıldığı tarafeyne tefhim ve bugün ceza heyeti umumiyesi ber sabık toplanarak evvelki zabıt okunup münderecatı tasdik ve evrakı dava yeni baştan tetkik ve icabı müzakere olundu.

Mümeyyizlerden Fevzi ve Rifat beyler vekili Behzat bey tarafından verilen temyiz istida ve lâyihalarında mumaileyhima hakkındaki hükmün ne gibi noktadan kanuna muhalif olduğuna dair bir gûna esbabı mucibe dermeyan edilmediği gibi bunlardan Fevzi efendinin şeraiti temyiziye cümlesinden olan depo parasını dahi tediye etmediği temyiz istidanamesi üzerine vekili mumaileyh Behzat bey tarafından

yazılan meşruhattan anlaşılmakla mumaileyhimaya ait temyiz istidanamelerinin noksanii şeraitten dolayı usulü mezkûrun 317 inci maddesi mucibince reddine ve haklarında duruşmasız tetkikat icrası kararlaştırılan Kemal ve Hüseyin Hüsnü beylerle M. Hulûsi ve Yusuf beylerin kanunî müddet zarfında verdikleri ve şartlarını da ifa ettikleri istidalarına binaen tetkikatı lâzime bilicra mumaileyhimden nufus müdürü M. Hulûsi bey hakkındaki hüküm esbabı mucibeye müstenit ve usul ve kanuna uygun ve temyizen dermeyan olunan itirazatı gayri varit olduğundan reddile mumaileyhe müteallik kısmının tasdikina ve suçlulardan Hakkı beye müteallik 38 inci maddede yazılı çekdeki Abdülgafur efendinin imzasının sahte olduğu ehli vukuf raporunda musarrah ise de çek muhteviyatının bankadan kim tarafından ve ne suretle alındığının tahkik ve tetkik edilmemiş olması ve mumaileyh Hakkı beyin kondoktör Hüseyin Hüsnü efendiye ait 47 inci maddede yazılı senet ve çekteki mühürlerin başka başka olduğu ehli vukuf raporunda gösterilmekte olmasına ve senede mevzu mühür sahibi Ahmedin mührünün bazı defalar kondoktör H. Hüsnü efendi nezdinde kaldığını ifade ve mumaileyh H. Hüsnü ef. de esas itibarile agaçların alınıp sarfedilmiş olduğunu ve bazı kerre sahiplerinin bulunmaması yüzünden teshilen lilmaslaha diğer eşhasa mühürlettirmekte olduğunu beyan etmesine göre hakikaten bu ağaçların mübayaa edilüp edilmediği tahkik ve müdafaaları tetkik edilmemiş olması ve mumaileyh Hakkı ve Hüsnü efendilere müteallik 48 inci maddede yazılı sahte senet ve çek tanzimi meselesinde mumaileyh H. Hüsnü efendinin müdafaasının aksini teyit eden deliller karar yerinde izah ve icra edilmemiş olması ve diğer suçlu başkâtip Şükrü efendiye müteallik 53 üncü maddede yazılı sahte olduğu iddia edilen borduro ve çekin müdür Hakkı bey tarafından imza edilmiş olmasına göre hadisede Şükrü efendinin iştirakini teyit eden deliller karar yerinde ber tafsil irae ve izah edilmeyerek mücerret ehli vukuf raporuna binayı hüküm edilmesi ve mumaileyh Şükrü bey ile Kemal beye müteallik 58 inci maddede yazılı suçtan dolayı hükme esas ittihaz edilen ikrar çekteki imzaya mütedair olup çeke merbut bordronun sahte ve imzasını gayri muhtevi olduğu ve esas borduro fekkedilerek diğer bir bordro raptedilmiş olduğu beyan ve müdaffa edilmiş olmasına nazaran ikrarın mahiyeti tahkik ve tetkik ve hadisede ihtilâs unsuru cürmünün mevcut olup olmadığı tayin ve tesbit edilmemiş olması ve diğer maznun müdür vekili Fikri beye müteallik birinci ve yedinci maddelerde yazılı fiillerde maznunu mumaileyhim mezkûr senetlerin sahteliğini bilerek mahsup muamelesinin yapıldığının delilleri karar mahallinde gösterilmemiş olduğu gibi 19 uncu maddede yazılı suretler zirindeki imzalar maznunu mumaileyh tarafından inkâr edilmesine göre keyfiyetin ehli vukufa tatbik suretile hallettirilmemiş ve bu meselenin mumaileyhin zamanı vekâletine müsadif olup olmadığı

tahkik ve tesbit edilmemiş olduğu ve diğer maznun imalâthane kâtibi Ömer efendiye müteallik 8 inci maddede yazılı senedatta yapılan tahrifatın mumaileyh Ömer efendi ile birlikte yapıldığına mütedair delâil ve emmaratın fıkrai hükmiyede ber tafsil irae ve izah edilmemiş ve diğer suçlu Necati efendiye müteallik 44 üncü maddede yazılı senette yapılmış olan tahrifatta mumaileyh Necati efendinin sureti iştirakini tayin ve tespit eden kanunî deliller karar yerinde gösterilmemiş ve Necati efendiye müteallik 55 inci maddede yazılı ihtilâstan dolayı senedat arasında çek ve ita emrinin mevcut bulunmamasına ve sureti müdafaasına göre hadisede meblâğı mezkûru zimmetine geçirdiğini tayin ve tespit eden delâil irae ve izah edilmemiş ve diğer maznun Kemal efendiye müteallik 57 inci maddede yazılı senedi tahrif suretile ihtilâsta mumaileyhin sureti iddia ve müdafaasına ve tuzcu zade Mehmet beyin ifade ve beyanatına göre zirindeki imzaların Memiş ve Kemal beylerin olup olmadığı tayin edilmeksizin Kemal beyin ihtilâs cürmüne iştirakinin veçhi kabulü gösterilmemiş ve mumaileyh Kemal beyin 62 inci maddede yazılı suçtan dolayı vukubulan müdafaasının tetkik ve tahkik edilmemiş olması ve binbaşı Yusuf beye gelince mumaileyhin lüzumu muhakemesine karar verildiği iki noktadan da beraet etmiş iken sevkedilmediği maddelerden dolayı muhakeme icra ve mahkûmiyetine karar verilmesi yolsuz ve bozmayı müstelzim olduğu gibi mumaileyhimden Fikri ve tuzcu zade Memiş ve matracı zade Memiş ve imalâthane kâtibi Ömer ve Necati ve Şükrü efendilerin gayri mevkuf olarak mahkemeye sevkedilmiş bulunmalarına ve kendilerine isnat olunan suçun mahiyetine ve müstelzim oldukları cezanın nevine nazaran yalnız vekil huzurile muhakeme icrası da gayri caiz ve eski ceza kanununun 82 inci maddesi mucibince hükmedilecek para cezasının kanunu mezkûrun 37 inci maddesi mucibince beher (125) kuruş ve kûsuru için bir gün olmak ve bir seneyi tecavüz etmemek şartile hapse tahvil olunması lâzım gelirken kûsurat nazarı itibare alınmayarak ve mübeddel hapsin mutlak olarak tayin ve tahdit edilmiş olması bozmayı mucip ve mumaileyhim ve vekilleri tarafından temyizen bu nokata matuf itirazatı bu itibarla varit bulunduğundan hükmü mezkûrun mesrut sebepten dolayı ceza muhakemeleri usulü kanununun 326 ıncı maddesi mucibince bozulmasına ve maznunlar ve vekillerinin gerek lâyihalarında ve gerek duruşma sırasında dermeyan eyledikleri itirazatı saire muhakeme zabıtnamesi ve evrakı dava müeddasına nazaran gayri varit olduğu gibi mahkeme hakkı takdirini istimal ile muvakkat kürek cezası tayin etmiş olmasına göre kanunu anifülbeyanın 82 inci maddesi mucibince ve lehe olarak kalebentlik cezasının tayini iktiza edeceğine dair müdafaat ve davanın Rize mahkemesine gönderilmesi yolundaki talep ve iddiaları dahi gayri varit ve kabule şayan görülemediginden reddine ve dört lira ilâm harcının Mehmet

Hulûsi ve Rifat ve Fevzi beylerden ve 8 lira nakız ilâm harcının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına ve mumaileyhimden Hûlusi efendiye ait temyiz depo parasının hazinece irat kaydına ve diğer depo paralarının sahiplerine geri verilmesine 5/10/931 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

* * *

Men'i müdahale

Mahkemesi Manisa asliye hukuk.

K, tarihi: 7-6-932 N. 318-94.

T. Müddei Şükrü Bey ve Maile hanım.

Müddeaaleyh: Zahide hanım ve zevci Necip Bey.

Dava: Hazine canibinden tefviz ve yetlerine teslim olunan hudut ve mevkii malûm yirmi dönüm bağlarına müddeaaleyhlerin müdahalesinin men'i ve topladıkları mahsulün iadesini talepten ibarettir.

Kararın hulâsası: Müddeabih bağların müddeilere aidiyeti keşfen ve mübrez tapu senedile anlaşıldığından vaki müdahalelerinin men'ine ve mezkûr bağlardan olan ve yedi adle teslim olunan 2000 okka üzümün müddeilere itasına ve fazlasının müddeaaleyhimaya terkine dair verilen hüküm indettemyiz: Mahkemece müddeabih bağların Zahide hanım tarafından tarla olarak Anastasyaya ferağ edildikten sonra bağ haline ifrağ olunan aynı yer olduğuna delil olmak üzere fıkrai hükmiyede bahis ve medarı hüküm ittihaz edilen 30 Mayıs 930 T. li keşif raporu bu bapta beyyinatı kat'iyeyi muhtevi olmamasına ve tapu senetlerile tedavül kayıtlarının mahalli münazaunfihe lâyıkile tatbik ve tetkik edildiği zikredilmemiş bulunmasına nazaran mumaileyha Zahide hanım vekili tarafından esnayı muhakemede ibraz olunan 1289 tarihli kayt suretinin ve şayanı ihticaç bir delil kuvvet ve mahiyetinde olduğu bittetkik: Anlaşıldığı surette olbaptaki haritanın müddeiler namına ibraz olunan tapu senetlerile beraber yeniden erbabı vukuf marifetile münazaalı bağlara tatbik olunarak tebeyyün edecek hale göre hüküm verilmesi iktiza ederken halli mes'eleye kâfi ve kükme medar ittihazına salih olmıyan mezkûr keşif raporuna istinaden hüküm veril-

mesinden naşi bozulmakla yeniden yapılan muhakeme neticesinde : Tedavülü eyadî kaydına ve icra kılınan keşfe istinaden müddeabih bağın zemini Zahide hanım tarafından eşhası mütegayyibeye ferağı icra kılınmak suretile tasarrufundan çıkarılmış ve ahiren hazineye intikal eden mezkûr bağın müddeilere tefviz olunduğu anlaşılmış olduğundan nakız varit olmadığı beyanile hükmü sabıkta israr edilmiştir.

Temyiz eden : Zahide hanım.

Temyiz kararı

Duruşma için tâyin olunan 21/ 10/ 931 tarihine müsadif çarşamba günü vakti muayyeninde hazır bulunan mümeyyezünaleyh Şükrü beyin vicahında ve diğer mümeyyezünaleyh Maile hanımla mümeyyiz Zahide hanımın vekillerine tebliğatı kanuniye ifa edildiği halde gelmediklerinden gıyaplarında hukuk hey'eti umumiyesinde mumaileyh Şükrü beyin izahatı şifahiyesi alındıktan ve müddeti içinde temyiz olunan ısrarı mutazammın olan hükme ait dosyada mevcut bütün evrak okunduktan sonra görüşülüp düşünüldü.

Tapu kayıtlarına ve icra kılınan tetkikat ve keşif neticesine göre hükmü ahir usul ve kanuna uygun olup Temyizen dermeyan olunan itirazlar varit olmadığından reddile hükmü mezkûrun Tasdikına ve aşağıda yazılı temyiz harcının temyiz eden taraftan alınmasına 21/10/931 tarihinde Ekseriyetle karar verilerek usulen tefhim kılındı.

* * *

Sirkati mevsufe

Müteaddit mahallerden mevsufen sirkat ikrarından suçlu eşhastan Halil hakkında ceza kanununun 493, 69, 31, 525 ve 33 üncü maddelerine tevfikan 6 sene ağır hapsine ve müebbeden hidematı ammeden memnuiyetine ve cezası müddetine muadil emniyeti umumiye nezareti altında bulundurulmasına ve cezası içinde mahçurlar hakkındaki kanunu medenî ahkâmının tatbikına dair Aydın ağır ceza mahkemesinden verilen 9-7-931 tarihli hüküm suçlunun temyizine binaen tem-

yiz birinci ceza dairesi aliyesince bittetkik hükmün Tasdikına ve tebliğnamenin içtima ahkâmına müteallik fıkrası aleyhe olduğundan reddine dair sadırolunan ilâmı temyizi aleyhine Baş müddei umumilik memuriyeti aliyesince suçlu Halilin ifadesine göre te'cile tâbi eski mahkûmiyeti için infaz sırasında içtima ahkâmının nazara alınmasına müteallik tebliğname talebinin reddedilmek suretile usulün 403 üncü maddesi sarahatına karşı suçlu lehine bir hak ihdas edilmesinde isabet görülemediğinden bu cihete ait kararın ref'i ve hükmün tebliğname dairesinde Tasdikı hususunda ve müddeti kanuniyesi zarfında itiraz edilerek bu baptaki evrak 22-11-931 tarihli itirazname ile birinci riyaset dairesine tevdi edilmekle ait olduğu umum ceza hey'etinde okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü :

Temyiz kararı

1441 No. lu kanunun 8 inci maddesi sarahatına göre suçlunun eski mahkûmiyetinden dolayı içtima ahkâmının indel infaz nazara alınması iktiza etmesine ve ceza muhakemeleri usulü kanununun 403 üncü maddesi sarahatına nazaran itirazname münderecatı varit olmakla bu cihete ait kararın ref'ine ve mezkûr madde ahkâmı hini infazda C. müddei umumiliğince nazarı itibara alınmak üzere hükmü mezkûrun ber mucibi tebliğname Tasdikına ve 4 lira ilâm harcının suçludan alınmasına 30-11-931 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

* * *

Husumet teveccühü

Mahkemesi: Erzurum asliye hukuk.

Kararın tarihi: 28-12-930 No. 474-24.

Taraflar müddei: Mehmet.

Müddeaaleyh: Erzurum varidatı mahsusa idaresine izafeten vekil avukat Mes'ut Bey.

Dava hulâsası: Hilâfı kanun ve selâhiyet müsadere ve satılan rakı bedelleri ve âlât ve edevat ve cezayı nakdi ki cem'an 3056 lira ile ilerde tahakkuk edecek zarar ve ziyan ve faiz ve sairenin tahtı hükme alınması talebine mütedairdir.

Kararın hulâsası: Bu bapta evvelce cari muhakeme neticesinde ittihaz olunan kararın temyizen nakız ve nakza bilittiba tarafların iddia ve müdafaatı dinlenildikten sonra şirketin mevcut ve teşekkül etmediği bir zamanda şirket nam ve hesabına rakılarla âlât ve edevat musadere ve cezayı nakdi ahzi yolsuz ve hilâfı kanun bulunduğundan müddeaaleyh varidatı mahsusa idaresince musadere ve satılan rakı bedelleri olan 2304 lira ve âlât ve edevat bedelleri olan 600 lira ve cezayı nakdi olarak alınan 156 lira ki cem'an 3056 liranın yüzde dört ücreti vekâletle birlikte müddeaaleyh idareden tahsiline zarar ve ziyan ve faiz hakkındaki talebe karşı da ittihazı karara mahal olmadığına dair verilen karar indettemyiz: Hükûmetle iş bankası ve Naçelna şirketi arasında münakit mukavelenamenin üçüncü maddesinde inhisarın 1-6-926 tarihinden itibaren 25 sene devam edeceği muharrer olmasına ve 16 ve 17 inci maddelerinde şirketin filen inhisarı işletmesine mübaşeretine değin inhisara ait muamelâttan bir kısmının varidatı mahsusa idaresince ifa edileceği gösterilmesine ve idare 1-6-926 tarihinde yapılan muamelâtın şirkete izafeten yapılmış olduğu anlaşılmasına nazaran hadisede müddeaaleyh idareye husumetin teveccüh edip etmiyeceğinin teemmül olunmaması ve maamafih yapılan muamelelerin yolunda olup olmadığının tetkik kılınmaması ve bir gûna tahkikat icra olunmaksızın müddeinin iddiayı mücerredesinin kabulile rakı ve âlâtı edevat bedellerile cezayı nakdinin tahsiline karar ittihazı kanuna muhalif olduğundan hükmün nakzına karar verilmiştir.

Yeniden icra kılınan muhakeme neticesinde: Mahkemei temyiz ilânında gösterilen esbap tarafeyn vekillerinin iddia ve müdafaatının tetkik ve mütalea neticesinden müddei vekilinin birinci bozma sebeplerine muhalif olarak işbu üçüncü bozma kararının muhalifi kanun olduğu hakkındaki müdafaatı mahkemece de varit görüldüğünden bilkabul hükmü sabıkta ısrara karar verilmiştir.

Temyiz eden: Erzurum hazine vekili Mes'ut Bey.

Temyiz kararı

Hukuk hey'eti umumiyesince bittetkik: Müddeti içinde temyiz olunan son hükmün ısrarı mutazammın olduğu anlaşıldıktan ve dosyadaki kâatlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü:

69

Hükûmetle iş bankası ve Naçelna şirketi arasında yapılan mukav le mündereeatına göre müddeaaleyh inhisar idaresine husumet teveccüh edip etmiyeceğine ve müsadere keyfiyetinin yolunda olup olmadığının tahkiki lüzumuna matuf bozma kararı varit ve uymak lâzım iken ısrar edilmesi kanuna muhalif olmakla temyiz edilen son hükmün dahi bozulmasına ve temyiz masrafının ileride haksız çıkacak taraftan alınmasına 4/ 11/ 931 tarihinde esasta ittifak sebebinde ekseriyetle karar verildi.

* * *

Hakaret

Emine ve Vecibe hanımlarla İbrahim çavuşu tahkirden maznun Firuze hanımın bilmuhakeme: Emine hanımı tahkirden C. K. nun 482 inci maddesinin ikinci fıkrası mucibince tayin olunan on gün hapis ve on lira ağır para cezalarına İbrahim çavuş ve Vecibe hanımı tahkirden mezkûr fıkra veçhile mukadder on gün hapis ve on lira ağır para cezasının 69 uncu madde veçhile yarılarının zammile on beş gün hapsine ve 10 lira ağır para cezası alınmasına ve ancak Emine hanımı tahkir fiili karşılıklı vuku bulduğundan mukadder on gün hapis ve on lira ağır para cezasının 485 inci maddesinin ikinci bendi veçhile düşürülmesine ve diğer beş gün hapis ve beş lira ağır para cezasının 89 uncu madde mucibince teciline ve 30 lira zararı manevinin alınarak İbram çavuş ve Vecibe hanıma itasına dair ita kılınan hüküm C. M. U. liğinin talebine binaen temyiz mahkemesi 4 üncü ceza dairei aliyesince tetkik olunarak şiddet sebepleri gösterilmeksizin Emine hanımı tahkirden dolayı maznun Firuze hanıma haddi iptidaiden fazla ceza tayini ve içtima münasebetile para cezaları hakkında C. K. nun 76 ıncı maddesi nazara alınmak lâzım gelirken 69 uncu maddenin tatbiki ve Firuze hanıma Emine hanımı tahkirden dolayı verilen cezanın 485 inci madde ile tamamile düşürülmüş olması itibarile artık ortada cezanın içtimaı için sebep kalmadığından Vecibe hanımı ve İbrahim çavuşu tahkirden dolayı verilen cezanın yarısının tenzil edilmemesi muktazi bulunduğunun düşünülmemesi ve maznun Firuze hanım aleyhine Vecibe hanımla kocası İbrahim çavuşu tahkirden dolayı açılan tahkir davasına ait takibat 1441 No. lu kanun mucibince tecil edildiğine göre bu kerre yapılan

duruşma neticesinde bu davaya dair C. M. U. sinin iddiasının sorulmaması gibi sebeplerden nakz edilmesi üzerine : Üsküdar ceza mahkemesince betekrar icra kılınan duruşma neticesinde : nakza ademi ittibala hükmü sabıkta ısrara dair verilen 18-10-931 T. li karar tekrar müddetinde mahallî C. M. U. liğinden temyiz edilmesine mebni evrakı dava C. Baş. M. U. liği memuriyeti aliyesinin bozma sebepleri varit olduğundan bozulması talebini natık 24-11-931 T. li tebliğnamesile birinci riyaset dairesine tevdi edilmekle ceza heyeti umumiyesinde okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

Temyiz kararı

Sureti cereyanı muhakemeye ve münderecatı zabıtnameye nazaran dairei hususiye ilâmında yazılı bozma kararı varit ve uymak lâzımken bazı mütalâa beyanile ısrar edilmesi kanuna muhalif olmakla temyiz edilen son hükmün dahi ceza muhakemeleri usulü kanununun 326 ıncı M. si mucibince bozulmasına ve 8 lira ilâm harcının sonradan haksız çıkacak taraftan alınmasına 30-11-931 tarihinde ittifakla karar verildi.

* * *

İsrar kararı aleyhine itiraz

Yağmadan suçlu eşhastan Bahrinin bilmuhakeme beraetine dair Manisa ağır ceza mahkemesinden verilen 26-10-931 tarihli kararın temyizen tetkiki C. müddei umumiliğinden istida edilmekle temyiz birinci ceza dairei aliyesince tetkik olunarak her ne kadar tebliğnamede suçlulardan Bahriye ait itirazın varit olduğu dermeyan kılınmakta isede delâili mütehassile mahkemece tetkik ve talil edilerek ittihazı karar edilmesine ve C. müddei umumiliğinden her iki suçlu hakkında temyizen mesrut itiraz binnetice takdire taallûk eylemesine nazaran gayri varit görüldüğünden reddine dair sadır olan temyiz ilâmı aleyhine C. baş müddei umumiliği memuriyeti aliyesince hukuku amme ve müdafaa şahitlerinin usulen istima edilmeyerek ifadelerinin okunmasile iktifa edilmesi kanuna muhalif olduğundan ve saireden bahsile tasdik kararı verilmesinde isabet görülemediğinden itirazen bittetkik ref'i ve Bahriye

ait beraet kararının bozulması hususunda ve müddeti kanuniyesi içinde itiraz edilerek bu baptaki itiraz evrakı 26-11-931 tarihli itirazname i birinci riyaset dairesine tevdi edilmekle ait olduğu umum ceza heyetin-ile okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü:

Temyiz kararı

Sureti cereyanı muhakemeye ve delâili mevcude takdiren ittihazı karar edilmiş bulunmasına nazaran 1, 2, 3 üncü itiraz sebepleri varit değil ise de hukuku umumiye ve müdafaa şahitlerinin celp ve istimaları lâzimeden iken ifadelerinin okunmasile iktifa edilmesinin muhalefeti kanuniyesine mütedair 4 üncü sebebi itiraz varit olmakla kararı mutarazunbihin ref'ine ve bu noktadan hükmü mezkûrun ceza muhakemeleri usulü kanununun 326 ıncı maddesine tevfikan bozulmasına bozmada ittifak ve itirazatın reddinde ekseriyetle karar verildi.

* * *

Cezaî mes'uliyet

Ölüme sebebiyet vermekten suçlu İstanbul belediyesi kamyon şöförlerinden Mustafa ve mes'ulünbilmal İstanbul şehremanetinin bilmuhakeme: C. K. nun 455, 465 inci maddelerine tevfikan Mustafanın bir sene hapis ve 30 lira ağır para cezasile mahkûmiyetine ve 1500 lira tazminatın şehremanetinden alınarak ölenin veresesine verilmesine dair hüküm suçlu ve mes'ulünbilmal emanet vekilinin temyizine binaen temyiz dördüncü ceza dairei aliyesince tetkik olunarak: kamyonun harekete başladığı sırada arkasından asılma neticesi olarak hadisenin vukuu kabul olunmasına göre suçlunun bu baptaki tedbirsizliği ve nizam ve kanuna riayetsizliği etrafile izah ve delilleri irae olunmaksızın yazılı olduğu üzere karar verilmesi ve borçlar kanununun 55 inci maddesi mucibince tetkikat icrasile şehremanetinin mes'uliyeti lâzım gelip gelmeyeceğinin araştırılmaması yolsuz olduğundan bahisle bozulup iade edilmekle suçlunun mahkûmiyetini mutazammın hükmü sabıkta ısrara ve mes'ulünbilmale matuf bozma sebebine ittibala İstanbul şehremanetinin ademi mes'uliyetine dair İstanbul asliye ikinci ceza dairesinden verilen 8-10-931 T. li

hükmün ısrar cihetinin suçlu ve ademi mes'uliyet cihetinin de davacı vekilleri tarafından temyizen tetkiki müddetinde istida ve şartı ifa edilerek dava evrakı C. B. MÜ. U. liği memuriyeti aliyesinin suçlu Mustafaya mütedair hüküm hakkındaki bozma sebebi varit ve uymak lâzımken ısrara karar verilmesi yolsuz olduğundan bu cihetin heyeti umumiyece bozulması ve mes'ulünbilmale müteallik karar hakkındaki itirazın da dairei hususiyece reddi talebini natık 26-11-931 T. li tebliğnamesile birinci riyaset dairesine tevdi edilmekle umum ceza heyetinde okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

Temyiz kararı

Hadisenin sureti vukuuna nazaran cezayı istilzam eden tedbirsizlik kanun ve nizamata riayetsizliğinin izahı ve delillerinin iraesi lâzım ve bu noktaya matuf bozma sebebi varit iken ısrar edilmesi kanuna muhalif olmakla temyiz edilen son hükmün dahi C. M. U. K. nun 326 ıncı maddesine tevfikan bozulmasına ve 8 lira ilâm harcının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına vedepo edilen paranın iadesine ve ittibaan verilen karar üzerine davacı tarafından vaki temyizin tetkiki için evrakın dairei hususiyeye verilmesine 30-11-941 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

* * *

Ehliyeti hukukiye

Mahkemesi: Karaman AS. Hukuk hâkimliği.

K. Tarihi: 15/7/930 No. 930 - 341

T. Müddei: Kâzım Hüsnü ve şürekâsı şirketi vekili Mustafa Lûtfi B.

Müddeaaleyh: Hacı İsmail efendi.

Dava hulâsası: Ticarî muamelâttan aralarında cari hesap neticesinde müddeaaleyhten bakiye 2334 lira 74 kuruş alacak tahakkuk etmekle meblâğı mezkûrun tahsili istenmiştir.

Kararın hulâsası: Müddeaaleyhin esas borcu ikrar ve kabul ve ancak

yaşının icrayı ticarete gayrı salih ve hâkimden izin dahi lâhik olmadığından nazarı kanunda sual olmaması lâzım geleceği hakkındaki müdafaatı cevabiyeleri şayanı iltifat görülmemiş ve ticarete ehliyeti ise babası ile birlikte ticaret eylemesi pederinin bu hususta kendisine mezuniyet ve salâhiyet bahşeylemiş olduğu cihetle vaki itirazlar gayri varit görülerek müddeabihin maafaiz ve mesarif ve takdir olunan 50 lira ücreti vekâletin tahsiline dair verilen karar indettemyiz: Müddeinin istinat ettiği vesaik şirket firma ve mührünü havi ve şirket namına muharrer olduğu halde şahsan müddeaaleyhten dava edilmesi esbabının müddeiden istizahile bu cihetin tetkik ve halli muktazi iken bundan zuhul edilmesi yolsuz olduğundan mümeyyezünbih hükmün bozulmasına karar verilmiştir. Yeniden icra kılınan muhakeme neticesinde tarafeyn aktin esasını ittifakla kabul ve hususî şirketlerde hukuku aktin âkide raci olacağı ticaret kanûnunun 525 inci maddesinde musarrah olmasına göre husumet meselesi tevekkuf ve tee ımüle şayan görülmedi, evvel ve ahir dava şirkete mütedair velev birinde olsun def'i gayri mevcut ve ciheti hukukiyede hükkâm tarafeynin iddia ve müdafaasile mukayyet olup istitraden bahsedilen firma meselesi âkit müddeaaleyhin sinni itibarile ticarete ehil olmadığı gayri makul ve meşruunun reddi sadedinde zikredilmiş bir mütalâai hukukiye cümlesinden olup kanun nazarında bihakkın ilzama mütehammil olan âkidin hukuku akitten lâyıkı veçhile mesul olması nassı kanun icabından bulunmasına nazaran nakız gayri varit ve lâzımül imtisal görülemediğinden hükümde ısrara karar verilmiştir.

Temyiz eden: Hacı İsmail.

temyiz kararı

Hukuk heyeti umumiyesince bittetkik: Müddeti içinde temyiz olunan son hükmün ısrarı mutazammın olduğu anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

Dairei hususiye ilâmında yazılı bozma kararı varit ve ittiba lâzım iken bazı mütalâat beyanile ısrar edilmesi kanuna muhalif olduğundan temyiz edilen son hükmün dahi bozulmasına ve temyiz masrafının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 4/11/931 tarihinde müttefikan karar verildi.

* * *

Ziyaa sebebiyet

Mahkemesi: Gaziayıntap H. M.

K. tarihi: 20-6-931

T. Müddei: Gaziayıntap posta ve telgraf müdürü Remzi bey.

Müddeaaleyh: Osman oğlu Vakkas ve kefil Emir zade Vakkas ağalar

Davanın hulâsası: Noterden yapılan mukavele ve şartname ahkâmına binaen posta nakliyatını müteahhit Osman oğlu Vakkas ağanın şoförü ve mümessili tarafından hudut haricine aşırılan mebaliğ ve saireden ez gayri istirdat 163 altın lira ve 262 - 75 gümüş mecidiye ile 179 Türk lirasının maa faiz vesairenin müddeaaleyhlerden asaleten ve kefaleten tahsili talebinden ibarettir.

Kararın hulâsası: l'ostanın naklinde müddeaaleyhin bizzat bulunduğu ve sariklere karşı müdafaatı lâzime icra ve hatta yaralandığı dinlenen şahitlerin ifadelerile sabit bulunmasına ve vakıada fevkalbeşer bir kuvvet sarfı imkânsızlığı mevcut ve alelhusus müteahhidin hadise karşısında bir gûna sun'u taksiri dahi bulunmadığı tezahur eylemesine ve zatî dava hakkında da ağır ceza mahkemesinden sadır olan kararda mebaliği mesrukanın müsebbiplerinden tahsili lâzım geleceği takarrür eylemesine binaen müddeinin bu baptaki davasının reddine dairdir.

İndettemyiz: Şartnamenin 23 üncü maddesi sarahatı nazarı dikkate alınarak davanın olsuretle tetkik ve halli iktiza ederken bundan zuhul olunması yolsuz olduğundan hükmün nakzına karar verilmiştir. Yeniden icra kılınan muhakeme neticesinde şartnamenin 23 üncü maddesi müeddası posta müdüriyeti tarafından yapılacak idarî bir muamele olmasına ve Halilin müteahhit taralından yolcu olarak alınmayıp şoför tarafından akrabası olduğu ve şoför mahalline alındığı anlaşılmış ve şu suretle de müteahhidin bir gûna teseyyübü görülememesine binaen hükmü evvelde ısrara karar verilmiştir.

Temyiz eden: Müdür Remzi bey

Temyiz kararı

Hukuk heyeti umumiyesinde bittetkik: Müddeti içinde temyiz edildiği anlaşılan son hükmün ısrarı mutazammın olduğu anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

Şartnamenin 23 üncü maddesi nazarı dikkate alınarak davanın tetkik ve halli lüzumunu tazammun eden bozma kararı varit olup ittiba lâzım iken ısrar edilmesi kanuna muhalif olmakla temyiz edilen son hükmün dahi bozulmasına ve temyiz masrafının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 11-11-931 tarihinde esas ve sebebinde ekseriyetle karar verildi.

* * *

Boşanma

Mahkemesi: Adana asliye hukuk

Kararın tarihi 5-5-931 No. 990

T. Müddei: İbrahim bey.

Müddeaaleyh Zehra H.

Dava hulâsası: Zevcesi Zehra hanımın açtığı nafaka takdiri davasına mukabil şiddetli bir geçimsizlikten müşterek hayatlarının idamesi mümkün olmadığı ve teşebbüsatı sulhiyenin de akim kalmasından ayrılmalarına karar itası ve nafaka davasının dahi birleştirilmesi talebinden ibarettir.

Kararın hulâsası: Zevcenin kocasını darp ve tahkir eylediği istima kılınan şahitlerin ifadelerile teeyyüt ve birlikte geçinmelerine imkân kalmadığı anlaşılmasına binaen kanunu medeninin mevaddı mündericesi ahkâmına tevfikan iki tarafın yekdiğerinden boşanmalarına ve bir sene müddetle müddeaaleyhanın başkasile evlenmemesine ve iki küçüğün anaya ihtiyacı olduklarından validelerine terkine ve her ikisinin nafakaları için mahiye on beş liranın müddeiden tahsiline ve Zehranın kabahatlı bulunmasından kendisi için istediği nafaka iddiasının reddine ve masarif ve sairenin müddeaaleyhaya tahmiline dair verilen karar indettemyiz: Şuhut pusulasının müddeaaleyhaya tebliğ edilmemesi ve şahitlere H. U. M. tarifatı dairesinde ihtarat icra edilmemesi yolsuz olduğu gibi söyledikleri hadiselerin hakikaten vaki olduğuna mahkemece kanaat hasıl olması ve bu kanaatın husulü için bu hadiselere ne suretle ittilâ kesbettiklerinin kendilerinden sorulması ve müddei İbrahimin nafaka için hapsedilmiş olduğu ihbar ve şiddetli geçimsizliğin bu yüzden baş-

gösterdiği şahitlerden Süleyman tarafından ifade edilmesine göre bu cihetten tahkik ve istilâm olunmak lâzım gelirken şahitlerden bu yolda hiç bir istizahta bulunulmaması velhasıl davanın lâyık olduğu itina ile tahkikatın istikmal olunmaması kanunu medeninin 150 inci maddesi metin ve ruhuna muhalif ve temyizen serdedilen itirazlar bu itibarla varit olduğundan mümeyyezünbih hükmün bozulmasına karar verilmiştir. Yeniden cereyan eden muhakeme neticesinde: Şuhut pusulasının müddeaaleyhe tebliğine mecburiyeti kanuniye görülmemesine ve her zaman olduğu gibi ihtarat yapıldığı halde zuhulen zapta kaydedilmemesine ve bu esbap ile diğer irae olunan esbabı nakziye usulü muhakemeye muhalefet teşkil eylemekle beraber mezkûr esbabı nakziye şuhut ve esbabı sübutiyeye mütedair bulunmasına ve boşanma hususunda hâkim beyyinatı serbestçe takdir eylemesi kanunu medeninin 150 inci maddesinin 4 üncü bendi iktizasından bulundmasına ve bu itibarla temyiz ikinci hukuk dairesince usule muhalif olduğu dermeyan olunan kusur ve hatanın lâhik olan hükmü tağyir edecek mahiyette görülememesine ve zabıtname mündericatına ve nakzolunan mezkûr hükümde irae olunan esbap mefadına nazaran nakız esbabı varit ve şayanı ittiba görülemediğinden hükmü sabıkta ısrara karar verilmiştir.

Temyiz eden: Zehra H.

Temyiz kararı

Hukuk heyeti umumiyesince bittetkik: Müddeti içinde temyiz olunan son hükmün ısrarı mutazammın olduğu anlaşıldıktan ve dosyadaki kâğıtlar okunduktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

Şuhut pusulasının müddeaaleyhaya tebliği ve şahitlere ihtarat icrası ve tarafeyn arasında şiddetli geçimsizlik mevcut olduğuna mahkemece kanaat husulünü teyit edecek esbabın tahkik ve tamikı ve şahit Süleymanın ihbarı veçhile müddeaaleyhin kocasını nafaka meselesinden hapis ettirip ettirmediğinin istilâmı lüzumunu tazammun eden bozma kararı varit ve uymak lâzım iken bazı mütalâat serdile ısrar edilmesi kanuna muhalif olduğundan son hükmün dahi bozulmasına ve temyiz masrafının ilerde haksız çikacak taraftan alınmasına 4-11-931 tarihinde esasta ittifakla sebebinde ekseriyetle karar verildi.

* * *

1034

Borçlunun iflâs talebi

Mahkemesi : Kastamonu asliye hukuk.
Tarihi : 15/1/1531
Müddei: Benli zade Hüseyin Rüştü efendi.
Dava : Hali acizde bulunduğundan bahsile iflâsına karar verilmesini istemiştir.
Temyiz olunan kararın hülâsası: Müddeinin hüsnü niyetle hareket ettiği anlaşılamadığından talebinin reddine karar verilmiştir.
Temyiz eden: Müddei vekili.

Temyiz kararı

Temyiz istidasının müddetinde verildiği anlaşılmakla icabı düşünüldü.
Borçlu iflâsını talep edebilirse de mahkeme bu talebin muhik olup olmadığını takdire salâhiyettar olup bu talebin sui niyete makrun olduğuna mahkemece kanaat hasıl olmasına mebni kararın Tasdikına ve aşağıda yazılı temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 16/2/931 tarihinde ittifakla karar verildi.

* * *

Salâhiyet itirazı

Mahkemesi: İstanbul ikinci ticaret.
Tarihi: 1/11/930 Numarası: 852
Alacaklı: M. Murat bey vekilleri.
Borçlu: Bolvadında Nuri efendi.
Temyiz olunan kararın hülâsası: İtirazın tevsik edilmemesine binaen reddine karar verilmiştir.
Temyiz eden: Borçlu

Temyiz kararı

Temyiz istidasının müddetinde verildiği anlaşılmakla icabı düşünüldü.
Salâhiyet itirazı esasen varit olmamakla beraber takibe esas olan senette de İstanbul mahkemesinin salâhiyeti kabul edilmiş olmakla mezkûr kararın Tasdikına ve aşağıda yazılı temyiz masrafının temyiz edenden alınmasına 16/2/931 tarihinde ittifakla karar verildi.

da vukubulacak itilâf tarikile tevhiden tek bir tahkikata raptedilebilir. Böyle bir itilâf bulunmazsa müşterek mafevk mahkeme kararile birleştirilebilir. Bu tevhit aynı suretle tekrar tefrik edilebilir. Fakat birden ziyade işlerin tevhidine karar verilmeksizin de sırf irtibat hadisesi dolayısile bütün bu işler için onlardan biri hakkında salâhiyettar olan her bir mahkemede mahallî bir salâhiyet tesis olunur (P 13).

Birden ziyade mahallî salâhiyeti haiz mahkemeler arasında kaideten zaman itibarile tekaddüm edene bakılır. [1] Fakat iş müşterek mafevk mahkeme tarafından diğer salâhiyettar mahkemeye de verilebilir (P. 12). Bundan başka icabî (P. 14), selbî (P. 19) salâhiyet ihtilâflarında müşterek mafevk mahkemenin karar vermesi lâzımdır ve yine haddızatında salâhiyettar olan mahkemenin istisnaî bir surette hâkimlik vazifesinin icrasında bir manii zuhur ederse yahut huzurunda yapılacak muhakemeden ammenin emniyeti noktasından bir tehlike melhuz ise (P 15) kararı verecek mahkeme yine yüksek mahkemedir. Her hangi alelâde mahallî bir salâhiyet bulunamayan ve bundan dolayı salâhiyettar olarak bir mahkeme gösterilmesi lâzım gelen (P. 3) halden daha evvel yukarıda bahsolunmuş idi.

Usulü muamele :

Her mahkeme kendi salâhiyetini re'sen tetkik eder. Bununla beraber bu kaide mutlak surette sırf şey'î salâhiyet noktasından caridir (P. 6). Mahal itibarile salâhiyete gelince bu salâhiyeti mahkeme son tahkikat açıldıktan sonra ancak müttehimin (Angeklagte) itirazı üzerine tanımamazlık edebilir. (P. 18). Bu itiraz ilk tahkikatın kapandığı yahut böyle bir tahkikat vukubulmamış ise duruşmada açılma kararının okunduğu andan sonra artık dermeyan olunamaz (P 16). İşbu biribirinden farklı muamelenin sebebi şudur: Mahal itibarile salâhiyet hakkındaki kaide idarei maslahat (Opportunität) mülâhazasına müstenittir. Halbuki şey'î salâhiyet hudutlarına riayette hiç olmazsa mahkemenin sureti terekküp itibarile tazammun ettiği teminatın ihlâl edilememesi noktasından bir amme menfaatı mevcuttur. Bunun içindir ki her mahkeme halledilecek hadisenin salâhiyeti haricinde kaldığını duruşma esnasında anlasa dahi salâhiyettar olmadığını beyan etmek mecburiyetindedir (P 266, 270). Fakat hadise daha aşağı sınıfta bir mahkemeye ait olmasından dolayı böyle bir beyanda bulunamaz (P. 269) aynı veçhile birden ziyade ceza işlerinin tevhidi suretile bir mahkemenin şey'î salâhiyeti aşağıya doğru tevsi edilir ise de yukarıya doğru tevsi olunamaz [P. 2].

Salâhiyet kaidelerinin yanlış tatbikı halinde ne suretle halli mesele

[1] Esas ittihaz olunacak usulî muameleyi tahkikatın açılması teşkil eder.

edileceğine gelince bu aşağıdaki izahat sırasında anlaşılabilecektir. Bununla beraber burada şu hususiyetleri göstermeğe ihtiyaç vardır: Salâhiyet hakkındaki karar tahkikat için verilmiş ise bu karar son tahkikat hakkında meriyetini muhafaza eder [P. 17]. Münferit tahkikat muameleleri alâkadar mahkemenin bunlar hakkında salâhiyeti haiz olmamasından dolayı hükümsüz değildir [1] [P. 20]. Tehirde tehlike bnlunması da gayrı mahdut bir salâhiyet tesisine sebep olur [P. 21].

FASIL: 3

Hâkimlik memuriyeti *(Richteramt)*

Meslek hâkimliği (Das Berufsrichtertum):

Hâkimin mühim ve mes'uliyetle dolu olan memuriyeti ondan mahsusî bir takım vasıflar talebetmektedir.

Evvel emirde hukuku amme noktasından tam bir surette medenî hakları istimal ehliyeti şarttır. Kanun buradaki şartları gayet tabiî addettiği için bunlara yalnız menfi noktadan temasetmiştir. Şöyle ki bedenî yahut aklî bir sakatlıktan ileri gelen ehliyetsizlik memuriyetin nez'ini mucip olur [2]. Ve bir kürek cezasına ve memuriyetin ziyaına mahkûmiyet hâkimliğe daimî surette ehliyetsizliği ve şerefli haklardan (bürgerliche Ehrenrechte) mahrumiyet te hâkimlik iktisabına muvakkaten ehliyetsizliği intaceder. Rayih mahkemesi azaları bundan başka 35 yaşını ikmal etmiş olmak ta şarttır (G 125 II).

Fakat yetmiş senelik vazıı kanun, hâkim olmak için erkek cinsine mensubiyeti gayet tabiî bir şart addettiğinden bunu sarih surette zikretmeyi zarurî saymamıştır. Bunun içindir ki hilâfına olarak kanunun bir iradesi, şeklî bir beyana mühtaç görülmüştür. Bu beyan kadınların hukukî işlere ait memuriyet ve mesleklerde bulunabilmeleri hakkındaki 11 Temmuz 1922 tarihli kanunda yapılmıştır. O vakitten beri hâkimliğe ehliyet kadınlar tarafından da iktisap olunabilir.

Bundan sonra kanunun talebettiği ilmî bir tahsilde lâzımdır. Bu malûmat için asgarî haddolarak teşkili mehakim kanununun 2 inci maddesi evvelâ üç senelik bir tahsil devresi koymuştur. Bu devre

[1] Meselâ tevkif müzekkeresi, zabıt gibi.

[2] İşbu memuriyetin nez'i şartları ve şekilleri Rayih mahkemesi azası noktasından teşkili mehakim kanunu 128 ve sonraki maddesile ve diğerleri noktasından müttehit devletler hukuku ile tâyin olunmuştur.

nihayetinde bir imtihan vardır. Bundan sonra üç senelik bir amelî ihzar devresi geçirilir. Bunu da ikinci bir imtihan tâkibeder. Bu devreler memleket kanunlarile uzatılabilir. Mezkûr memleketler bu hakkı ekseriyetle istimal etmişlerdir. Bunların bir ara imtihanı daha koyabilecekleri hakkında bir kayıt yoktur. Bununla beraber kendilerini buna da salâhiyettar addetmektedirler. Bundan başka bir Alman fakültesinde profösör bulunan kimseler de hâkimliğe tâyin olunabilir. (G. 4)

Teşkili mehakim kanunu imtihanların ve iktisabedilen malûmatın muteberiyeti noktasından Almanya dahilinde devlet itibarile bir tahdidi prensip olarak kaldırmıştır (G 3, 5). Fakat tatbikatta hiç bir kimsenin kendi vatanı olan devletten başka bir devlette istihdam olunmak fikri olmadığı görülmektedir. Elde edilen ehliyet hiç bir zaman hâkimlik için bir iddia temin etmez. Bu memuriyet daha ziyade memleket hukukile muayyen nizamlar dairesinde tâyin suretile verilir. Yalnız Rayih mahkemesi azaları hakkında kanun şu hükümleri koymuştur : Bunların tâyinleri Rayihstratın talebi üzerine Rayih reisi tarafından yapılır (G 125 I). Kazaî vazifeleri muvakkat olarak ifa ehliyeti gene memleket hukuku ile tanzim olunmuştur (G 10). Bu muvakkat hâkimlik hâkim yetişmesine ve asıl hâkimlerin işlerinin azalmasına yarar.

Meslek hâkiminin hukukî vaziyeti teşkili mehakim kanunu (G 1) ve teşkilâtı esasiye kanunu (madde 102) tarafından zamân altına alınan kazaî kuvvet hakkındaki istiklâl ile temayüz eder. Garantiler şunlardır :

Hâkim lâyenazil olmak üzere tâyin olunur (G 6). Deruhte edileln hâkimlik keyfî surette nez'olunamaz (G 8). Hâkimliğin ref'i ancak kanunî bir sebebe müstenit olarak ve kazaî tarikte olabilir (G 104). Rayih mahkemesi azaları hakkında (G 126-129) uncu maddelerde hususî şartlar ve kaideler kabul olunmuştur. Hâkimliğin ölünceye kadar nez'edilmemesile sin noktasından bir tahdidin kabili telif olup olmadığını teşkilâtı esasiye kanunu (R V 104 I cümle 3) müsbet surette halletmiştir. O vakitten beri bu suretle sin tahditleri ekseri memleketlerde kabul olunmuştur. Zikrolunan prensipler teşkilât tebeddülleri halinde (G 8 III) ve muin hâkimlikler noktasından kabili tatbik değildir. Bu itibarla teşkili mehakim kanunu bu sonuncular hakkında - fakat tabiî ancak müctemi mahkemeler sahasında hususî hükümler koymuştur.

Rayih mahkemesinde muin hâkim (Hilfsrichter) bulundurmıya aslâ cevaz yoktur (G 132). Oberlânt mahkemesinde muin hâ-

kimliği ancak daimî olarak tâyin edilmiş olan hâkimler yapabilir (G 118). Lânt mahkemelerinde gerçi daimî olmıyan bir hâkimin terfiki caizse de bu bapta bazı ihtirazî kayıtlar konmuş ve diğer noktalarda memleket kanunları esas tutulmuştur (G 70). Nihayet her hâkimin sabit bir maaş alacağı (G 7) ve bu maaş hakkında bilâkaydü şart kabili dava bir iddiaya malik olduğu (G 9) esası vazolunmuştur.

Esas itibarile hâkimlik ehliyetini haiz olan bir kimse bir muayyen hadisede işe yahut maznuna veya mutazarrıra münasebeti veyahut ta aynı tahkikatın muhakemeye mütaallik evvelki muamelelerinde bulunmuş olması noktasından hâkimliği icradan memnu olabilir. Kanunen böyle bir memnuiyeti mucip olan sebepler ceza muhakemesi usulü kanununun 22 inci ve sonraki maddelerinde birer birer sayılmıştır. Fakat gene aynı sebeplerden dolayı ve bundan başka tarafgirlik şaibesinden dolayı gene bir hâkim iki tarafca reddolunabilir (G 24). Hâkim dahi bizzat kendisinin tarafgir olduğunu beyanedebilir (G 30). Kat'î bir muayyen müddete tâbi tutulmuş (P 25) ve fakat hususî bir şekil tasrih edilmemiş olan ret talebi reddedilen hâkimin mensup olduğu mahkemeye yapılmak lâzımdır. Ret sebebi hakkında kanaatbahş derecede bir isbat aranır ve reddolunan hâkim bu bapta dinlenir (P 26). Reddedilen hâkim bulunmadığı halde geri kalan hey'et karar itası için kanunen lâzımgelen nisabı haiz oldukça - münferit noktalarda bazı tadillerle beraber - ret talebi hakkında aynı mahkeme karar verir. Aksi takdirde mafevk mahkeme karar verir (P 27). Talebin varit görünmediğine dair olan kararlara karşı iptal yoluna gidilebilir. Ret, duruşma haricindeki karar hâkimi (erkennende Rihter) hakkında ise bu iptal (Anfechtung) hükmün iptalile birlikte olur. Aksi halde acele itiraz (sofortige Beschwerde P. 311) yoluna gidilir. (G 28). Reddolunan hâkim bu arada ancak tehiri caiz olmıyan muameleleri yapar. (P 29)

Meslekten olmıyan hâkimlerin iştiraki:

Evailde kaza işi halk işi idi. Hukuk halkta yaşıyordu. Onun düşünüşüne, hissiyatına uygun idi. İptidaî cemiyet hayatında ancak basit hukuk tasavvurları hâkim idi. Hukuk ilmi, tahsil görmüş hukukçular yok idi. Hükümler tesadüfen intihap olunmuş nahiye sakinlerinden her hangi biri, daha sonra da irae edilmiş bir halk mümessili (Schöffen) tarafından teklif ve halk meclisi tarafından (Von dem Umstand) tasvip olunurdu (Volksvort). Hâkim hükmeden değil belki davayı idare eden kimse idi.

Yavaş yavaş hukuk daha geniş bir şümul iktisabetti ve daha irifft bir hal aldı. Bunu ecnebî hukukunun kabulü tâkibetti. Bu da

hüküm vermeğe tabiî bir temayül vardır. Bunun bilhassa şahısların tebdiline rağmen itiyatları, düşünüş tarzları hususî bir meslekî zihniyeti olan adlî hey'etlerde tahakkuk ediyor. Bu hususî zihniyet onları hattı hareketlerini mazideki hattı hareketlerine tevkifa teşvik ediyor. Bundan bir mahkemenin muayyen bir halde daima müşabih bir karar ittihaz etmesi neticesi çıkıyor. Bundan fazla olarak hiç olmazsa Fransa bir zamanda makamı adlî tarafından kabul edilen sureti hallin diğer bütün mehakim tarafından tâkibi ve sonraki hükümlerinde bunun kabulü için bir sebep vardır. Bu sebep te kanunun her biri metin ve ruha mutabık surette tatbikına nezaret etmekle mükellef bazı yüksek mahkemelerin mevcut olmasıdır. Bu âli mahkemeler medenî, ticarî, cezaî mesailde temyiz mahkemesi, idarî mesailde şurayı devlettir. Şüphesiz her hâkim yahut her hey'eti adliye kendi sahasında müstakıldir. Ona kabul edeceği sureti hal emir edilemez. Bu fikir hürriyeti bitarafane bir adaletin zarurî şartıdır. Fakat mıntakalara göre eyalet hususiyetlerini haiz içtihatların vücude gelmesinden ve bu adlî hükümlerdeki ihtilâfın millî tarihimizin seciyesi olan vahdet temayüllerine mugayir olmasından kurtuluyordu. Kırallık eski devrin son kısmında bu tehlikenin önüne muhtelif mahkemelerden sadır olan kararları tevhit vazifesini âli hey'etlere tevdi etmek suretile geçmişti. Eski kırallığın an'anelerinin muakkıbı olan Fransız ihtilâli bu yolu tâkip etti. Adlî mertebelerin zirvesinde medenî, ticarî, cezaî kanunlara muhalif hareketleri tashih ile mükellef mahkemei temyizi tesis etti. Diğer taraftan konsoloslük devresinde tesis ve 24 mayis 1872 tarihli kanun ile tekrar tanzim edilen şurayı devlet mahkemei temyizin bir eşi oldu.

Mahkemeler, istinaf mahkemeleri, idare meclisleri ilâ... Kararlarını temyiz mahkemesinden yahut şurayı devletten sadır olan mukarrerata tevfik etmek mecburiyetinde değildirler. Bunlar arzu ettikleri istikamette hüküm etmek hürriyetini muhafaza ederler. [1] Fakat bu muhtelif mahkemeler bilirler ki kararları temyiz mahkemesine yahut şurayı devlete arzedilecektir. Ve mahkemei temyiz yahut şurayı devlet bu kararı kanuna muhalefet, ademi salâhiyet, tecavüzü salâhiyet ilâ noktalarından nakız veya iptal edecektir. Bundan dolayı mezkûr mahkemeler bu tehlikeye maruz kalmak istemiyecekler ve âli mahkemelerin fikrini kabul eyliyeceklerdir. Bu suretle hâkimlerin an'aneperverliği ve mahkemei temyizle şurayı devletin nazım rolünü oynıyan nüfuzu altında öyle bir takım hüküm gurupları teşekkül ediyor ki her hangi muayyen bir hukuk mes'elesinde daima aynı olan bir sureti hal vücut buluyor. Bu takdirde filân mes'elede mahkemelerin içtihadı takar-

[1] Temyiz hey'eti umumiyesi tarafından sadır olan karar üzerine kendisine evrakı dava tevdi edilen mahkeme hey'eti umumiyè kararına tevfikan hüküm vermeğe mecburdur.

rür etmiştir deniliyor. Hulâsa, yazılı kanun tarafından ifade edilmemiş olan bir hukuk kaidesi kanun tarafından ilân edilmiş gibi icrayı hüküm ediyor. Bu hukuk kaidesi hangi hukuk menbaına raptedilebilir?

İçtihadı mehakimin hukuk kaidelerinin vücuda getirilmesindeki rolü, hukukun terakkisi üzerinde icra eylediği nüfuz ne dir? Tefsiri adli münasebetile tetkiki icap eden bu mes'eleler kalıyor.

Bu ilk nokta üzerinde şüphe yoktur. Adlî tefsir sayesinde bir sureti hal münakaşa ve itiraza maruz olmıyan bir prensip halinde kabul edilirse bu veçhile kabul edilen kaidenin nüfuzu bunu yapanlarla (hâkimler) bu kendilerine tatbik edilenlerin (taraflar) müttahit rıza ve iradelerine istinat eder. Bir takım takallübattan sonra, vazıı kanun tarafından her kes için riayet mecburiyeti ilân edilmeksizin bu kaide itiraz edilmiyen prensip mertebesine vasıl olur. Bu kaide bütün evsafı hariciyesile âdete müstenit bir kaide halinde görünür. Şu halde mehakimin içtihadı âdete müstenit hukukun bir çeşidini ihdas ediyor. Fakat bu âdet ihtiyacatın tazyikı altında kendi kendine düşünülmemiş, evvelden kemâle gelmemiş bir iradenin tesirile teşekkül eden âdete faik vasıftadır. Bu âdet bir kanun metnine, kanunî bir esasa müstenittir, ve onun, derpiş edilmiş yahut edilmemiş - bu nokta haizi ehemmiyet değil - bir inkişafıdır.

Filhakika, bizde, hâkimlerin kanunun yerini tutmak üzere bir silsilei mukarreratı adliye zikrederek hüküm veremezler. Hükümlerini kanunî bir metne, ister sarahaten ister zımnen temas etsin, istinat ettirmeleri lâzımdır. İçtihadı mehakimin mahsulü olan âdet hareket mebdei ve hikmeti vücudu kanunda bulunan ilmî bir teşekküldür. Bu suretle meselâ kanunu medeninin üçüncü şahıs lehine şarta mütaallik 1121 inci maddesi hayat sigortasına ait içtihadî bir teşekküle esas hizmetini gördü. «Bizzat kendi için yapılan bir mukavelenin şartı olduğu takdirde üçüncü bir şahıs lehine bir şart konabilir» hükmünü vazeden bu metnin yardımile mehakim o kadar çok kullanılan bu mukavelenin sıhhatına, sureti faaliyetine ve neticelerine dair bir sistem vücude getirdi. Ve kendine bu suretle kanunu medeninin 1382 inci maddesinin insanın fiilinden husule gelen zararın tazminine mütaallik formülü hepsi de metne merbut olan bir seri mukarrerata esas oldu. Bu metnin kelimeleri:

İnsanın fiili, zarar ve hasar, hata ilh... Etraflarında fikir esasının neticeleri olmak üzere bir çok hususî sureti haller toplanan merkezler oldu. İçtihadı mehakimin vücude getirdiği âdete müstenit hukuk kendi kendine hasıl olan âdete müstenit hukuka başka bir faikiyeti daha vardır. Bunun tesbiti kolaydır. Zamanımızda filhakika mehakim mukarreratını mevkut mecmualarda cemetmek, toplamak itiyat haline geldi. Bu mu-

karreratı bir usul dairesinde tasnif ediyorlar ve bu tarz bu kararların kolayca bulunmasını temin ediyor. Fransada bu mecmualardan bir çoğ mevcuttur. Şunu da ilâve edelim ki kanunun yevmî ihtiyaçları tetabukunu temin zaruretlerinin uyandırdığı mehakimin içtihadatı bizzat bu ihtiyaçlarla tahavvül ediyor. Mehakimin içtihadı sureti kat'iyede sabit değildir ve bu hususta kendi kendine hasıl olan âdete yaklaşır.

Bu suretle mahkemelerimiz yüz sene ve daha fazla bir zamandan beri ikinci derecede bir teşekkül olmak üzere kendi kendine teşekkül eden âdet hukukuna faik olmak, onun muhassenatını cami ve nevakısından azade bulunmak üzere âdete müstenit bir hukuk vücude getirdiler. Aynı mehakimin içtihadından doğan bu hukuka gayrı kabili münakaşa olan alâstikiyeti ile kanunî hukuka tefevvuk eder. Filhakika yazılı hukukun faidelerini mubaleğa etmemelidir. Daha evvel yazılı hukukun nevakısını söyledik, ve bir milletin bütün hukukî ihtiyaçlarını tamamı tamamına ifade etmekte kudretsizliğini gösterdik .Yazılı hukuk ancak umumî prensipler vazederek bunların en yakın neticelerini istihraç edebilir.

Vazıı kanun bunun ilerisine gidemez. Derpiş edilmemiş hususî halleri tanzim etmek, hususî vaziyetleri namütenahi çeşitlerine irca etmek. Gayri müteharrik bir metnin ıstırarî kifayetsizliklerini itmam etmek mehakimin vazifesidir. Bu tashih ve ayar etmek işini mahkemeler kanundan daha süratle ve daha nafi bir surette yaparlar. Adlî tefsire hukuk ihdasında hakiki yerini göstererek işi neticelendirelim. Mehakimin içtihadı âdete müstenit bir hukuk menbaıdır; Kendi kendine hasıl olan hukukla kanun arasında bir mevki işgal eder. Kanunî hukuktan daha yumuşak (souple) kendi kendine hasıl olan hukuktan daha makul ve ilmîdir. Bütün medenî milletlerde mehakim içtihadı daha iyi bir hukuk vücude getirmek hususunda en esaslı rolü oynayan bir âmil gibi telâkki edilmiştir, Hukukun bu tarzda husulünün İngilizlerle Amerikalılar nezdinde ne mertebe takdire mazhar olduğu malûmdur. Bizde bunun menfaatları kendilerini daha müşkülâtla kabul ettirmektedir. Uzun zaman ilmî içtihat gördüğümüz veçhile bunları kabulden imtina etti. Hiç kimse artık onun hayırlı rolüne itiraz etmeği düşünmüyor.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Tefsirin muhtelif şekilleri hakkında hüküm

Şimdi tefsirin üç şekli ile oynadığı rolü biliyoruz. Adliye haricindeki tatbikat hukukî hayatın ihtiyaçları için kanundan istifade ediyor. Kanunun derpiş ettiği hususatın haricine çıkıyor, fakat bu hususat ile zıt bir vazîyete girmeden. İlmî içtihat hangi hâkim fikirlerden neş'et ettiği-

ni göstererek kanunu izah ediyor. Tatbikatını tevsi etmek için kanunun ruhundan ilham alıyor. Mehakim kanunu davalara tatbik ediyor; Bu esnada kanunu hadiselere intibak ettirtiyor, ikmal ediyor, yumuşatıyor, tashih ediyor. Bu üç âmilin memzuç gayretleri kanunî metnin ölü hukukunu çarçabuk hadisata intibak eden canlı bir hale getirdi. Nisbeten az bir zaman nihayetinde bazılarının düşünme ve diğer bazılarının intibak ettirme hususunda mesaisi ilk zamanın kanunî hukukunu bazı evsafı esasiyesi itibarile hatırlatan ve maamafih ondan gayri kabili inkâr surette ayrılan bir hukuk ihdas etti. Seneler geçtikçe vazıı kanunun arzu ettiği hukuk ile onun müdahalesi olmaksızın vücude gelen hukuk arasındaki mesafe çoğalıyor.

Bu neticeye hayret etmek ve bundan şikâyet eylemek icabeder mi? hiç bir suretle, zira bu kanunun hadisata intibak ettirilmesi keyfiyeti gayri kabili ictinap bir zarurettir. Ancak fevkalâde basit fikirliler tabiî hissi selimin verdiği aydınlıkla tatbikatçının yardımından, hukuk şinasın tedrisatından ve hâkimin tecrübesinden sarfınazar edilebileceğine ve çıplak, kuru kanunun her şeye kifayet edeceğine inanırlar, Mu'dil ve hali harekette bulunan bir muhit için ihdas edilmiş nazik ve ince bir makanizma olan kanunu işletmek mevzuu bahsolduğu zaman niçin salâhiyet erbabını tenkit ve sahadan teb'it arzu olunuyor? Kanunlarımızın muharrirleri bunda aldanmamışlardır. Onlar mesailerini yaptıkları zaman münevver muhitlerde revaç bulan nihayet derecede basitleştirme fikirlerine fedakârlıkta bulunmadılar. Onlardan birinin uzvî vasıtasile, şayanı dikkat bir lisanla, kanunun tefsirinden beklenebilecek iyi neticeleri izah ettiler. Filhakika Portalis, kanunu medeni projesi hakkındaki nutkunda şu suretle ifadei meram ediyor:

« Kanunu medeninin tanziminde her bahısta gayet vazih bir kaç metnin kifayet edebileceği ve büyük sanatın her şeyi derpiş ederek her şeyi basitleştirmek olduğu yolunda pek umumî bir hal almış olan fikir bizi mütahayyir etti. Fransa gibi aynı zamanda hem ziraatçı hem ticaretçi, bu kadar muhtelif müşkülleri ihtiva eden, bu kadar mütenevvi sanayie malik olan büyük bir devlet fakir veya küçük bir devletin kanunları kadar basit ahkâm ile iktifa edemezdi. Binaenaleyh biz vatandaşları en büyük menafide kaidesiz ve teminatsız bırakacak derecede kanunları basitleştirmeğe mecbur olduğumuzu zannetmedik. Biz kendimizi her şeyi tanzim etmek ve derpiş etmek gibi tehlikeli bir daiyeden muhafaza ettik. Ne yapılırsa yapılsın hayatın işlerinde tabiî aklın yerine tamamen mevzu kanunlar ikame edilemez. Cemiyetin ihtiyaçları o kadar mütahavvil, insanlar arasındaki rabıta o kadar fa'al, onların menfaatları o kadar çok ve münasebetleri o kadar vasidir ki vazıı kanun için her şeye çare bulmak gayrı mümkündür. Bundan başka zamanın faaliyetini nasıl bağlayabilir? Hadisatın cereyanına mizaç ve tabiatların hafif tahavvülâtına nasıl mümaneat olunur?

Ne kadar mükemmel görünürse görünsün bir kanun, daha tamamlanmadan gayri muntazır bin mesele hâkimin huzuruna gelir. Zira kanunlar tanzim edildikten sonra yazıldığı gibi kalır; İnsanlar bilâkis hiç istirahat etmezler, daima hareket ederler; Ve tevakkuf etmeyen bu hareket her lahza yeni kombinezonlar, yeni hadiseler, yeni neticeler vücuda getirir. O halde bir çok şeyler zarurî olarak örf ve âdetin hâkimiyetine, münevverlerin münakaşasına, hâkimlerin hakemliğine terkedilmiştir. [1] Kanunun vazifesi hukukun umumî kaidelerini netice verecek prensipleri tesbit olup her bahiste tevellüt edebilecek mesailin tafsilâtına girişmek değildir. Tatbikatı idare etmek, kanunun umumî ruhuna nüfuz eylemiş hâkimle hukuk şinasın vazifesidir. Bundan dolayıdır ki bütün inzibat altına girmiş milletlerde kanunun yanında bir takım kavait ilmî içtihadatın mukarreratın teşekkül ettiği ve bunların, tatbikatın ve adlî münakaşanın sademesile safiyet iktisap ettiği, lâyenkati çoğaldığı ve mevzuatı kanuniyenin hakikî bir mütemmimi telâkki edildiği görünüyor. Bizim bıraktığımız boşlukları doldurmak tecrübenin vazifesidir. Milletlerin kanunları zaman ile yapılır; Fakat hakikatta bu kanunlar yapılmayor».

Bir asırdan eski olan bu sözlerin her satırında boş beyanat ile zarardide olmak, sukuta uğradıcı hayallerle yolunu kaybetmek istemeyen Fransız fikrinin sağlâm hissi selimi kendini gösteriyor. Bu sözler bizi kanunu medeniyi tanzim edenlerin kanunun kifayetsizliğine, kanunların boşluklarını doldurmak için başka menbalara müracaat etmek zaruretine kani bulunduklarını isbat ediyor. Portalis, Montesquieu nun ahfadındandi. Kendi maruf mübeşşiri gibi hukukî hadiselerin sinesinde hasıl oldukları şe'niyetlerin nüfuzunu biliyordu. Bunu biliyordu ve kuvvetle söyledi: «Kanunlar kudretin mahsulü değildir.» Kanunlar insanlar için yapılmıştır, yoksa insanlar kanunlar için değil..» Kanunların yalnız başına hukukun mikyasını temin edemiyeceğini ve meziyetlerinin azamisini ancak hayat ile temaslarında kazanacaklarını biliyordu.

BEŞİNCİ KISIM

Hukukun mazide tetkiki

Hukuk ilminin yegâne mevzuu hali hazırda bir milletin mevcut hukukunun tetkikinden ibaret olmadığını evvelce göstermiştim. İlmin hukukî mazisinde, tarihinde de tetkik eylemesi lâzım geldiğini söylemiştim. Hukuk tarihi, işte hukuk ilminin nazarı mülâhazaya almak lâzım gelen ikinci safhası budur.

[1] Portalis burada örf ve âdetle tatbikatçıların tefsirine, münevverlerin münakaşasile ilmî tefsire, hâkimlerin hakemliğile adlî tefsire işaret ediyor.

Hukuk tarihi iki noktadan nazarı itibara alınmalıdır. Evvelâ muhtelif devirlerde hukukun menbaları nelerden ibaret olduğu, millî hukukun teşekkülünde bu muhtelif unsurların hissei iştirâki ne mikdar bulunduğu, kendi kendine tekevvün eden âdetle, yazılı hukukun, muhtelif şekillerdeki tefsirin ne rol oynadığı araştırılmalıdır. Filhakika, hukuk kaidelerinin ifade tarzlarının zaman ile değiştiği aşikârdır, Bu değişmelerin tarihini tekrar çizmek lâzımdır. İşte menabii tarihî yahut haricî tarih buna denir.

Meselâ Fransada mutlakiyet devrinde kral emirnamelerinin tarihi, on dokuzuncu asırın iptidasında taknin tarihi bu suretle çizilir. İkinci derecede müesseselerin tarihini mütalea etmek icap eyler. Burada artık hukuk kaidelerinin kendilerile ifade edildiği muhtelif şekiller değil, bizzat bu kaideler mevzuu bahsolur. Hukukun menbaları değil, bu menbaların neticeleri nazarı dikkate alınır. Her müessese için taharri edilecek şey, mâzide yekdiğerini tâkip eden safhaları, zuhurundan hâli hazırdaki hukuktaki şekline kadar geçirdiği tahavvülâttır. Bu müesseseler tarihi hukukun dahilî tarihi tesmiye olunur. Meselâ vasiyetsiz vefat halinde mirasın menşeinden itibaren hali hazıra kadar Fransada nasıl tanzim edildiğini araştırmak medenî müesseselerin tarihine aittir. Muhtelif devirlerde milletin devlet idaresine ne mikdarda iştirâk ettiğini taharri etmek siyasî müesseselerin dahilî tarihine teveccüh eden bir vazifedir.

Bu suretle anlaşılan hukuk tarihi eski ve yeni her millet için mütalea edilebilir. Bir Yunan hukuku tarihi, bir Roma hukuku tarihi, bir Fransa hukuku tarihi, bir İngiliz hukuku tarihi, bir Alman hukuku tarihi ilâ..... Mevcuttur. Fakat bu gibi taharriyatın faidesi ne dir? Bu suretle niçin geriye doğru bakılır? Hali hazırdaki müesseselerin mazisini tanımakta elde edilebilecek kâr ne dir? Bu her şeyden bir tecessüs faidesidir. Kadimiyata haheşker olanlar, eski şeylerin sırrına nüfuz etmek arzusunda bulunanlar yalnız bilmek zevki için bu tetkike girişeceklerdir. Bundan başka hukukî müesseselerin mazisini araştırmayı meşru gösteren ilmî bir menfaat te vardır. Bugünkü müesseseler mazinin müesseselerinin kızlarıdır. Bir milletin hukuku, asırlar geçtikçe bilâ inkıta değişiyor. Fakat bu tahavvüller kat'iyen birdenbire değildir. O suretle ki hali hazırdaki hukuk içinde mütekaddim devirlerden kalma pek çok unsurlar vardır. Hali hazırdaki hukuku anlamak için hali sabıkını tanımak lâzımdır. Binaenaleyh her hukukî müessese için zuhuru anına kadar çıkarak bunun hali hazırını ihzar eden bütün tahavvülâtı tâkip etmek lâzımdır. İlim adamı olmak isteyen bir hukukşinas hukuk tetebbuunun bu safhasını ihmal edemez. Kâmil ilim tesbit ettiği hadiselerin niçinini bilmek ister. Mazinin tetkikinde üçüncü bir menfaat daha vardır. Bu tetkik bir dereceye kadar istik-

bali tenvir eder; müesseselerin tahavvülâtı âtiyesini tahmine müsaade bahşolur. Bu müesseseler ekseriya mukadder bir istikamet tâkip ederler.

Hukukun hali hazırı, mütekaddim safhaları müessesenin çizdiği münhaninin terekkübüne hizmet eden noktalardır. Bunlar münhaninin bilâhare nereden geçeceğini tâyine yarar.

İşte hukuk tarihinin her hangi bir memleket, meselâ Fransa için faidesi bu dur.

Fakat hukuk tarihi muhtelif memleketlerde mütalea edilir ve bu tetkikat neticeleri yekdiğerine takrip olunursa faideli mukayeseler yapmağa bir mevzu teşkil eder. Tarih ilminin pek yeni olan bir şubesinin gayesi budur: Müesseselerin mukayeseli tarihi.

Daha evvelce Monteskiyo bu mukayeseli tetkiklerin ehemmiyetini anlamıştı. Bu kabil mukayeseler «Ruhu kavanin» de gayet mebzuldür. Bunun için gayet iyi olarak Ruhu kavanine: «mukayeseli mevzuatın geniş bir anketi» dediler. Lâkin Monteskiyo bundan lâzım geldiği kadar istifade edemedi. Bunun sebebi muhteliftir : Monteskiyonun bir az garip olan düşünüş tarzı, müsbet malûmatın yokluğu ve bilhassa bir insanın gayretini aşacak surette mevzuun genişliği. Zamanımızda İngilizler bu nevi mukayeseli tetkikatta diğerlerine tefevvuk ediyorlar. Onlar bu mevzu üzerinde şayanı dikkat eserler vücuda getirdiler. Bunlar arasında birinci sınıftan olmak üzere (Sumner Maine) in eserlerini zikir ile iktifa edeceğim.

Mukayese noktai nazarından tetkike lâyık olan bir ecnebî mevzuat varsa o da Romalıların hukukudur. Kat'î surette iddia edilebilir ki her hatvede Roma hukukuna vukuf ile takviye ve tenvir edilmiyen ilmî ve mükemmel bir hukuk tetkiki olamaz. Bu zamanda Roma hukukunun yalnız Fransa ve İtalya gibi Lâtin kültürüne mensup olduklarını beyan eden milletlerde değil her tarafta tetkik edildiği görülüyor; Almanyada Roma hukuku gayet kuvvetli ilmî bir cereyana meydan verdi; ve en mükemmel tetebbü eserleri orada vücuda getirildi. Hattâ bir müddet oldukça ihmal edildikten sonra İngilterede dahi Roma hukuku şimdi adetleri gittikçe çoğalan taraftarlar kazanıyor ve bizzat İngiliz hukukuna karşı beslenen hayranlığa müsavi bir takdire mevzu oluyor. Edvard Jenks İngiliz hukuku medeniye mecmuası mukaddimesinde bunu yazdı : «Modern dünya Orijinal olarak yalnız iki hukuk sistemi gördü: Roma hukuku, İngiliz hukuku.» Bu âlemşümul muvaffakiyetin, bu umumî hayranlığın sebebi ne dir ? Fransada ve mevzuatı medeniyesi Fransadan ilham alan memleketlerde Roma hukukunun tetebbuu millî hukukun hakikaten ilmî bir surette tefehhümünün zarurî bir şartı olarak kendini kabul ettiriyor. Eski Fransada Roma hukuku cenup örf ve âdetinin esasını teşkil ediyordu.

Bundan fazla olarak şimal memleketlerinde Roma hukuku örf ve âdetin içine nüfuz etmiş ve orada mütemmim mevzuat rolünü oynamıştı. Roma hukuku 1789 ihtilâlinden evvel geniş mikyasta Fransa hukukunun en esaslı unsurlarından biri idi. Roma hukuku bu halinde kanunu medenî tarafından kabul edildi. Bu kanunun muharrirleri bundan çekinmediler. Onlar Roma hukukundan bazı hükümler aldıklarını, başlıca, hali siyasinin ve modern âdetin hılâfını arzu etmediği ahvalde hükümler aldıklarını itiraf etmekte tereddüt eylemediler. İşte bunun içindir ki mülkiyet hakkına, mülkiyetin inhilâllerine, borçlara dair esaslı noktai nazarlarımız (Doctrines) Roma noktai nazarlarının hemen hemen değişmeksizin tekrarından ibarettir.

Fransız hukuku hususiyesinin hali hazırı ancak Romalı menşelerine çıkarak, Roma fikirlerinden halen ne ihtiva ettiğini bilerek anlaşılır.

Lâkin Romanın hukukî dehâsının izi derin surette yalnız bizde nakş olunmamıştır.

Bizim gibi Lâtin olan diğer milletler nezdinde hattâ Lâtin medeniyetinin haricinde kalan Cermen ve Anglosakson milletlerde de bu hal vardır. Bu nüfuz o derecededir ki hukuk bahsinde Romalı fikirler, Roma hukuku zihniyeti Avrupa huhuku zihniyetinin müşterek esasını teşkil ettiği söylenebilir. Bu veçhile Roma hukuku yüksek kültür sahibi milletler arasında sıkı bir ittihadın bağlarını, milletler arasında bir nevi hukukî uhuvvet tesis etti. Şüphesiz diğer bir çok muhalif hisler, düşünme tarzları milletleri birbirinden ayırırken muhtelif milletler beynindeki bu yaklaşma sebebini tanımak faidesiz değildir. Bunun için İngilterenin Roma hukuku tetebbuatına bigâne kaldığı devirde yazan (Sumner Maine) kuvvetle şunu nazarı dikkate vazediyordu.: «İngilterede hattâ en münevver insanların beşerî malûmat kütlesi içinde Roma hukukunun ne kadar mühim bir unsur teşkil ettiğini, ve onun münhasıran İngiliz olmıyan bütün tefekküratı beşeriye mahsulâtını nasıl istilâ ve tadil ettiğini doğru olarak tasavvur ettikleri şüphelidir.» Ve daha ilerde Sümnermen diyor ki: İngilizlerle ecnebilerin fikrî terbiyelerinde, esasta bir fark mevcut olmak lâzımdır; bizim malûmatımızın umumî kütlesi, başka memleketlerde münevver insanların iktisap ettiklerine benzemiyor, bu sadece bir unsurun tamamen unutulması sebebiledir: Roma hukuku».

Roma hukuku terbiye noktai nazarından da bir menfaat arzeder. Şüphesiz Romalılardan evvel kurunu kadimenin diğer milletlerinde de âdete müstenit hukuk, kanun yahut tefsir mevcut idi. Fakat bu kaideleri bir ilim yapmağa muvaffak olan Romalılardır. Onların ıstıllahları şayanı dikkat bir surette kat'î ve kusursuzdur. Bunu muhafaza etmekten daha iyi bir şey yapılamaz. Onların tasnifleri bütün mües-

seselerin yerlerini buldukları, muntazam ve ahenktar bir surette işledikleri bir çerçevedir. Onların amelî hissi selimi onlara en iyi sureti halleri telkin eder. Bu evsaf onlara mukayese edilemez bir mesnet, geçilemez nümuneler yaptı. Bunların mektebinde hukukşinasın fikri teşekkül edecek ve oradan sağlam surette teslih edilmiş olarak çıkacaktır. Bunun için Roma hukuku, «bütün diğer hukukî bilgilerin kapısını açan altın anahtardır» denildi.

Romalıların hukukşinaslara örnek hizmetini görmeğe lâyık olmalarının sebebi yalnız onların teknik itibarile faik bulunmaları değil, onların hukukunun inkişaf eden bir manzumei hukukiyenin en iyi misali olması, hâkimlerinin, pretuvarlarının ve hukukşinaslarının mütemadi mesaisi sayesinde vazıı kanunun müdahalesine mütemadiyen müracaat etmeksizin hayatın zaruretlerine uymasını bilmesidir. Onların hâkimleri pek az tafsilâtı ihtiva eden mevzuattan istifade etmesini bildiler, bu hukuku uzun ve saburlu bir intibak ettirme ve tashih sa'yi ile değiştirdiler. Onların eseri bize hukukî hayatın zaruretlerini karşılamak için her dakika vazıı kanuna müracaata ihtiyaç olmadığını, bunları takviye eden tabayi ve temayülât, tatbik edecek kudret, tevsi eden ve canlandıran malûmatlı kafalar mevcut bulunduğu takdirde, büyük bir millete az miktarda kanunun kifayet edebileceğini ısbat eder. Roma hukukşinaslarına gelince, onlar tefsir san'atında şayanı dikkat bir üstatlık gösterdiler. Onlar yalnızca dar fikirli mantıkçı olmadılar. Onlar son derece şe'niyet hissine sahip ihtiyaçları ve gayeye vasıl olmak için en basit vasıtaları vuzuh ile rü'yete muktedir, mübalegalı sureti hallerin muvaffakiyetsizliğini bertaraf ederek mikyası muhafazayı bilmek hassasına maliktiler. Onlar da bize hukukun yenileştirilmesi teşebbüslerimizde rehber vazifesi görebilirler.

Nihayet Roma hukuku tetebbuunu haklı gösteren ve ona hukukî bilgiler arasında en ilerde bir mevki temin eden âli mertebede bir menfaat daha vardır. Roma hukuku eski hukuklar arasında tarihi tamamen çizilebilen yegâne hukuktur. Bize vasıl olan vesikalar Romanın en uzak menşelerinden hali hazırın eşiğine kadar on iki asır esnasında vasıl olan bu hukukun bütün tahavvülâtını tâkibe müsaittir. Bu veçhile her müessese mebadisi, mütevali istihaleleri, terekkiyatı, tedennisi, ortadan kaybolması anlarında mütalea edilebilir.

Şüphesiz ki bu gibi taharriyatın fikre temin ettiği küşayişi yalnızca mevzu hukukun bilinmesi veremez. Mevzu hukuk ancak tekâmülün bir anını gösterir. Halbuki ilim yalnız bu tekâmülün safhalarını değil, bu safahatın ahengini de tanımak ihtiyacındadır. Roma hukukunun tetebbuu işte buna yarar. Bu tetebbu, hukukî fikirlerin teşekkülüne ait umumî kanunların meydana çıkarılmasına, sağlam esaslara müstenit felsefî bir telekkiye yükselmiye müsaade eder; tesbit edilmiş ve

kolayca müşahedesi kabil hadiseler, aralarındaki mütabaat (interdépendance) münasebetleri vazıhan görünen hukukî hadiseler, müesseselerin kolayca tâyini kabil muhtelif haricî sebeplerin tesiri altında tahaddüs etmiş ve nihayete ermiş tekâmülü. Bu gibi müşahedeler hukukçunun dar ufuklarını genişletir. Bunlar hukukçuyu hususî menfaatlar dairesinde kapanmiş bir tatbikat adamından fazla bir şey, bir ilim adamı yapar.

ALTINCI KISIM

Hukukun tekemmülü için hukuk ilmi

Hukukun umumî tekâmül kanununa tâbi olduğunu, az veya çok bir zaman sonra bir milletin hukukunun amelî ihtiyaçlarla ahengini kaybettiğini, ihtiyarladığını, gayrı kâfi geldiğini yukarıda izah ettim. Hayat ile hukuk arasındaki bu ahenksizliğin mukavemet edemediğini, bu takdirde gayrı adlî, ilmî ve adlî içtihadın oynadığı rolü izah ettim. Tefsirin bu muhtelif nevileri kanunun vazettiği sabit kaide ile amelî hayatın mütehavvil zaruretleri arasında fasılasız bir surette kazılan çukuru doldururlar. Bunlar kanunun işgal ettiği kumanda mevkiini malûm hatta, hadiselerin zuhur ettiği kenara bağlıyan irtibat memurları gibidir. Fakat eğer kanunî hukukun mecburî kifayetsizliğini karşılamak için, tefsirin müessir yardımından istifade etmek istiyemezse vazıı kanuna müracaat edilmek lâzım gelecek. Vazıı kanun müdahale edecek. Bu takdirde vazıı kanun, eğer kanun eskimiş, temayülât ile olan ahengini kaybetmiş vaziyette, efrat arasındaki münasebetleri tazyik ediyorsa onu ilga edecek; yahut ihtiyacata daha uygun bir hale getirerek veya ahkâmını takviye ederek değiştirecek, olmazsa yeni ihtiyaçları tatmin etmek için baştan başa yeni bir kanun yapacak, Vazıı kanun, bu tashih, bu ayar etme, bu ıslah işinde nasıl hareket etmelidir? Bu eserin ikinci kısmında söylendiği gibi burada bir san'at mes'elesi vardır. Lâkin bu san'at, bu teşri san'atı ilmin yardımından müstagni kalamaz. Hukukun tekemmülünde vazıı kanuna rehberlik edecek bilgilerin programı ne dir? Vazıı kanun fikirlerini nereden alacak, modellerini nerede arayacak, istikametlerini nerede bulacak? Biz bunu evvelce hulâsa olarak söyledik: Vazıı kanun tecrübenin derslerinden ve aynı zamanda efkâra hâkim olan ve onu daha vâsi bir hukukun tahakkukuna doğru sevk eden temayüllerden ilham alacaktır. İstikbali hazırlamak itibarile hukuk ilmini bu iki safhasından nazarı mütaleaya almak icap eder.

92

BİRİNCİ FASIL

Tecrübelerin dersleri

Vazıı kanuna yenileştirme faaliyetinde faideli bir surette hizmet edebilecek ve onu ıslahat projelerinin kıymeti hakkında tenvir edebilecek tecrübeler muhtelif mahiyettedir. Bunlar her şeyden evvel tefsir sayesinde iktisap edilmiş neticelerdir. Mevzuatımıza faik olan ecnebî mevzuatı, eğer mahal varsa vazıı kanuna model hizmetini görebilecektir. İktisat ilmi ve bu ilmin müşahedeleri vücuda getireceği yeniliklerin serveti umumiye üzerindeki in'ikâslardan vazıı kanunu haberdar eder.

Tefsirin neticelerinden vazıı kanunun elde edebileceği istifade üzerinde artık ısrara lüzum yoktur. Eğer vazıı kanun faideli bir eser vücuda getirmek endişesinde ise bu neticelerden ilham almak mecburiyetindedir. Ve filiyatta bunda kusur etmemiştir. Bunun misallerini zikretmek mümkündür. Burada hakikaten vazıı kanun sağlam, tesmiye edilmiş bir zemin üzerinde yürür. Aceleye gelmiş, iyi tetkik edilmemiş, iyi tertip olunmamış sureti haller kabul etmek tehlikesine maruz değildir, iş adamlarının, mütetebbilerin, hâkimlerin meslekî tecrübelerinden istifade edecektir, vazifesi binnisbe kolaydır, tefsirin ortaya koyduğu yeni kaideleri kanunî hüküm haline getirmekten ibarettir. Bu suretle başlıyarak birbirini tâkip eden telhislerle vazıı kanun yeni ihtiyaçların sadık tercümesi, cemiyetin hukukî hissinin emin bir ifadesi olan yeni hükümlerle mevzuatı zenginleştirecek.

Vazıı kanun, kendi nazarı dikkatine çarpan mes'elelerin nasıl hal ve tanzim edilmiş olduğunu bilmek için ecnebî mevzuatile meşgul olmalıdır. Fakat burada vazıı kanun kendini bir tehlikeden muhafaza etmelidir. Ecnebî mevzuatın taklidi, (unitation servile) bu mevzuatın san'atsız ve tadilsiz millî mevzuata ilâvesi gayrı mümkün ve boş bir iştir. Kabaca bir memleketin mevzuatını kopye etmekle onun ruhunu değil, ancak zahirini, cismini almak tehlikesine maruz kalınır. Kezalik ecnebî mevzuatın ithal edildiği memleketin itiyatlarını, yaşama ve düşünme tarzlarını bozmak tehlikesi vardır. Binaenaleyh ecnebî mevzuatı, neşvünüma bulmıyacağı toprağa nakletmemeli, onu millî mevzuatın isteklerine uydurmalıdır. Bu suretle alış malûmatta bir emniyeti, müşahededе bir inceliği istilzam eder ki pek müteammim değildir.

Vazıı kanun ilmi iktisada da vâkıf olmalıdır. Bu ilmin gayesi iktisadî hadiselerin yâni servetlerin istihsal, tedavül, inkısam ve istih-

lâkinin tetkikidir. Bu hadiseler itina ile müşahede edilerek bir çok ahvalde bunlara hâkim kanunlara - kanun kelimesi burada ulûmu tabiiyedeki ma'nada alınmıştır - mevcut olduğu görüldü. Bir defa bu kanunlar meydana çıkarıldıktan sonra iktisat ilmi bu kanunların tatbik edilmesi için ne yapmak icap ettiğini taharri eyliyor. İktisat ilmi devletler için olduğu kadar fertler için kıymeti olan hattı hareket, kaideleri vazediyor. Fakat hukuk kaidelerinden farklı olarak bu kaidelere riayet mecburî değildir.

Bu kanunlara itaatsizlik edilebilir. Fakat bu kanunların ihlâli zararsız değildir. Bu kanunlara ademi riayet fertler için olduğu gibi devletler için de fakirlik, yahut mahv sebebi olabilir. İktisat ilminin yanında umumî servetin muhafaza veya tezyidi için iktisadî kanunları mevkii tatbika koymak tarzından ibaret bir iktisadî san'at mevcuttur. Bundan vazıı kanunun niçin mesaili iktisadiyeden haberdar olması lâzım geldiği anlaşılır. İktisadî sahada hasıl olan tahavvülleri hesaba katmak için vazıı kanunun müdahale etmesi ve netice itibarile mevzuatı tebdil etmesi lâzımdır. Bunsuz mevzuat geride kalmak ve içtimaî münasebetlerin nazımlığı vazifesini artık yapmamak tehlikesine maruz olur. Vazıı kanun, kanunî kaideler koyarken kezalik iktisadî kanunların faaliyetini sektedar etmemeğe ve bu kanunlarla taaruz etmemeğe dikkat eylemiye mecburdur. Zira iktisadî kanunlar fertlerden, bizzat vazıı kanundan daha kuvvetlidir ve kanunî hükümler iktisadî zaruretlerle ihtilâf halinde oldukları vakit boş ve hükümsüz kalır. Binaenaleyh iktisat ilminin ehemmiyeti inkâr edilemez; hukukun ilmî surette tetkiki proğramında bu ilim haizi mevkidir.

Bütün bu takdire müteallik unsurları, okadar muhtelif mahiyette mu'taları nazara almak mecburiyetinde bulunan modern vazıı kanunun ekseriya vazifesinin dununda kalması mucibi hayret değildir. Tatbikatcılar ve her nevi mahakim aleminde cereyan eden şeyleri bilmek, kanunlarımızı bütün medenî memleketler kanunlarile karşılaştırmak, bu kanunlar arasında dürüst bir intahap yapmak, millî hukukumuzun ruh ve seciyesini bozmadan bunlardan fikirler almak, iktisadî hadisata yabancı olınamak, iyi veya fena yapılmış bir kanunun memleketin serveti üzerinde yapabileceği inikâsları derpiş etmek, işte modern vazıı kanundan beklemekte haklı olduğumuz şeyler. Halbuki ne meclislerin seçilme tarzı, ne azalarının fevkalâde adedi, ne orada tanzim edilmiş mesai tarzı okadar ezici bir faaliyetin mes'ut netice vermesine müsait âmillerdir, Bunun içindir ki meclislerin içinde değil, haricinde ihzarî bir çalışma düşünüldü. Bizim şurayı devletin rolü evvelce bu idi. Bu gün, hususî bazı ilmî cemiyetler vücu le getirmenin sebebi budur. İlk safta, Faransa için zarurî olduğu anlaşılan teşrii tahavvülâtı tahrriyat, tahkikat arizü

amik münakaşalarla hazırlamak için (1901) tarihinde teessüs eden teşrii tetkikat cemiyetini zikredelim.

Medenî ve ticarî kanunlarımızı ıslâh için zarurî görüldüğü zaman hemen bütün ehemmiyetli meseleleri tetkik eden bu cemiyet teessüsünden beri yıllık bir kitap neşretti.

Aynı fikir ile 1869 tarihinde teşekkül eden mukayeseli mevzuat cemiyetinin mesaisini tadat edebiliriz ki bu cemiyet bilhassa mevzuatı ecnebiye ile meşgul olur. Hususî cemiyetlerin kanunların ihzarındaki bu müdahalesinin faidesi mücerrep ve salâhiyettar kimselere müracaat edilebilmesindedir. Eğer bu müdahale daha sık olsaydı siyasî meclislerin yeni kanunların tanzimine iştiraki zarurî olan fikirlerini haddi asgariye indirecekti. Vazıkanunun bir'an müdahalesi zaruridir, biz buna itiraz etmiyoruz. Modern cemiyetimiz kadar mu'dıl olan bir cemiyette bir kanun tanzimi ancak sükûnet içinde başlanıp takip edilebilen çok nazik mesai ister. Siyasî bir meclis böyle bir teşebbüsün muvaffak olmasına müsait bir muhit değildir. Kanunun müzakere ve kabulü hususundaki müdahale başkalarının düşünüp hazırladığını resmen tesbit eden bir kayıt aleti gibi son saatte olmalıdır,

İKİNCİ FASIL

İdeal Hukuk

Yeni kanun yapmak yahut eski kanunu tashih etmek isteyen vazıı kanun, görüldüğü üzere, tecrübenin derslerinden ilham almak mecburiyetindedir. Vazıı kanun, kanun vasıtasile faideli gürüneni tahakkuk ettirmek yolunu aramalıdır. Kezalik vazıı kanun efkârı umumiyede beliren, hulâsa şu veya bu muayyen istikamette kanunun ıslahını isteyen müşterek adalet hissinin temayüllerini nazara almalıdır. Bu temayülât her vakit vazıh ve katî bir surette tezahür etmez; bunlar müteredddit, bazen mütenakız olabilir.

Fakat biran gelir ki bu temayülât efkârı hemen hemen ittifak halinde az veya çok sezilmiş bir ideal namına arzu edilen, taknini istenen kanuni bir tahavvül talebine sevkeder. Vazıı kanun efkârın bu bin bir çeşit sesini dinlemeli, ıslah için bunlar uyuşduğu vakıt gayri kabili mukavemet olabilen bu tazyik önünde mukavemet etmemelidir. Bu fikri ifade etmek için bazen vazıı kanun adalet fikrinden ilham almalı. kendisinden talep olunan yeni kanun mazidekinden daha ziyade adaleti tahakkuk ettirmelidir, deniyor, Evvelce izah ettik ki adalet kanunun muhalifi olarak kullanıldığı vakıt bununla kanunun gayri mükemmel olduğuna hüküm edilerek onu eski kanunu vücude getirenlerden farklı

ve hali hazırdakilerden daha iyi talâkki edilen fikirlerden ilham alarak tashih etmek kastedilir. Muhtelif manalara gelmesi hasebile adalet tabirinin istimal edilmemesi muraccah olduğunu da evvelce işaret ettik. Vazıı kanunun mevcut hukukun ıslâhı için tahtı tesirinde bulunduğu fikri başka suretle tavsif etmeğe çalışalım. Filiyatta vazıı kanunun yapmayı tecrübe edeceği şeyi kabul edeceği kanunu kendisine model olarak gösterilen mevzuata tevfik etmektedir. Fakat aşikârdır ki bu model hizmetini görecek mevzuat, fikrin sadece bir görüşünden ve haddi zatında mevcut olmıyan bir şeyden ibarettir. Vazıı kanunun bunun hakkında ancak takribî bir fikri olabilir. Denebilir ki vazıı kanun canlı modeli kopye edecek yerde rüyetinin kayıt ve dimağının muhafaza ettiği hayalleri rehber ittihaz ederek onları vücude getirmek için ilham ile çalışan sanatkâra benzer. Binaenaleyh vazıı kanun kanunun ne olması lâzım geldiğini tasavvur eder. Eşini vücude getirmeğe teşebbüs ettiği model başka yerde değil fikrindedir.

Bir model ittihaz edilen mevzuatın hakikaten mevcut olduğu iddia olundu. Kurunu kadimeden zamanımıza kadar her zaman ve her memlekette aynı ve beşerin tabiî kanununu teşkil eden ve tabiatın mahsulü olduğu için mükemmel bulunan ebedî ve gayri mütehavvil bir prensipler mecmuası mevcut olduğu iddia ve işba haline gelinceye kadar tekrar edildi, Bundan hukuku tabiiye tabiri zuhur etti. Hali hazırdaki kanunî müesseseler bu hukuku tabiiyenin az veya çok muvaffak olmuş taklit tecrübeleri, takriplerinden başka bir şey değildir. Kanun bu derecede kaldıkça gayri kâfi ve gayri mükemmeldir. Ancak kanun doğru olarak modelini vücude getirdiği vakıt kemale erer. Lâkin hali hazırda bu talâkki ve bu talâkkiyi ifadeye mahsus tabirlerin hukuk ilim ve ıstılahları meyanından tart edilmesi icap ediyor gibi görünüyor. Bunlar evvelce hukuka Yunan felsefesi tarafından ithal edildi ve Roma hukuk şinasları kendi fikirlerinde bunları in'ikâs ettirdiler. Bize bu telkinin Roma hukukundan geldiği, on yedinci ve on sekizinci asırlarda hukuku tabiiye mektebine merbut filesof ve hukuk şinaslar tarafından kabul edildiği söylenebilir. Fakat monteny'in (Montaigne) ribiliği daha o zaman böyle bir hukuku tabiiyenin mevcudiyetine itiraz etmişti. Bilâhare İngiliz nef'iye mektebi (ecole utilitaire) bentam (Bentham) la beraber vazıı kanunların hukukundan başka ve ona mütekaddim ve faik ve beşeriyetin kendisinden uzaklaşmış olduğu, tekrar bulunması ve kazanılması lâzım gelen bir hukuk talâkkisine itiraz etti. «Müellifler bu kelimeyi tabiî kanunların bir mecellesi varmış gibi aldılar; bu kanunlara müracaat ediyorlar, bu kanunları işhat ediyorlar bu kanunlarla va ıı kanunların kanunlarına karşı koyuyorlar ve bunların kendi icat et ikleri şeyler olduğunu görmüyorlar.

Hukuku tabiiye tezini itibardan düşürmeğe geniş mikyasta yardım eden Alman tarihi mektebidir. Zira bu mektebin iddia ettiği gibi hu-

96

kuku mevzua hadisat ve zaruretlerin tazyiki altında otomatik surette vücuda geliyorsa, vazıı kanunun evvelce mevcut yahut böyle iddia olunan bir nümuneye tevfik etmeği tecrübe eyliyerek, mevcut olmıyan bir modeli kopye ederek yapacağı eser boş bir şey olacaktır. Hali hazırda hemen bütün hukukşinaslar bu eski talâkkiyi reddetmekte müttefiktirler. Bu talâkkinin günden güne çoğalan itirazlara yakın zamanlarda hukukun menşe ve mahiyeti hakkında hasıl olan daha doğru gürüşler sayesinde kuvvetlendi.

Hukuku tabiiyeden bahsetmek, insana mahiyetinin bir neticesi maddeye hâkim olan hikemî kanunlara kıyas edilebilen gayri kabili içtinap bir zaruret gibi insana tahmil edilmiş bir hukuk fikri telkin eylemektir. Halbuki hukukun ilân ettiği kaidelerin madde aleminin kanunlarile tabiî kuvvetlerin hareketile, bunların münasebetlerile alâkası olmadığı malûmdur. Bu tabiî kanunlar insanı idare eder, insan bunları keşfedebilir, bunlardan istifade edebilir. Fakat o onları yapan insan değildir. Bunlardan hiç bir şey'i insan tebdil edemez. Hukukî kanunlar bilâkis insanın eseridir. Bunlar insanın tesis ve kendi kendine tahmil ettiği ve arzu ettiği zaman tadil edebileceği kaidelerdir. Açıkça söyliyelim, hukuk aslâ tabiî değildir, daima sun'idir. Binaenaleyh hukuku mevzuaya mütekaddim ve ondan mükemmel hukuku mevzua kendisinin gayri kâfi bir kopyesi ve daha iyi olmak için kendisine yaklaşmağa çalışacağı bir nizamı hukuk olarak hukuku tabiiye yoktur. Fakat insan tarafından inkıtasız olarak vücude getirilmiş, insanın aklının mahsulü olan, akıl gibi gayri mükemmel, yanılabilir, fakat tekemmül ettirilmesi kabil bir hukuk vardır. İnsan her hangi bir zamanda bu zamanda mevcut olan hukuk ictimaî zaruretlere tekabül etmediğini, hakiki hukukun bulunmaşı lâzım gelen seviyenin dununda kaldığını tasavvur edebilir. Bu takdirde insanın fikrinde hukukî bir ideal vardır; bunu o andan itibaren muzaffer kılmağa, diğer insanlara kabul ettirmeğe çalışacaktır. Yavaş yavaş bir fikir cereyanı hasıl olacak. gittikçe kuvvetlenen bu cereyan yeni prensibi yahut eski prensibin yeni bir sureti tatbikını mevzuata ithal ettirmeğe çalışacaktır. Vazıı kanun zarurî olarak bu fikir cereyanının tesirine maruz kalacak. Bir gün gelecek, mukavemet etmiyerek bir kanun ile ozamana kadar bir ideali halinde kalan ve elde edilmek istenilen ve mevzu hukukun o vakıta kadar mutavaat etmediği yeni hukuku kabul edecek, işte bunun içindir ki hukuku tabiiyeden değil, ideal hukuktan bahsedilmek lâzımdır.

Şu söylediklerimize göre aşikârdır ki ideal hukuk daima ayniyetini muhafaza edemez ve daimî bir tahavvül halinde bulunur. Fikri beşer daima aynı görüşlere aynı emellere malik değildir. Hukukun vazettiği ebedî ve yegâne meseleyi ferdî hürriyetlerin ictimaî hayatın zaruretlerile telifi meselesi fikri beşer memleketlere göre her memlekette devir-

lere göre, her devirde şahısların hususî kanaatlarına göre muhtelif surette halledecektir. Binaenaleyh mevzu hukukun tahakkuk ettirmeğe calışacağı hukukî ideali keşfetmek için arkaya bakmak lâzım değildir. Bu, ileriye konmuştur. Beşeriyetin her gün keşfettiği, kendilerinden ilham almağa çalıştığı daha iyi bir hukuk vardır ki onun firar eden hayali kendisine yaklaşıldığı nisbette istihale eder. Bunun içindir ki an'aneye sadık olanlar hukuku tabiiye tabirini muhafaza ettiler. Fakat bu hukukun gayri sabit seciyesi ve mütehavvil manzarasını gayet iyi bildikleri için buna muhtevası mütehavvil hukuku tabiiye diyorlar, Bu ideal hukuk tabirinin daha açık bir surette ifade ettiği kapalı kelimelerle söylemektir.

Bu suretle vazıı kanun, muvafık buluyorsa, daima değişen bir ideal namına hukukun yenileştirilmesini isteyen bin bir çeşit ses dinlemelidir. Bu idealin bir gün tamamen tahakkuk etmesi ümit edilebilir mi? Mevzu Hukuk ile münevverlerin tahayyül ve halkın hissiyatı tarafından talep edilen hukuk arasındaki ahenksizlik ortadan kalkacak mı? Bu tasdik edilemez. Fakaf, herhalde, malûm olan ve beşeriyetin şerefini teşkil eden bir şey varsa o da hukukun tekemmülüne, daima daha iyi bir hukuk tesisine doğru olan devamlı arzudur, Binaenaleyh nihaî neticeyi nazarı mülâhazaya almıyalım. Aynı zamanda bir hukuk müverrihi olan meşhur siyaset adamlarımızdan birinin gayet güzel olarak dediği gibi: «İhtimal hiç bir şeyde insana gayeye varmak nasip değildir, şerefi oraya doğru yürümektedir.» [1]

Diğer taraftan ilmi hukukun ıslahı teşebbüslerini kaydetmek, daima tahavvül ederek giden bir idealin takibinde yekdiğerini takip eden nesillerin fikrinde tebellür eden muhtelif istikametteki cereyanları tetebbu etmek ile mükelleftir. İlim burada hukukî felsefenin en yüksek meselesine temas eder. Biz ancak bu meselenin büyük hatlarını hulâsatan zikir ve tetebbuu, yalnız nazariyat sahasına dahil olmadığını, bunun tatbikî bir ciheti bulunduğunu bir kaç misal ile işaret edebiliriz.

İdeal hukuk meselesi bütün memleketlerde ve her devirde daima aynı surette ortaya çıkıyor. Filhakika ideal hukukun hikmeti vücudu daima birlikte zuhur eden iki nevi hadisatın içindedir: Bir taraftan münferiden nazara alındığı vakıt sureti mutlakada efalinde serbest olan ferdin mevcudiyeti, diğer taraftan ferdin azasından bulunduğu ve onun hürriyetini tahdit çarelerini arayan cemiyet yahut ictimaî grup. gösterildiği veçhile hukuk ferdî hürriyetlerle ictimaî zaruretlerin telifinden ibarettir. Ferdin hürriyetinin ne nisbette ictimaî zaruretlere feda edilmesi muvafıktır? Bu, her an için fert ve cemiyet hakkında edinilen fikre tâbidir. Hukuku terkip eden iki unsurun mütehavvil olmasına göre bun-

[1] (Guizot) Fransada medeniyet tarihi. Birinci ders

98